

Kvinner i kommunestyrene

Motivasjon, erfaring og makt

Elin Marie Altø

September 2007

**Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Universitetet i Oslo**

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg kvinner i lokalpolitikken og hvordan de opplever sitt politiske engasjement. Oppgavens mål er å belyse og drøfte hva kvinnene opplever og erfarer gjennom lokalpolitiske deltakelse.

Bakgrunnen for temavalg har utgangspunkt i representativitet. Menn og kvinner er per i dag ikke tallmessig likt representert på mange politiske arenaer selv om dette er et mål både fra myndighetenes side og for mange politiske partier. Det er altså et samfunnsproblem, men også et individuelt mål for mange kvinner å kunne bidra eller delta på demokratiets arenaer. Det synes imidlertid vanskeligere å engasjere kvinner enn forutsett. Det er også vanskelig å få kvinner med i styrer i næringslivet og til topplederstillinger. Det har vært mange debatter og mye forskning rundt dette. Jeg savnet imidlertid det kvalitative perspektivet, eller sagt på en annen måte; kvinnenenes egen opplevelse og erfaring av å delta i lokalpolitikken.

En mer personlig grunn til at jeg har valgt dette temaet er at jeg lenge har vært politisk engasjert selv, og jeg har lurt mye på hvorfor kvinner ikke er representert i like stor grad som menn. Dette gjelder både i partiorganisasjoner og i politikken generelt.

Gjennom intervju med ni kvinner i kommunestyre i Nord-Trøndelag belyses temaet med fokus på kvinnenenes *opplevelser og erfaringer* av å delta i lokal politikken. Jeg har samtalt med kvinnene om motivasjon og bakgrunn for at de begynte med politikk, forventninger til rollen som politiker, erfaringer og opplevelser fra det politiske arbeidet. Innenfor det siste punktet dreide samtalen seg blant annet om kunnskap og muligheter til å påvirke.

Det er altså først og fremst kvinnenenes synspunkter som er hovedfokus i oppgaven. Jeg har vært opptatt av å undersøke på hvordan de tenker om og setter ord på sitt engasjement. Mitt utgangspunkt for tolkningen av deres utsagn har vært symbolsk interaksjonistisk, med grunnlag i det fenomenologiske perspektivet. Jeg har tolket deres utsagn og gjennom analysen gitt en fremstilling av hvordan kvinnene opplever den politiske hverdagen i kommunestyret.

Ved bruk av sosiologiske begreper om selvrealisering, gruppesamspill og makt kobles funnene til et sosiologisk begrepsapparat. Ved bruk av tidligere forskning settes også resultatene i sammenheng med utviklingstrender. Jeg har systematisert funnene i tre områder:

1: Opplevelse av motivasjon, bakgrunnen for det politiske engasjementet, 2: Erfaringer fra den politiske hverdagen og 3: Synspunkter på makt i organisatoriske strukturer i kommunestyrene og kunnskap. Denne tredelingen er også begrunnet i tidligere forskning på området.

Undersøkelsen viser at de fleste som, stiller til valg for første gang, stiller uten et reelt ønske om å bli kommunestyrerepresentanter. De stiller opp fordi de føler det som en samfunnsplikt. Etter at de har blitt valgt trives imidlertid de fleste kvinnene med det politiske arbeidet. De synes det er interessant og de lærer mye av det. Flere av dem synes rett og slett det er artig. Samtidig setter de krav til sitt politiske engasjementet. De ønsker seg stadig nye utfordringer, og om de ikke får det blir det kjedelig og de slutter. Dessuten rangerer kvinnene politikken etter familie, arbeid og helse i deres prioritering av hva som er viktigst i deres hverdag. Noe som kan medføre at de velger å slutte om de føler at en av de foregående faktorene påvirkes negativt av deres politiske engasjement.

Felles for kvinnene i undersøkelsen er det at de mener kjønn i utgangspunktet ikke påvirker hvordan man opplever det politiske engasjementet. I følge dem er politisk erfaring en mer sentral forklaringsfaktor på forskjell i hvordan politisk engasjerte opplever ”den politiske hverdagen”.

Politisk erfaring kan defineres som en av tre viktige kapital typer på det lokalpolitiske feltet. De to andre er kunnskap og sosialt nettverk. Disse kapitaltypene erverves blant annet gjennom tett samarbeid i partigruppen informantene tilhører. Denne gruppen fungerer som en viktig arena for læring, deling av argumenter og erfaringer. Likevel føler også mange av kvinnene at de selv må ta mye ansvar for å tilegne seg nok kunnskap til å manøvrere kompetent på det lokalpolitiske feltet og dermed ha mulighet til å være med å sette den politiske dagsorden i kommunen.

Takk til alle dere som har hjulpet meg i mål!

En spesiell takk til min veileder Elsa Fjeldavli som har stilt opp med gode råd og støtte gjennom hele oppgaveprosessen.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	iii
Innholdsfortegnelse	vii
Kapittel 1 – Introduksjon til oppgaven	2
1.1 Problemstilling	2
1.2 Kvinner i lokaldemokratiet i Norge i dag	4
1.3 Oppgavens faglige relevans	7
1.4 Kommunestyret og partigruppenes samarbeid og oppbygning	8
1.5 Oppgavens oppbygning	10
Kapittel 2 – Politisk deltakelse i et sosiologisk perspektiv	11
2.1 Det sosiologiske utgangspunktet	11
2.2 Kvinnelig deltagelse og samfunnets utvikling	12
2.2.1 Selvrealisering og individualisering	13
2.2.2 Samfunnsborgerskapet – individet i samfunnet og samfunnet i individet	15
2.2.3 Å være en del av en gruppe – gruppeprosess og ledelse	15
2.3 Makt – med Foucault og Bourdieus begreper	17
2.3.1 Kommunepolitikken og maktbegrepene	18
Kapittel 3 – Empiri og tidligere forskning	21
3.1 Bakgrunn for det politiske engasjementet – motivasjonen	21
3.1.1 Lokalforsamlingers representativitet – en normativ motivasjonskilde?	21
3.1.2 Selvrealisering og individualiserte mennesker – egenutvikling som motivasjonsfaktor	24
3.2 Forventninger og erfaringer i det politiske arbeidet	27
3.2.1 <i>Kvinnenes forventninger til det politiske arbeidet</i>	27
3.2.2 Erfaringer fra det politiske arbeidet	29
3.3 Makten i lokaldemokratiets struktur og representantenes erfaring	32
3.3.1 Makten i strukturene i lokaldemokratiet	33
3.3.2 Behovet for kunnskap i rollen som lokalpolitiker	34
Kapittel 4 – Metodologiske tilnærminger	37
4.1 Innledning til mine metodiske valg	37
4.1.1 Metodologiske beslutninger	38
4.2 Forarbeid	38
4.2.1 Valg av kommuner	39
4.2.2 Kriterier for utvalg	39
4.3 Forskningsprosessen	41
4.3.1 Innpass i partigruppene	41
4.3.2 Utvikling av intervjuguiden	41
4.3.3 Gjennomføringen av intervjuene	43
4.4 Den kvalitative forskningsprosessen	45
4.4.1 Behandling av og vurdering av data	45
4.5 Ethiske vurderinger og oppsummering av forskningsprosessen	46
Kapittel 5 – Informantenes motivasjon for det politiske arbeidet	47
5.1 Å bli medlem av et politisk parti	47
5.1.1 Politisk engasjert familie – informanter med stor feltspesifikk kapital	47
5.1.2 Engasjement i en sak – informanter med medlemskap som uttrykk for egen individualitet	49

5.1.3 Ny i partiet, kommunestyrerepresentant og folkevalgt	50
5.2 Stille til valg – motiver for å la seg nominere	50
5.3 Motivasjonsskildene til kvinners engasjement.....	52
5.4 En oppsummering av kvinnes kilder til motivasjon	53
Kapittel 6 – Informantenes erfaringer fra det politiske arbeidet.....	55
6.1 Forventningene til arbeidet som kommunestyrerepresentant	55
6.2 Det politiske engasjementet og de nærmeste omgivelsene	57
6.2.1 Partnerens rolle som støttespiller.....	57
6.2.2 Politikerrollen og morsrollen i konflikt.....	58
6.2.3 Venner og bekjentes syn på politisk engasjement.....	59
6.3 Kvinnes erfaringer fra det politiske engasjementet	61
6.3.1 Ny kunnskap om byråkratiets kompleksitet	61
6.3.2 Ungt opprør mot politikkens forpliktelser	62
6.3.3 Et ønske om stadig nye utfordringer.....	63
6.3.4 Samfunnsengasjement, en viktig verdi, men ikke verdifullt	65
6.4 Arbeidet i partigruppen og kommunestyret.....	66
6.4.1 Møtetider og tidsbruk, utfordringer for kvinners roller	67
6.4.2 Partigruppen, læringsarena og sosialt nettverk.....	69
6.4.3 Management og leadership i partigruppen	74
6.4.4 Lite fokus på systematisk opplæring av nye representanter	76
6.4.5 Inkludering i beslutningsprosessen i kommunestyret.....	78
6.5 Oppsummering av kvinnes erfaringer fra det politiske arbeidet.....	80
Kapittel 7 – Kvinner og makt i kommunestyrene.....	83
7.1 Konsekvensene av ønsket om utfordringer og tid som en begrensende ressurs.....	83
7.2 De erfaringene, representantene for doxa.....	84
7.3 Hersketeknikker, skjult maktbruk og synliggjøring av doxa.....	85
7.4 Sosialt nettverk, en viktig kapital på det politiske feltet.....	88
7.5 Kjønsroller lite viktige i det politiske arbeidet	88
7.6 Oppsummering av kvinnes opplevelse av kunnskap og maktbruk i kommunestyret.....	89
Kapittel - 8 Kvinners opplevelser med motivasjon, erfaring og makt i kommunestyrene.....	91
8.1 Motivasjon for å engasjere seg politisk	91
8.2 Forventninger til og erfaringer med politikerrollen.....	93
8.3 Erfaringer med makt og kunnskap.....	95
8.4 Veien videre.....	96
Litteraturliste	101
Vedlegg 1: Informasjonsbrev til informantene:.....	109
Vedlegg 2: Intervjuguide	111

Kapittel 1 – Introduksjon til oppgaven

Denne oppgaven omhandler kvinners opplevelse og erfaring av å være medlem i et kommunestyre. Kommunestyrerepresentantene i Norge er jevnlig gjenstand for undersøkelser, blant annet gjennom statistisk sentralbyrå sine rapporter, og mange statsvitere har det norske lokaldemokratiet som sitt hovedfelt. Mediene er også opptatt av representantenes meninger, begrunnelser og handlinger. Blant annet hadde Trønder-Avisa sommeren 2007, uke 29, flere artikler hvor politisk aktive kvinner i Nord-Trøndelag hadde helt forskjellig opplevelse av hvordan menn i politikken behandlet dem. Den ene mente hun møtte et ”gubbevelde” hvor menn hadde siste ord i de fleste sakene, mens den andre mente at hun møtte ”eldre herrer” med stor respekt for hennes meninger og ønske om å høre dem (Trønder Avisa 2007a og 2007b).

Kvinnens opplevelse av kommunestyre er et område hvor det har vært relativt lite forskning basert på kvalitativ metode. De viktigste faglige kildene i oppgaven har vært Ingrid Guldviks doktoravhandling ”Takt og utakt, sagt og usagt – Kjønnssrettferdighet og kvotering i lokalpolitikken” fra 2005 og Hellevik og Skard 1985. En stor del av den øvrige tidligere forskningen fokuserer i stor grad på elementer som kan måles kvantitativt. De mest sentrale kildene innenfor den kvantitative forskningen har vært Berglund 2005, NOU 2006 og Strømsnes 2003.

I mange rapporter vises til at flere menn enn kvinner deltar i konvensjonelle lokalpolitiske organ, og at kvinner i mindre grad enn menn ønsker å ta gjenvalg (Gullestad 2005). Berglund (2005) konkluderte i sin rapport med at kvinner og menn er relativt likestilte i lokalpolitikken dersom man fokuserer på andeler i kommunestyre og formannskap. Han mener utfordringen for å få mer lik representasjon av kvinner og menn i kommunestyrene ligger i partienes rekruttering, og i at partiene har vanskelig for å få kvinner til å delta på permanent basis (Berglund 2005).

I oppgaven vil jeg trekke inn teori fra flere områder. Siden temaet mitt handler om kvinner i det politiske system vil både sosiologi om politikk og likestilling være aktuelt. Jeg vil blant annet trekke inn rolleteori, teori om utvikling av selvet, gruppeteori og maktteori.

Målet med denne oppgaven er å fremskaffe kunnskap om kvinners erfaringer med lokalpolitisk deltakelse gjennom å belyse hvordan kvinner opplever sin deltakelse i lokaldemokratiet. Jeg har ikke til hensikt å foreslå hvordan kvinnerepresentasjon kan økes, eller hvordan man kan få kvinner til å ta gjenvalg. Mitt ønske er å forstå mer om hva som motiverer dem til deltakelse. Jeg gjør ingen forsøk på å sammenligne kvinner og menns erfaringer av den enkle grunn at mitt datagrunnlag omhandler kvinner. I den grad det gjøres sammenligner med menn, er det i forbindelse med presentasjon av tidligere forskning, eller ut fra hvilke synspunkter kvinnene har på denne tematikken.

Lokaldemokratiet er i seg selv et stort tema. Jeg har i oppgaven valgt å holde meg til kommunestyre, og jeg intervjuer kvinner fra ett parti. Materialet oppgaven bygger på kommer fra intervjuer med ni informanter, alle kvinnelige representanter i ulike kommunestyre i Nord-Trøndelag.

1.1 Problemstilling

Hovedproblemstillingen i oppgaven er:

– Hvordan opplever kvinnelige kommunestyrerepresentanter sitt engasjement i lokaldemokratiet?

Jeg ønsker å gi en nyansert beskrivelse av hvordan kvinner opplever sitt kandidatur som kommunestyrerepresentant. Til å beskrive kvinnenenes opplevelse av det politiske engasjementet har jeg valgt meg ut noen underproblemstillinger. Disse er begrunnet med utgangspunkt i hva man har fokusert på i tidligere forskning. Underproblemstillingene er som følger

1. Hva er det som motiverer kvinner til et politisk engasjement?
2. Hvilke erfaringer fra politisk deltakelse vektlegger kvinnene?
3. Hvilket forhold har politisk engasjerte kvinner til kunnskap og maktbruk?

Under punkt nummer én kommer momenter om hvorfor kvinnene valgte å engasjere seg. Jeg velger å begynne med dette punktet fordi alle som sitter i kommunestyret på et eller annet tidspunkt har tatt et valg og sagt ja til å stille til valg. I denne prosessen har de som regel vurdert en rekke momenter, og denne vurderingsprosessen har jeg valgt å skille ut som et eget

område. Jeg har basert meg blant annet på Tore Hansen og Trond Tjebos (2003) rapport om politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital i vurderingen av hvilke sosiologiske perspektiver som kan være nyttige på dette området. Jeg har valgt å bruke begreper fra rolleteori, modereringsteori og politisk sosiologi, disse er presentert i kapittel 2. Til sammen bidrar disse perspektivene til at jeg har et godt og sammensatt begrepsapparat til å tolke det datamaterialet jeg har samlet inn.

Etter at kvinnene er valgt inn i kommunestyret møter de hva man kan kalle den politiske ”hverdagen”, og denne skal beskrives med utgangspunkt i underproblemstilling nummer to. Her vil jeg forsøke å se kvinnes erfaringer fra to vinkler. Jeg vil beskrive hvilke erfaringer kvinner forteller om og vektlegger. I tillegg vil jeg undersøke hvordan de opplever at disse erfaringene påvirker deres motivasjon for politisk arbeid. Til tolkningen av denne underproblemstillingen vil jeg benytte mye av den samme teorien som til den forrige. I tillegg bruker jeg begreper fra gruppeteori, som er presentert i kapittel 2.2.3, dette fordi mye av arbeidet kommunestyrerepresentantene gjør foregår i grupper.

Begrepet motivasjon er vanskelig. Det forstås i dagligtalen som en subjektiv følelse (drift) som driver en til ulike typer handling eller aktivitet. Innen pedagogikken defineres det slik: ”Det som forårsaker aktivitet hos et individ, som holder aktiviteten ved like og som gir aktiviteten mål og mening.” (Andersen 2007). Her ser vi motivasjon både som en type startenergi som utløser aktivitet, men også som en vedlikeholder og enda til et fenomen som gir den utløste aktiviteten mening. I og med at det er kvinnes egen forståelse av hva som er deres motivasjon, har jeg ikke trengt en klar definisjon for å operasjonaliseres begrepet.

Det tredje punktet, kvinnes forhold til kunnskap og maktbruk er ment å beskrive hvordan kvinnene tenker og erfarer omkring disse temaene. Årsaken til at jeg har valgt å ta med maktbruk som en egen underproblemstilling er at man kan påstå at det er selve kjernen i politisk arbeid. Et teoretisk perspektiv er at hensikten med politisk arbeid er å forvalte knappe ressurser, noe som kan betegnes som maktutøvelse med utgangspunkt i definisjonen av makt, kap. 2.4. Forholdet kvinnene har til denne dimensjonen av det politiske arbeidet, og i hvilken grad de føler de behersker det politiske systemet vil være et delfokus i arbeidet med å beskrive kvinnes opplevelser. Det er imidlertid ikke et hovedmål å undersøke om kvinnene opplever å forvalte knappe ressurser, men tema blir berørt. Maktbegrepet jeg vil benytte vil være en kombinasjon av Bourdieu (1996,1997) og Foucault (1982) sine begreper. Selve

maktbegrepet vil jeg definere med utgangspunkt Foucaults maktteori, mens begrepsapparatet vil være basert på Bourdieus. Dette utdypes i kapittel 2.3, Makt – med Foucault og Bourdieus begreper.

Jeg skriver oppgaven med utgangspunkt i et symbolsk interaksjonistisk perspektiv fordi jeg har denne opplevelsesdimensjonen på datamaterialet. Det sosiologiske begrepsapparatet vil utdypes i kapittel 2.2. Det er også dette teoretiske utgangspunktet som begrunner mitt metodevalg beskrevet i kapittel 4, Metodologiske tilnærminger.

1.2 Kvinner i lokaldemokratiet i Norge i dag

De første kvinnene, de over 25 som hadde høy nok inntekt, fikk stemmerett omkring begynnelsen av 1900-tallet (Stemmerett.no 2005). Med denne lovendringen fikk de også mulighet til å bli valgt inn i kommunestyre. I 1901 var 0,8 prosent av medlemmene i kommunestyrene kvinner. I forkant av innføringen av allmenn stemmerett i 1913 var det en enorm mobilisering blant kvinner i Norge. Blant annet leverte 280 000 kvinner underskriftslistor i forbindelse med unionsoppløsningen i 1905. Kvinnestemmerettsforeninger over hele landet engasjerte seg og presset på for å få gjennomført en lovendring. Lovendringen kom i 1913 og etter dette har flere arenaer i politikken blitt åpnet for kvinner. I 1916 fikk kvinner tilgang til å bli statsråder, og i 1945 ble den første kvinnelige statsråden, Kirsten Hansteen, utnevnt (Aftenposten 1999¹).

Kvinneandelen i kommunestyrene har også økt gradvis siden lovendringen, men 20 % kvinneandel ble ikke oppnådd før på 70-tallet. På slutten av 60-tallet og gjennom hele 70-tallet har kravet om likestilling blitt stadig sterkere (Lode og Øvald 2000). Årsakene til at dette skjedde er selvsagt sammensatte, her nevnes noen faktorer som bidrar med forklaring.

Internasjonalt sett var mange fra generasjonen som var unge i disse tiårene politisk aktive. Demonstrasjoner mot krig, imperialisme, stormaktsarroganse, den kalde krigen og for felleskap og fred, dominerte nyhetsbildet i flere perioder. Studentopprørene i Paris våren 1968 er et eksempel på dette. Demonstrasjonene ble et uttrykk for frigjøringskamp, og delvis i forlengelsen av dette kom også kvinnefrigjøring på dagsorden (Lode og Øvald 2000).

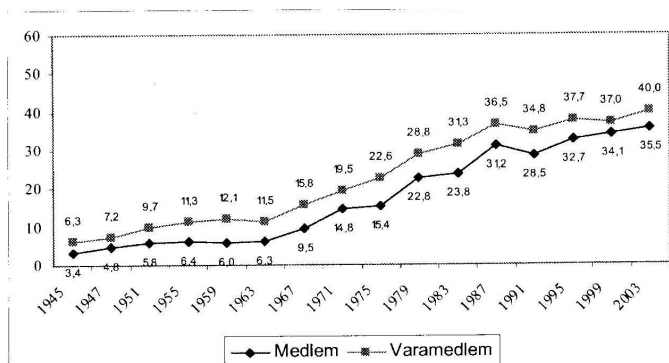
¹ Historisk artikkel i forbindelse med tusenårsskiftet, om kvinner i norsk politikk. Publisert 12.12.1999

Utdanningssystemet ga stadig flere kvinner utdanning, og kravet om arbeid og velferdstilbud vokste frem. Ettersom det på den tiden også var mangel på arbeidskraft i landet kan dette ha bidratt til å gjøre veien inn i arbeidslivet lettere for denne generasjonen kvinner. Kvinnene krevde tilgang til alle deler av samfunnet på lik linje med menn, og i 1978 ble likestillingsloven vedtatt. Selv om likestilling i praksis ikke dermed var en selvfølge, ble det med denne loven lagt føringer for hvordan det norske samfunn skulle se ut i fremtiden (Lode og Øvald 2000).

I den politiske verden har kravet om likestilling ført til at de fleste partiene i dag praktiserer en 40–60 % regel, som innebærer at ingen av kjønnene skal ha en representasjonsandel som er utenfor dette intervallet. Dette gjelder imidlertid på valglistene. Hvordan kommunestyret blir sammensatt er avhengig av velgernes stemmegivning (Hellevik og Skard 1985). Velgerne må ikke handle i tråd med likestillingsprinsipper når han eller hun setter kryss ved navn på stemmesedler og således gir ekstrastemmer til enkeltpersoner.

Andelen kvinner i kommunestyrer har økt betraktelig de siste femti år, men økningen har flatet ut de siste ti årene (Raaum (red) 1999). Om man opererer med et utvidet begrep om politisk deltagelse, som også inkluderer organisasjonsliv, delaktighet ved valg, og mer uformell deltagelse som for eksempel deltagelse i underskriftskampanjer og andre politiske aksjoner, har flere studier vist at skjevheten i deltagelse mellom kvinner og menn, så og si er fjernet (Raaum (red.) 1995, Raaum (red.) 1999). Når det gjelder den typen deltagelse som denne oppgaven behandler, deltagelse i kommunestyrer, er forskjellene imidlertid til stede fremdeles, noe figur 1.1 viser.

Figur 1.1 Kvinneandel i norske kommunestyrer fra 1945 til 2003

Kilde Berglund 2005

Figur 1.1 viser at det fremdeles er mindre enn 50 % kvinner norske kommunestyrer. Siden 1987 har imidlertid andelen ligget i overkant av 35 %.

Ser man på andelen kvinner som har posisjon som ordfører og medlem av formannskap gjelder skjevfordelingen også her. Det er altså en tydelig tendens til at menn innehar flest posisjoner som ordførere og formannskapsmedlemmer. Sammenligner man med prosentandel kvinner i kommunestyrene, er imidlertid ikke kvinnene underrepresenterte i formannskapene.

Tabell 1.1. Ordførere i Norge 2003 – 2007

Antall	435 ²
Kvinnelige	65
Prosentandel kvinnelige	15
Mannlige	370
Prosentandel mannlige	85

Tabell 1.2. Formannskapsmedlemmer og gjenvalgte formannskapsmedlemmer etter kjønn, 2003 - 2007

		Antall medlemmer	
	Totalt	Mannlige	Kvinnelige
Antall	3 148	1 928	1 220
Prosent	100	61,25	38,75

Gjenvalgte medlemmer		
Totalt	Mannlige	Kvinnelige
1 263	865	398
100	68,49	31,51

Kilde tabell 1.1 og 1.2: beregnet med utgangspunkt i SSB 2006 a og b

Etter valget i 2003 var 35,5 prosent av kommunestyremedlemmene kvinner, og ettersom det er 38,75 prosent kvinner i formannskap er fordelingen her omtrent like stor som i kommunestyret generelt. Når det gjelder gjenvalg er det imidlertid mange færre kvinner enn menn som tar gjenvalg (SSB 2006). Sett i sammenheng med at kvinner i utgangspunktet er underrepresenterte fører dette til en skjevfordeling i partigruppene, spesielt med tanke på erfaring.

² Det er per 10.09.2007 430 kommuner i Norge, ikke 435.

1.3 Oppgavens faglige relevans

I oppgaven har jeg valgt å fokusere på kvinnes opplevelse og egen erfaring med deltagelse. Jeg har selv lenge vært politisk engasjert, og jeg har vært opptatt av kvinners rolle i politikken. En annen begrunnelse for at jeg valgte å skrive om kvinner og deres deltakelse i lokaldemokratiet kan beskrives i følgende utsagn: *"Jenter utgjør halvparten av befolkningen. Derfor må de være tilsvarende representert i politiske organer"* (En av Guldviks informanter i Guldvik 2005:57). For å forstå hvorfor kvinnes representasjon er som den er vil jeg undersøke de kvinners opplevelse av sosiale forhold som deltakelsen angår. Med sosiale forhold tenker på hvordan den politiske deltagelsen påvirker kvinnes privatliv, men i like stor grad hvordan de opplever sosiale aspekter i den politiske sfæren. Jeg må forsøke å forstå hvordan kvinnene opplever situasjonen. Denne tankegangen har jeg basert på et interaksjonistisk utgangspunkt (jfr. kap. 2).

Oppgavens tema kan også begrunnes ut fra eksisterende teori på feltet. Politisk representasjon kan ha forskjellige betydninger. Det handler om hva og hvem som skal representeres og på hvilken måte. Flere feministiske teoretikere vektlegger viktigheten av kvinners deltagelse i demokratiske organ. Iris M. Young (1999, 2000) fokuserer på hvordan anerkjennelse av forskjeller mellom sosiale grupper, *"a politics of difference"* kan bidra til fornyelse i politikken, mens Anne Phillips (1995) mener kvinners tilstedeværelse, *"a politics of presence"* er sentralt for å oppnå det samme målet. Deres felles visjon kan påstås å være et mer mangfoldig medborgerskap og gjennom det et mer representativt demokrati (Guldvik 2005).

Nominasjonsprosesser i norske partier har i stor grad vektlagt sosial bakgrunn og geografisk fordeling ved valg av kandidater (Hellevik og Skard 1985, Ringkjøb 1997). På samme tid er det meningsrepresentasjon som er det viktigste prinsippet ved valg i Norge. Velgerne stemmer på politiske partier, som går til valg på sine programmer. Med utgangspunkt i partiprogrammer bestemmer velgeren hvilket parti som står for de meninger som stemmer mest overens med hva velgeren selv mener (Guldvik 2005).

Anne Phillips (1995) hevder at et skarpt skille mellom de to formene for representasjon i realiteten ikke er det mest sentrale. Hun hevder representativiteten blir størst dersom velgernes meninger og holdninger blir ivaretatt av personer som deler deres erfaringer ut fra

sosial tilhørighet. Hun hevder at representantenes sosiale bakgrunn har betydning for politikken (Phillips 1995). Med utgangspunkt i denne oppfatningen argumenterer Phillips derfor for ”tilstedeværelsens politikk”.

Hovedtanken bak tilstedeværelsens politikk er at det blir feil å skille mellom sosial representasjon og meningsrepresentasjon, fordi disse faktorene er med på å utfylle hverandre. Videre kan man da argumentere for at demokratisk valgte forsamlinger bør avspeile befolkningen. Dersom rekrutteringen til disse forsamlingene er skjev i forhold til befolkningssammensetningen, vil også de interessene som dominerer i forvaltningen av forsamlingens ansvar være skjev i forhold til interessene i befolkningen forøvrig (Guldvik 2005).

’Tilstedeværelse’ handler om kvinners interesse av å være representert i politikken. Interesse kan i denne sammenhengen anvendes i to ulike betydninger. Den ene betydningen er retten til å delta der beslutningene fattes, dvs. politikkenes formkrav, og den andre handler om å få tilfredsstilt behov og konkrete interesser av fellesskapets fordeling av knappe ressurser, dvs. innholdet i politikken. Kvinner har objektive interesser knytta til å delta i fora hvor politiske beslutninger tas (Jonasdottir 1985)

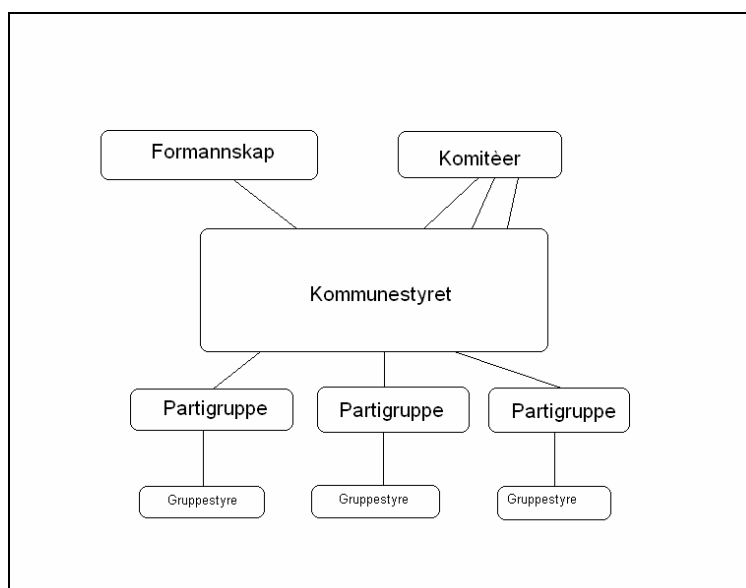
Guldvik 2005:63

Dette synspunktet har også blitt bakteppet for mitt arbeid med denne oppgaven. En tanke om at kvinner bør være representert på lik linje med menn, og at de per i dag ikke er det er også et argument for at min oppgave er et viktig bidrag i den faglige debatten omkring lokaldemokrati og kvinnerepresentasjon.

1.4 Kommunestyret og partigruppenes samarbeid og oppbygning

Dette underkapittelet skal gi en kort innføring i sammenhengen mellom kommunestyrets formelle organ og partigruppene. Den gir også en kort beskrivelse av hvordan arbeidsgangen i partigruppene og kommunestyret er. Jeg vil påpeke at dette varierer fra kommune til kommune og fra parti til parti. Den presentasjonen jeg gir her passer på de kommunene jeg undersøkte. Jeg vet man i andre kommuner kan ha vedtatt andre ordninger, men de presenteres ikke her da de ikke angår oppgaven.

Figur 1.1 Skjematisk fremstilling av kommunestyret

Figuren viser at kommunestyret er sammensatt av forskjellige partigrupper. De fleste av disse partigruppene har en ledelse. I de fleste tilfeller vil alle kommunestyrerepresentantene høre hjemme i en partigruppe³. Partigruppen blir dermed representantenes team i kommunestyreperioden. Ofte kalles gruppen kommunestyregruppe, med henblikk på den gruppe som de valgte fra et parti utgjør. De fleste partier har tradisjon for at man i gruppen drøfter sakene som skal opp i kommunestyremøtene i forkant av møtene. I mange tilfeller forsøker man også å komme til en enighet i gruppen om hvilket standpunkt partiet skal ta. Dersom man ikke klarer å oppnå enighet er det vanlig å si fra om dette på gruppemøtet, så partifellene er klar over dette før kommunestyremøtet.

Mange av kommunestyrerepresentantene sitter i fagutvalg i tillegg til kommunestyret. Hva disse kalles varierer fra kommune til kommune, men som regel benevnes de med det faglige området de har som saksområde etterfulgt av komité, som for eksempel: helse og oppvekst komité eller teknisk komité. Det er her forskjell fra kommune til kommune hvor mange komiteer det opereres med⁴. Det er også forskjellig hvor mange medlemmer det er i hver

³ Noen steder stilles det for eksempel bygdelister, noe som innebærer at man ikke stiller til valg som representant for noe parti. Det er også mulig å melde seg ut av partiet underveis i kommunestyreperioden. I denne typen tilfeller blir representanten partiløs.

⁴ Dette har sammenheng med hvordan kommunen som forvaltningsorgan er organisert.

komité⁵. Det er imidlertid vanlig at komiteenes partimessige sammensetning skal gjenspeile den i kommunestyret. Komiteene forbereder de sakene som skal opp i kommunestyret. Medlemmene i komiteene får dypere innblikk i sakene enn de øvrige kommunestyremedlemmene, blant annet gjennom besøk fra grupper sakene angår, og/eller befarung på steder som er aktuelle i sakene. Etter at komiteene har kommet med sin innstilling, sendes denne til formannskapet.

Formannskapet kan betegnes som kommunestyrets arbeidsutvalg⁶. Her varierer også antallet medlemmer, men den partimessige sammensetningen gjenspeiler kommunestyrets sammensetning. I formannskapet sitter som regel gruppelederne i de forskjellige partiene samt og ordføreren. Dersom et parti har flere plasser i formannskapet, kan de selv velge hvem som skal komme inn i tillegg til gruppelederen. I formannskapet vedtas det som regel en innstilling, som er et forslag til hva kommunestyret skal vedta. Ettersom alle partiene er representert i formannskapet blir ofte alle partienes meninger allerede fremmet her. I situasjoner hvor formannskapet ikke blir enige om en bestemt innstilling, sendes en flertallsinnstilling og en eller flere mindretallsinnstillinger til kommunestyret. I enkelte tilfeller kan også formannskapet fatte vedtak på vegne av kommunestyret, dette kan skje i tilfeller hvor man for eksempel må ta en avgjørelse innen en bestemt tidsfrist.

1.5 Oppgavens oppbygning

Kapittel 2 tar for seg ulike teorier omkring kvinners politiske deltakelse. Her vil jeg også presentere det sosiologiske begrepsapparatet og den teori jeg vil benytte i analysen. Kapittel 3 presenterer tidligere forskning på området. Jeg vil først og fremst ta utgangspunkt i norske undersøkelser. Kapittel 4 handler om metode. Her vil jeg redegjøre for de metodiske valg jeg har tatt i forhold til datainnsamlingsprosessen. Kapittel 5–7 inneholder analyse; altså de funn jeg har gjort. De inneholder svar på underproblemstilling 1, 2 og 3. Det siste kapittelet, kapittel 8, oppsummerer disse funnene og besvarer dermed hovedproblemstillingen.

⁵ Dette har sammenheng med størrelse på kommunene, antall komiteer og antall personer i kommunestyret.

⁶ Enkelte kommuner har valgt en parlamentarisk styringsmodell, dette behandles ikke her da ingen av kommunene jeg har undersøkt har denne ordningen.

Kapittel 2 – Politisk deltakelse i et sosiologisk perspektiv

For å få et nyansert bilde av hvorfor mennesker velger å delta politisk vil jeg benytte sosiologiske begreper fra forskjellige områder. Målet er ikke å gi en uttømmende beskrivelse av hvordan engasjementet og maktforholdene arter seg, men å bruke sosiologiske begreper til å gi en fyldig beskrivelse av faktorer som kvinner opplever i sin politiske deltagelse.

Jeg vil trekke inn rolleteori for å undersøke hvordan kvinnene ser på seg selv. Rolleteori ser politisk engasjement som en side ved rollen som samfunnsborger. Begreper om samfunnsborgerskap og omkring mennesker i moderne samfunn er også sentralt her. Disse begrepene kan være med på å beskrive hvordan moderne mennesker forholder seg til politiske ordninger og hvordan de forklarer sitt engasjement og sine opplevelser. I tillegg trekker jeg inn gruppeteori, da mye av det politiske arbeidet, både i politiske partier og i kommunestyresammenheng foregår i grupper.

Når det gjelder å avdekke maktstrukturer vil jeg bruke Bourdieu (1996, 1997), Bourdieu og Wacquant (1993) og Foucaults (1982) begreper om makt i forskjellige former, og se om disse kan gjenkjennes i kvinnes opplevelser og erfaringer innen det politiske system. Her har jeg ambisjoner om å gi et bidrag og en tydeliggjøring av maktforhold gjennom de opplysninger informantene har kommet med.

2.1 *Det sosiologiske utgangspunktet*

Jeg tar utgangspunkt i et fenomenologisk perspektiv. Et fenomenologisk utgangspunkt betyr at man vektlegger individenes egen subjektive forståelse av virkeligheten, eller deres konstruksjon av virkelighet (Berger 1967). Dette er nyttig når målet er å undersøke hvordan kvinner opplever sin situasjon som engasjerte i lokal demokratiet. Interaksjonistene har som utgangspunkt at aktører i alle sammenhenger ”konstruerer og opprettholder en meningsfull og forutsigbar sosial verden” (Aakvåg 2004).

Rolleteori baserer seg på at på at mennesker i enhver situasjon forholder seg til en rekke forventninger og normer om hvordan sosiale roller skal ”utføres” og ”spilles”. En sosial rolle kan dermed betegnes som et sett av normer og forventninger som gjelder i en sosial situasjon (Martinussen 2001). Videre baseres rolleteori på at alle aktører til en hver tid innehar flere

sosiale roller. I utgangspunktet vil aktørene i stor grad oppføre seg i tråd med de kravene som følger med en rolle for å unngå å bli negativt sanksjonert av sine omgivelser, men de har samtidig mulighet til å påvirke hvordan de ”tolker” og ”spiller” sin rolle (Goffman 1992). Dermed er ikke roller og relasjoner mellom mennesker i samfunnet statiske, upåvirkelige eller uforanderlige, heller ikke innen politiske systemer.

Som en konsekvens av at aktører alltid innehar forskjellige roller, og de forskjellige forventningene rollene har, vil aktørene også stadig oppleve at de forskjellige krav kan komme i strid med hverandre. Dette kan oppleves som rollekonflikter. Denne typen situasjoner krever at aktørene, mer eller mindre bevisst, veier forskjellige krav opp mot hverandre, og handler i tråd med det kravet som for dem veier tyngst (Brinkmann 1994). For eksempel kan utøvelse av politikerrollen komme i konflikt med utøvelse av yrkes- eller familieroller

Informantene i denne oppgaven innehar selvsagt også til en hver tid en rekke andre roller enn rollen som lokalpolitiker. Rolleteoriens begrepsapparat kan være med på å tydeliggjøre og forklare hva kvinnene opplever og hvorfor de opplever det som de gjør.

2.2 Kvinnelig deltagelse og samfunnets utvikling

Utviklingen mot likestilling har preget kvinners deltagelse i arbeidslivet. I 1975 var 46 % av myndige kvinner en del av arbeidsstyrken, mens i 2000 var tallet steget til 67 %. Utbyggingen av velferdsstaten har vært en viktig faktor i forhold til at kvinner har lønnet arbeid. En stor del av økningen i årsverk har vært innen helse- og omsorgsykker, og 80 % av disse innehas av kvinner (Hatland & Kuhnle 2001). *”Oppgaver som før var ulønnet omsorgsarbeid for barn, syke, funksjonshemmede og gamle i familien, er i stor grad overtatt av det offentlige og gjort om til lønnsarbeid.”* (Hatland og Kuhnle 2001:121). Et eksempel er en sterk vekst i antallet barnehageplasser, i 1963 var det 8 500 plasser, i 1999 hadde antallet økt til 189 400 (Hatland 2002).

I tillegg til disse faktorene har også det faktum at flere kvinner tar høyere utdanning vært med på å styrke kvinnes deltagelse i arbeidslivet ytterligere (Frønes 1996). Denne utviklingen har ført til ytterligere press på velferdsstaten, og sittende regjering har som mål at alle som ønsker det skal ha tilbud om barnehageplass innen utgangen av 2007 (De rødgrønnes regjeringserklæring 2005).

I tidligere generasjoner hadde kvinner færre utdanningsmuligheter og yrkesmuligheter (Almås og Gullestad 1990). De hadde også færre muligheter i forhold til å kunne kombinere mors- og yrkesrolle. De nye mulighetene har også bidratt til at kvinner har fått muligheter til å ”innta” nye kombinasjoner av roller. I tillegg til morsrolle og familierolle har mange også en yrkesrolle og som engasjert samfunnsborger, i tillegg til en rekke andre roller.

Endringen i hva som er sosiale forventninger hos den voksne generasjonen er med på å påvirke kvinners mulighet til politisk deltagelse. Kvinner har inntatt flere arenaer utenfor hjemmet, og den politiske inngår som en av dem. Man kan altså også snakke om en politisk rolle for enkelte kvinner. Tilbøyeligheten til å ha politiske ambisjoner kan også ha økt, blant annet gjennom større likestilling i hjemmet og en større aksept for at menn også er omsorgspersoner for sine barn. På samme tid har det blitt større aksept for kvinnelig deltagelse i det politiske systemet. Som en konsekvens har man etter hvert registrert en generell økning, selv om man de færreste steder har en kvinnerepresentasjon som overstiger 40 % i kommunestyrene (Hellevik og Skard 83). Mange partier har innført kvoteringsregler for å sikre at både kvinner og menn er representert med minst 40 % av kandidatene på listene. I dag er det en generell oppfatning i Norge at det politiske feltet er likestilt når det gjelder kjønnsrepresentasjon, men dette stemmer ikke med virkeligheten (Guldevik 2005).

2.2.1 Selvrealisering og individualisering

Motivasjon til politisk deltagelse kan tenkes å være stimulert av mange faktorer i samfunnet: forventninger til kvinner i samfunnet, ønske om selvrealisering, individuelle karriereplaner eller andre påvirkninger. Det er hevdet av flere sosiologer at *”I dagens fagdebatt hevdes det at individualismen er blitt intensivert og radikaliseret. Individene er blitt grunnenheter i samfunnet og frisatt fra en homogen nasjonal kultur eller klassekultur...”* (Korsnes, O., mfl. 1997:127). Moderne mennesker har trolig opplevd en større grad av valgfrihet gjennom hele livet enn mennesker i tidligere generasjoner (Frønes 1996). Dette medfører også at moderne mennesker oftere opplever å inneha roller hvor de ikke kjenner de tilhørende rolleforventningene. Derfor er det behov for at man bruker kunnskapen man allerede har, i nye sammenhenger. Vi må vurdere og deretter velge hvordan vi skal takle hver enkelt omstendighet. Man har flere valgmuligheter og må stole på egen dømmekraft i flere situasjoner, og i mer utstrakt grad enn i mer tradisjonelle samfunn. Den samme utviklingen

kan påstås å gjelde for beslutningene som skal tas i kommunestyrene. Kommunene har fått større og mer komplekse ansvarsområder. Dermed er de sammenhengene kommunestyrerepresentantene må sette seg inn og ta beslutninger i forhold til mer sammensatte.

”Kjernen i en postmoderne livsstrategi, er å ikke danne en identitet, men å unngå å bli fastlåst” (Bauman 1996:126). Denne måten å leve på, fører til at man mister det lineære tidsperspektivet det tidligere var vanlig å gå ut fra at en hadde. Livet i tradisjonelle samfunn var mer forutsigbare med hensyn til livsløp. Man var født inn i en familie, og hvor denne familien befant seg i samfunnet både geografisk og sosialt ga føringer for hvordan resten av livet ville bli i større grad enn i dag (Frønes 1996). Vi har gått fra et samfunn hvor det ble lagt vekt på slit, måtehold og selvdisiplin, til et samfunn hvor selvrealisering, ekspressivitet og intimitet har kommet i forgrunnen. Med andre ord en utvikling med utgangspunkt i den protestantiske arbeidsetikken til en kulturell frigjøring med mindre vekt på normer og tradisjoner (Ziehe 1983).

Politisk deltagelse i lys av dette perspektivet kan blant annet ses på som en individuell uttrykksmåte. Man viser overfor andre at man er et engasjert menneske som tar standpunkt og bryr seg. Innen politikken blir man stadig utfordret til å sette seg inn i saker og ta en beslutning. Samfunnet er komplekst og det blir nødvendig å bruke erfaring på andre områder i nye sammenhenger. På samme tid uttrykker individualiseringsperspektivet en spenning i forhold til den samhandlingstanken som ligger til grunn i det politiske systemet. Innen politikken organiserer man seg i partier som i de fleste saker har en felles mening. Man stiller til valg med grunnlag i et program alle medlemmene av et parti sier seg enige i. De politisk engasjerte må sannsynligvis inngå kompromisser i saker hvor de selv har én mening, mens partiet de er medlemmer av har en annen. Det kan dermed tenkes at politisk aktivitet er uttrykk for at de i utgangspunktet motstridende verdiene individualisme og felleskap i politikken fungerer sammen. På den ene siden er den politiske aktiviteten basert på fellesskapsverdier i forbindelse med partitilhørighet og ikke minst verdiene velferdstjenestene er basert på. På den andre er kanskje politisk aktivitet et uttrykk for et valg den enkelte, basert på individuelle ønsker.

2.2.2 Samfunnsborgerskapet – individet i samfunnet og samfunnet i individet

Det lokale demokratiet baseres på at en rekke kvinner og menn i alle landets kommuner sier seg villige til å stille til valg hvert fjerde år. Hva som er motivasjonsfaktorene for disse menneskene vil sannsynligvis være sammensatt. En vet at vervene har flere kjente sider som kan oppleves som negative for representanten. Dette gir grunn til å anta at noe av motivasjonen ligger i faktorer utenfor den enkeltes nærmeste sfære.

Deltagere i en velferdsstat som Norge kan betegnes som samfunnsborgeren (Brochmann 2002). Begrepet er en sammenfatning av begrepene statsborger og medborger. Et samfunnsborgerskap kan sies å bestå av tre fenomener. For det første en persons status, en tildeling av sivile, politiske og sosiale rettigheter og plikter. For det andre en persons identitet som deltager i et geografisk politisk område. For det tredje en persons deltakelsesmønster som for eksempel er basert på verdiene lojalitet, uavhengighet og toleranse (Kymlicka og Normann 2000). Et samfunnsborgerskap hører også til i to maktsfærer, staten og samfunnet. Sfærene har sine tilhørende dimensjoner, henholdsvis juridisk og sosialt. Den juridiske dimensjonen kan sammenholdes med det formelle statsborgerskapet, og omhandler de formelle rettigheter og plikter som tilfaller en statsborger. Den sosiale dimensjonen omhandler medborgerskapet. *”Et idealtypisk medborgerskap innebærer ivaretagelse av plikter og rettigheter, samfunnsmessig deltakelse på flere nivåer og i forskjellige sfærer, og det innebærer en subjektiv følelse av tilhørighet og identitet”* (Brochmann, 2002:59). Sterkt medborgerskap vil kunne føre til pliktoppfyllende borgere med stort engasjement i samfunnets forskjellige institusjoner (Brochmann 2002).

2.2.3 Å være en del av en gruppe – gruppeprosess og ledelse

Mye av arbeidet i kommunestyrene innebærer at representantene samarbeider i grupper. Når en gruppe møtes, med et mål om å samarbeide for å komme sammen til et resultat, enten det er beslutninger, arbeidsprosesser eller andre ting, vil det utvikle seg mønstre for kommunikasjon og samarbeid. Disse mønstrene er med på å forme hvordan arbeidet foregår, og hva som blir resultatet. Faktorene som er med på å bestemme disse mønstrene er mange, og her vil jeg bare gå inn på noen av dem.

Dersom man ser på grupper som en organisatorisk enhet hvor arbeid mot et mål foregår, kan en definere noen momenter som vil være essensielle for at arbeidet skal foregå så effektivt og godt som mulig. Gruppen vil fungere som en arena for læring, deling av argumenter og arbeid for å komme nærmere et mål.

I læring og arbeid vil man være avhengig av å ha et miljø i en gruppe som åpner for dette. Det eksisterer en enighet blant forskere om at individer lærer på forskjellige måter (Levin og Rolfsen 2004). Den nye læreplanen i Norsk skole er for eksempel basert på dette prinsippet (Odin.dep. 2006). I grupper må *"medlemmene bruke tid på å forstå hverandre og respektere ulikhetene"* (Levin, Rolfsen 2004). Det er vanlig å se på gruppens samarbeid som en utvikling som skjer over tid, med forskjellige faser. Det essensielle med disse fasene er at man legger til grunn at det tar noe tid før man kan oppnå et godt og strukturert samarbeid. Medlemmene i gruppen må bli kjent med hverandre, de må bli trygge på hverandre og få noe erfaring i å samarbeide før arbeidet blir så godt som gruppens medlemmer sammen har mulighet til å yte.

Grupper i kommunestyre har som regel en ledelse. Begrepet ledelse kan deles inn i to dimensjoner "management" og "leadership" (Chimel (red) 2000). Management dreier seg om den mer organisatoriske delen av ledelse, som inkluderer planlegging, organisering og ansvar for måloppnåelse. Leadership kan betegnes som en mer sosialt orientert del av lederskapet, som involverer utvikling av en gruppefølelse, "teambuilding" og motivasjon og inspirasjon (Kotter 1990). For å ivareta gruppen som arena for læring, arbeid og ledelse er begge dimensjonene av lederskapet viktige.

Ledelse som fag er sammensatt, og preget av at det ikke er enighet om hva som er den beste måten å utøve ledelse på (Levin og Rolfsen 2004). Likevel har det blitt gjort forsøk på å definere hva som er gode leder egenskaper. Kirkpatrick og Locke (1991) vektla følgende egenskaper: psykisk drivkraft, motivasjon, integritet, tillitsfullhet, kognitive evner og innsikt i oppgaveutføring.

Her er det definert noen områder som vil være spennende å undersøke i forbindelse med kommunestyrearbeidet: gruppen som læringsarena, gruppen som arbeidsarena og ledelse i gruppen. Hvordan kvinnene opplever arbeidet i gruppen i lys av disse faktorene vil sannsynligvis være med på å påvirke hva de mener om det politiske arbeidet, og ikke minst

om de ønsker å fortsette med det. Dessuten vil det være interessant å se hvordan kvinner opplever ledelse i gruppa.

2.3 Makt – med Foucault og Bourdieus begreper

Som utgangspunkt for min forståelse av makt vil jeg benytte en kombinasjon av Foucault (1982), Bourdieu (1996, 1997) og Bourdieu og Wacquant (1993) tanker omkring makt.

Foucaults syn vil jeg benytte til å beskrive selve maktbegrepet, Bourdieus til å gi begreper til forskjellige elementer i maktbruk.

Dersom man tar utgangspunkt i Foucaults maktbegrep er makt ikke bare en institusjon, struktur eller en bestemt størrelse, men også kunnskap. Makt er umulig uten kunnskap i følge Foucault. Foucault tilføyer at samfunnsmessig praksis gir vaner kraft. Det er ikke bare noen som utøver makt ovenfor andre, disse aksepterer også at makten blir utøvet. Jo mindre man setter spørsmålstegn ved utøvet makt, jo større er makten. Tradisjoner som ingen er kritiske til er sterke nettopp fordi ingen stiller spørsmålstegn ved dem (Foucault 1982).

Bourdieu viser hvordan alle mennesker har kapital av forskjellige enheter og gjennom dette har makt på forskjellige felt. Kapital deles inn i fire grupper, økonomisk, kulturell, sosial og symbolsk. Økonomisk kapital dreier seg om økonomiske ressurser, kulturell kapital består i å beherske den legitime og dominerende koden i et samfunn, sosial kapital består i tilgang til sosiale nettverk og symbolsk kapital er et slags uttrykk for den kapital andre aktører på feltet oppfatter som relevant. Ulik tilgang til kapital er i følge Bourdieu grunnlag for sosial ulikhet og dominans (Bourdieu 1996, 1997).

Feltbegrepet presenteres ikke som et spesifikt definert begrep hos Bourdieu. Man kan slutte ut fra måten begrepet brukes på at et felt er et relativt autonomt sosialt mikrokosmos, og det innehar varig underliggende ressurser, kapital. Det inneholder hierarkiserte posisjoner individer og grupper kan besitte. En persons posisjon i et sosialt felt er avhengig av denne personens feltspesifikke kapital.

Bourdieu beskriver at felt er preget av konflikt, fordi aktørene hele tiden utfordrer hverandre om gjeldende posisjoner i feltet. På tross av dette er det også innebygd i feltet en implisitt enighet om hvilke regler som gjelder på feltet, ”doxa”. Doxa er ofte representert ved dem som

har vært i feltet lenge. Disse har internalisert doxa, og oppfatter doxa som den naturlige måten å oppføre seg etter. Dersom doxa blir utfordret, må disse, de erfarne, forsvare og gjøre doxa mer eksplisitt. Dette skjer fordi man blir utfordret og må definere hva man mener, for bedre å kunne argumentere for det. Den mer definerte doxa kaller Bourdieu "ortodoxa". Disse reglene er mindre kraftfulle, fordi de er definerte og dermed kan angripes direkte. Her kan man dra en tydelig parallell til Foucault som i sin teori viser at maktutøvelse det stilles spørsmålsteget ved, er mindre sterk enn den som foregår upåaktet.

Maktbegrepet som brukes i denne oppgaven vil basere seg på disse teoretikerne, men ikke følge dem slavisk. Jeg vil benytte Bourdieus begreper felt, kapital og doxa og se om kvinnes erfaringer kan forstås med slike begrep. Når det gjelder Foucaults tanke om at makt er avhengig av at man har kunnskap vil jeg se dette i sammenheng med Bourdieus begrep om feltspesifikk kapital. Å inneha den feltspesifikke kapitalen kan anses som å ha de "riktige" egenskapene. Siden det politiske system i stor grad baserer seg på kunnskaper, kan kunnskap antas å være en viktig feltspesifikk kapital. En person med lang politisk erfaring kan for eksempel sies å ha mer av kapitalen som er gjeldende i det politiske felt enn personer med liten politisk erfaring. Den erfarne vil også som sagt kunne påstå å være en representant for doxa, de implisitte reglene og holdningene i et felt.

Begrepet makt kan opptre både som negativt og positivt ladet. Brukes begrepet i betydningen maktovergrep, fokuseres det på den negative betydningen. Om man derimot omtaler makt i sammenheng med mulighet til å påvirke er fokuset på den positive betydningen. I denne oppgaven vil begge betydningene av begrepet være relevante. Jeg vil anse kommunestyrerepresentanters skjulte maktbruk overfor andre representanter som en form for maktovergrep. Når det gjelder representanters mulighet til å si sin mening, og å bruke de formelle muligheter de har for innflytelse, vil jeg se dette som positiv maktbruk.

2.3.1 Kommunepolitikken og maktbegrepene

Jeg vil undersøke hvordan kvinnene opplever det politiske styret i en kommune med utgangspunkt i et felt i Bourdieus betydning. Dets ressurs kan defineres som rett til å ta avgjørelser som angår flere enn dem som er med på å ta dem, og det er også en rekke posisjoner som fordeles og besittes. Partigruppene kan også ses på som felt. Her skal man bli enige om holdninger til saker, og individene fordeles på forskjellige posisjoner innad i gruppa.

Her får en altså et todelt maktdefinisjon, makt som ligger i strukturene i lokaldemokratiet og makt som ligger i kunnskap. Felles for disse er at makten ikke eksisterer uten menneskene og strukturen som utøver den.

Makt i strukturene i kommunestyrene

Med utgangspunkt i maktdefinisjonen ovenfor kan en hevde at det ligger makt i de forskjellige ordningene og tradisjonene knyttet til kommunestyrene. Kommunestyret struktureres på en bestemt måte, posisjoner fordeles i tråd med regler og tradisjoner og partigrupper opptrer i tråd med tradisjoner. Det er altså en rekke organiseringer som skjer på tradisjonelt vis. Videre er møteformer, møtetider og oppførsel på møter som uttrykk for tradisjoner. Disse tradisjonene er ofte lite diskuterte og kan dermed betegnes med Bourdieus doxa begrep. I tillegg finnes det en rekke regler for hvordan kommunestyrerepresentanter kan bruke sin posisjon som folkevalgt til å påvirke. Interpellasjon er et eksempel på dette.

Makten i disse strukturene er med på å bestemme for eksempel hvem som har mulighet til å delta og i hvor stor grad. Dersom møtene legges til klokken 16.00 vil det for eksempel sannsynligvis være lettere for mennesker uten småbarn å delta på møtene enn dem som har det. I samme situasjon vil for eksempel personer med kveldsarbeid ha større problemer med mindre det finnes en ordning som gir dem kompensasjon for tapt inntekt.

Det å ha kunnskap om møtenes koder for oppførsel vil kunne bidra til at en føler seg tryggere i situasjonen og kan bidra med mer. Ikke minst vil kjennskap til reglene og muligheter for handling ha konsekvenser for muligheter til å bruke systemet, her ser vi igjen argumentet til Nordisk Ministerråd, sitert i kapittel 3.3.2.

Makt i erfaringen til representantene

Kjennskapen til systemet kommer delvis som en konsekvens av erfaring. Med Bourdieus begreper kan man se på erfarne politikere som representanter for doxa. Gjennom å delta i det politiske systemet tilegner personene seg kunnskap om hvordan systemet fungerer og hvilke muligheter man har for påvirkning. En lærer for eksempel hvordan man kan ta opp nye saker, komme med forslag til vedtak, legge fram sitt syn på saken og så videre. Det er grunn til å tro at dersom en har gjort dette flere ganger vil en ha større innsikt i hvordan en skal gjøre det på

en god måte. Et annet poeng er at det politiske system kan virke stort og uoversiktlig ved første møte. Det er mange formelle og uformelle regler for hvordan det arbeides. Gjennom erfaring kan man sannsynligvis få større oversikt over disse prosessene.

Dersom man har vært i det politiske miljø en stund vil man også få nye bekjenskaper. Å ha et nettverk innen det feltet man befinner seg kan betegnes med Bourdieus uttrykk om sosial kapital. Dersom man samtidig tar i betraktning ideen om at makt i handlinger, vil en interaksjonssituasjon mellom personer i feltet være en makthandling. Stort nettverk kan da ses på som en mulighet til å gjennomføre mange makthandlinger, og dermed ha mye makt.

Hersketeknikker

Berit Ås (1981) definerte et sett med handlemåter som uttrykk for maktovergrep, spesielt mot kvinner. Her har jeg allerede argumentert for at de fleste handlinger innen det politiske system kan være maktbruk. Maktovergrep har jeg imidlertid ikke definert eksplisitt, men det kan betegnes som en situasjon hvor en aktørs mulighet for maktbruk blir underminert.

De fem hersketeknikkene hun definerte var:

- Usynliggjøring
- Latterliggjøring
- Tilbakeholdelse av informasjon
- Dobbeltraffing
- Påføring av skyld og skam

I dag er kanskje spørsmålet om dette er teknikker som brukes utelukkende av menn mot kvinner, eller om også menn er utsatt for dette og at kvinner også har sine hersketeknikker. Generelt for bruken er imidlertid at dette er eksempler på at personer med lang erfaring bruker denne for å øke egen makt overfor dem med mindre erfaring (Ås 1981). Med utgangspunkt i Foucault blir dette et uttrykk for at kunnskap innebærer mulighet til maktutøvelse. Med Bourdieus begreper blir dette et eksempel på at de med lang erfaring, som er representanter for doxa og som har stor feltspesifikk kapital, bruker denne overfor de med mindre erfaring og derved mindre feltspesifikk kapital.

Kapittel 3 – Empiri og tidligere forskning

Denne presentasjonen vil være systematisert med utgangspunkt i underproblemstillingene i oppgaven. Jeg vil altså trekke inn forskning på de tre områdene: 1) motivasjon, 2) erfaring og 3) kunnskap og makt i politikken. Dette er min egen kategorisering, og tidligere forskning har gjerne konsentrert seg om ett av disse områdene.

3.1 Bakgrunn for det politiske engasjementet – motivasjonen.

Jeg vil bruke to innfallsvinkler til å utdype motivasjonskilder til politisk engasjement. Den første jeg vil presentere er en normativ, samfunnsvitenskaplig basert tilnærming, i kapittel 3.1.1. Denne fokuserer på de demokratisk valgte organenes representativitet og hensikten bak dem. Den andre innfallsvinkelen, i kapittel 3.1.2, har sin rot i sosiologi, og her benyttes teorien fra kapittel 2.2.1, selvrealisering og individualisering, som forklarende faktorer. Disse innfallsvinklene er imidlertid på ingen måte gjensidig utelukkende, de henger sammen, noe presentasjonen nedenfor vil vise.

3.1.1 Lokalforsamlings representativitet – en normativ motivasjonskilde?

Jeg har allerede vist at begrepet representativitet på ingen måte er entydig. Utgangspunktet for en definisjon av begrepet er referert under.

Representation means, as the word's etymological origins indicate, re-presentation, a making present again. Except in its earliest use however, this has always meant more than a literal bringing into presence, as one might a book into a room. Rather, representation, taken generally, means the making present *in some sense* of something which is nevertheless *not* present literally or in fact
(Pitkin 1972:8-9, forf. utheving i Guldvik 2005:61)

Representasjon er altså noe som bokstavelig talt ikke er tilstede, men som betraktes som tilstede i en overført betydning. I norsk sammenheng har denne betydningen tradisjonelt vært sosial representasjon (Guldvik 2005). Som vist i kapittel 1.2 er en annen måte å tenke representasjon på gjennom Phillips begrep "tilstedeværelsens politikk". En tredje retning representeres av blant annet Young (2000), pluralistisk representasjon, vektlegger identitet og pluralisme med utgangspunkt i etnisk eller sosial tilhørighet som en viktig dimensjon å ta

hensyn til i vurdering av representativitet. I Norge kan den sosiale representasjonen i kommunestyrene oppsummeres som Larsen og Offerdal (1992) gjør i dette sitatet:

Den typiske kommunestyrerepresentanten, slik han framstår i alle undersøkelser av folkevalgte sin sosiale bakgrunn, er mann, han er mellom 40 og 60 år, han har langt høyere utdanning og inntekt enn resten av befolkningen, han er funksjonær, ansatt i det offentlige og han er gift

(Larsen og Offerdal 1992:19)

Også kvinnerepresentasjonen følger et lignende mønster.

Kvinnerepresentasjonen i kommunestyrer omfatter, i likhet med mannsrepresentasjonen, først og fremst etnisk norske, middelaldrene representanter med relativt høy utdanning og lønn (Svanes 1996, Ansari og Qureshi 1998) De er stort sett funksjonsfriske og det er et fåtall åpent homofile.

(Guldvik 2005:67)

Bildet sitatene gir stemmer godt overens med nyere undersøkelser. Tabellen under, 3.1. viser sammenhengen mellom faktisk befolkning og representasjon i kommunestyret. Tabellen viser blant annet at kvinner er underrepresentert, og at personer mellom 45 og 66 år er overrepresentert.

Tabell 3.1 Samsvar mellom sosial tilstedeværelse og sosial representativitet i kommunestyrene, i prosent

		Innbyggjarar over 17 år	Kommunestyre- representantar	Fylkestings- representantar
Kjønn	Kvinne	51	35,5	42,5
	Mann	49	64,4	57,4
Alder	16-24	12	4	9
	25-44	37	40	31
	45-66	33	53	58
	67-og over	17	3	14
Statsborgar- skap	Norsk	92,7	94,7	93,5
	Ikkje-norsk	7,3	5,3	6,5
Utdanning	Obl. utdanning	20	6	4
	Vidaregåande	56	53	46
	Uni. /høg.lågare grad	18	32	39
	Uni./høg.høgare grad	5	9	11
Yrkesaktiv	Ja	69,4	93	96
	Nei	30,6	7	4

Kilde NOU 2006

Politisk deltakelse kan også sies å være et medborgerskapsideal. ”Kjernen i det politiske medborgerskapet er nettopp den enkelte innbyggers rett til deltakelse og innflytelse i samfunnet, det vil si retten til å kunne påvirke hvordan samfunnet styres” (Strømsnes 2003:17). Det er en av grunntankene at alle medborgere skal regnes som likeverdige (Strømsnes 2003). Dermed blir det også et krav at deres interesser skal ivaretas av de folkevalgte organ som skal forvalte samfunnets ressurser. Om enkelte grupper forfordes vil de ikke lenger være behandlet likeverdig.

Et representativt folkevalgt organ kunne påstås å være nødvendig for å sikre at alle gruppers interesser skal ivaretas. Dersom rekrutteringen til disse forsamlingene er skjev i forhold til befolkningssammensetningen, vil også de interessene som dominerer i forvaltningen av forsamlingens ansvar være skjev i forhold til interessene i befolkningen forøvrig (Guldvik 2005).

I Skandinavia finner man noen av de best utviklede demokratiene i verden (Andersen og Hoff 2001). Befolkningssammensetningen er relativt homogen, og dermed øker muligheten for å danne representative folkevalgte forsamlinger. ”Historisk har også den politiske deltakelsen vært høy, og stort sett egalitært fordelt, det vil si at det ikke har funnes store marginaliserte grupper av borgere” (Strømsnes 2003:20). Dette betyr imidlertid ikke at man kan si seg fornøyd, og jeg har tidligere vist, i kapittel 1.2, at for eksempel kvinner fremdeles ikke er representert i like stor grad som menn. Dette gjelder gjennomgående for den lokaldemokratiske deltagelsen. Representasjon i kommunestyre, verv i formannskap og som ordførere og også vilje til å ta gjenvalg er lavere blant kvinner enn menn i Norge.

Denne argumentasjonsrekken kan ses på som en normativ begrunnelse for politisk engasjement. En grunntanke om demokrati og representativitet som kanskje gjør seg utslag i at alle grupper bør ha en ”pliktfølelse” med hensyn til å sørge for at egne interesser blir ivaretatt. Her kan man også trekke inn Brochmann (2002) sin definisjon av medborgerskapet referert i kapittel 2.1.1. Personer med et sterkt medborgerskap vil sannsynligvis være i gruppen som har denne ”pliktfølelsen”. I hvilken grad dette gjør seg gjeldende i det virkelige liv er usikkert, blant annet kan påstanden fra Guldvik (2005), om at folk flest i Norge tror lokaldemokratiet allerede er likestilt, være med på å bidra til at den svekkes. Når man også tar i betraktning at den organiserte aktiviteten i Norge har avtatt de siste årene, også når det

gjelder politisk engasjement, er det grunn til å tro at denne normative motivasjonsfaktoren er noe mindre enn den kanskje har vært for tidligere generasjoner. På den andre siden viste jeg i kapittel 2.1 at samfunnsutviklingen også har ført til at kvinner i større grad kan forventes å delta i aktiviteter utenfor hjemmet. At denne forventningen innebærer en pliktfølelse er imidlertid ikke sikkert.

3.1.2 Selvrealisering og individualiserte mennesker – egenutvikling som motivasjonsfaktor

De fleste av de som sitter i kommunestyre i Norge har på ett tidspunkt tatt et valg om at de ønsker å ha et forpliktende politisk engasjement. Tabellen under viser årsaker til at de som stilte til valg i 2003 ble satt opp på ei valgliste.

Tabell 3.2 Årsaker til at en ble satt opp på ei valgliste (2003-valget). Prosent

Ba selv om å bli satt opp på liste	8,3
Ble oppfordret til å stille, og sa ja fordi jeg kunne tenke meg å sitte i kommunestyret	38,4
Ble oppfordret til å stille, og sa ja fordi jeg antok at sjansen for at jeg ble valgt inn var liten	49,4
Ba om å slippe, men ble ført opp allikevel	1,1
Ble satt opp på liste uten å bli spurt på forhånd	2,7
Totalt	100
N (=100 %)	1067

Kilde: NOU 2006

Som man kan se er det i underkant av halvparten av de som stod på liste som hadde et ønske om å bli valgt. Den andre halvdelen enten antok at de ikke ville bli valgt, eller ønsket ikke å stille. Det er ikke mulig å se hva motivasjonen for den halvdelen som ønsket å bli valgt var, denne kan ha utgangspunkt i pliktfølelsen beskrevet i forrige delkapittel, et ønske om selvrealisering og egenutvikling beskrevet i dette, eller den kan være et uttrykk for et annet ønske hos den enkelte.

Dersom vi tar utgangspunkt i et mer utvidet deltakelsesbegrep, kan imidlertid Bang og Sørensen (1999) forskning være med å gi et innblikk i de moderne menneskers syn på politisk deltakelse. Deres forskning omhandler det danske begrepet ”hverdagsmageri”, og er et forsøk å forklare en økt individualisering av politisk deltakelse. Hverdagsmakere er

mennesker som i utgangspunktet ikke ønsker å engasjere seg gjennom de tradisjonelle politiske kanalene, men konsentrerer seg om mer hverdagslige og nære aktiviteter. Deres engasjement dreier seg om deltakelse i nærmiljøet, på arbeidsplassen, i hjemmet eller institusjoner i nærmiljøet (Bang og Sørensen 1999). Det kan tenkes at enkelte personer som har et sterkt engasjement på denne måten, også etter hvert velger å formalisere sitt engasjement og stille til valg.

Bang og Sørensens forskning konkluderer forøvrig også med at den moralske pliktfølelsen jeg omtalte i forrige avsnitt ikke lenger er like tilstedeværende. Om man aksepterer dette vil motivasjonen for formell politisk deltakelse nødvendigvis komme fra andre kilder, for eksempel egenutvikling. ”Den enkelte har en mer pragmatisk holdning, og deltar i det omfang som gir mening for en selv” (Strømsnes 2003:25). Her er det klare linjer til den sosiologiske teorien som er presentert i kapittel 2.2.1. Når mennesker er vant til å innta nye roller, er det sannsynlig at de forsøker å gjøre seg opp en mening om hva politikerrollen vil innebære når de tar en beslutning angående å stille til valg.

Med dette som utgangspunkt kan det også tenkes at faktorer som hjemme- og jobbsituasjon i større grad enn tidligere preger beslutningen om hvorvidt man skal stille til valg eller ikke. Dette var også noe Guldvik fant støtte for i sin avhandling. Både menn og kvinner blant hennes informanter mente at kvinners lavere politiske deltakelse enn menn kunne forklares blant annet av arbeidsdeling mellom kjønn. ”Mange, flest menn, men også noen kvinner, finner det ’naturlig’ at arbeidsdelinga [i hjemmet] bidrar til at kvinner vegrer seg for politisk deltakelse” (Guldvik 2005:179). Også Ringkjøb (1997) påpeker at undersøkelser viser at mange tror et politisk engasjement vil gå utover familielivet.

Strømsnes (2003) trekker inn ”tidsklemma” som et moment som kan gi forklaringskraft dersom om man godtar argumentet om svekket pliktfølelse. Om man vurderer det sånn at politisk arbeid kommer til å medføre at andre gjøremål får for lite tid, kan det hende man da velger bort den politiske forpliktelsen (Strømsnes 2003). Senere konkluderer hun imidlertid med at dette ikke er en sammenheng som er statistisk signifikant.

”Når det gjelder tid, ser ikke dette ut til å være noe som spiller særlig stor rolle for hvorvidt den enkelte deltar eller ikke. (...) Mer enn det å ha barn er det spørsmålet om man har en partner som har betydning, og yrkesaktivitet og lang arbeidstid virker snarere positivt enn negativt på den enkeltes politiske aktivitet”

(Strømsnes 2003:115).

Denne påstanden støttes også av Hellevik og Skard (1985), som konkluderer med at kvinnene i deres undersøkelse som deltok i kommunestyrene (i 1979) var yrkesaktive i forholdsvis stor utstrekning. Dessuten var også de fleste i deres undersøkelse samboende eller gifte. Hellevik og Skard fant imidlertid at få av kvinnene i deres undersøkelse hadde barn under 10 år. De erfarte at de fleste av kvinnene fremholdt at en positiv innstilling fra deres partner var viktig for at deres politiske engasjement kunne videreføres (Hellevik og Skard 1985).

I denne sammenhengen kan man trekke inn en persons sosiale nettverk, og sosialisering. Tidligere i oppgaven, kapittel 2.3 har jeg presentert Bourdieus (1996, 1997) begrep om kapital. Den sosiale kapitalen til et menneske vil med denne tankegangen også kunne være med å prege den politiske aktiviteten. Putnam mener for eksempel at frivillig organisering og deltakelse i nærmiljøet er grunnsteinene i et samfunnsborgerskap (Putnam 1993). Disse aktivitetene bidrar til gjensidig tillit mellom borgere, og medfører at de fellesskapsverdier som er nødvendige for at demokratiet opprettholdes (Putnam 1993). Også her kan man se en sammenheng med Brochmanns begrep om samfunnsborgerskap, men med en annen vinkling. Dersom en person har et sterkt samfunnsborgerskap, vil dette bidra til at han eller hun har en større sosial kapital på det lokaldemokratiske feltet. Dette vil igjen kunne være en faktor som påvirker denne personen i en beslutning om å stille til valg. ”Kanskje er det ikke først og fremst den enkeltes sosiale posisjon som bestemmer om han eller hun deltar politisk eller ikke, men i like stor grad den sosialisering den enkelte har vært utsatt for, de nettverk han eller hun er en del av og den tiden vedkommende har til rådighet.” (Strømsnes 2003). Videre oppsummerer Strømsnes om deltakelse i det representative demokrati følgende: ”Det å ha vokst opp i et hjem hvor det ble diskutert politikk er imidlertid noe som har relativt mye å si for om en selv deltar aktivt i politikken, mens betydningen av sosiale nettverk utover familie ikke er like entydig.” (Strømsnes 2003:115).

Det vil være interessant å se om det er pliktfølelse, eller andre motivasjonsfaktorer som vektlegges av mine informanter. Setter man dette i sammenheng med kapittel 2.2.1, hvor det er vist at politisk deltakelse kan være spenningsfylt fordi partitilhørigheten kan komme i konflikt med det frie selvrealiseringsidealet, vil analysen av mine data kunne gi større innsikt i hvordan kvinner ser på dette.

3.2 Forventninger og erfaringer i det politiske arbeidet

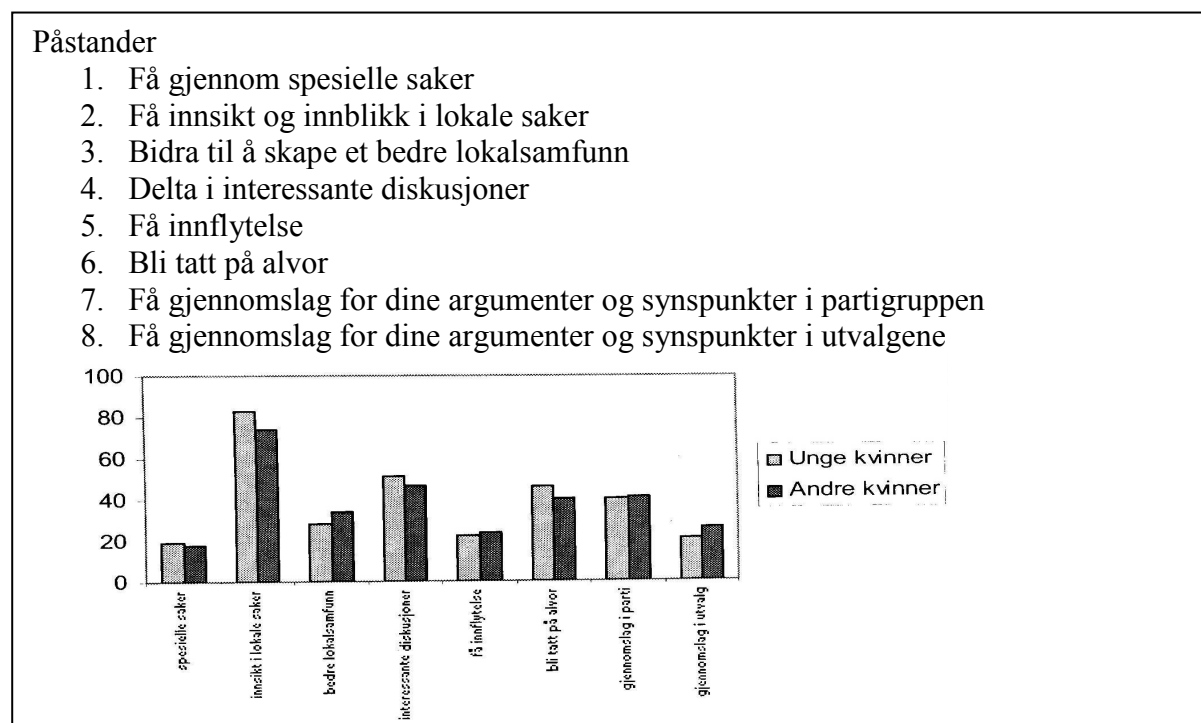
I det man beslutter å si ja til å stille til valg, er det sannsynlig at man har basert denne beslutningen på en rekke forventninger til det politiske arbeidet. Etter at man eventuelt er blitt valgt, og ”den politiske hverdagen” begynner må kandidatene forholde seg til politikerrollen og finne sin måte å spille den på. Om forventningene ikke blir innfridd kan dette for eksempel medføre at motivasjonen for å fortsette det politiske engasjementet avtar. På den andre siden kan det hende at andre erfaringer, enn dem man forventet før man begynte, medfører en ny motivasjon til å fortsette arbeidet. Motivasjon blir således en prosess.

Når det gjelder forventninger er det mindre tilgjengelig forskning å ta utgangspunkt i enn det er for kvinnes motivasjon for politisk arbeid. Som nevnt tidligere er mye av den forskning som er gjort på kommunestyrerepresentanter kvantitativt basert, og denne typen momenter som personlige forventninger og reaksjoner på hva man opplever er kanskje vanskelige å måle i kvantitative undersøkelser. I presentasjonen av kvinnes erfaringer finnes det noe mer data. Den undersøkelsen jeg baserer meg mest på i denne forbindelsen er imidlertid fra tidlig på 80-tallet. Jeg vektlegger denne fordi den bygger på kvalitative data. Jeg trekker også inn resultater fra nyere forskning, disse er basert på kvantitative undersøkelser.

3.2.1 Kvinnes forventninger til det politiske arbeidet

Det har vært vanskelig å finne data som forteller om kvinners forventninger til det politiske arbeidet før de begynte. Figur 3.1 viser hvor stor prosentandel av et utvalg kvinner som har sagt seg enige i syv forskjellige påstander om hva de forventer av det politiske arbeidet. Disse forventningene kan ses på som en forlengelse av begrunnelsen for at de valgte å si ja til å stille til valg.

Figur 3.1 Forventninger til det politiske arbeidet

Kilde: Berglund 2005

Forventningene forteller noe om hva kvinnene trodde det politiske arbeidet ville innebære. Den påstanden flest kvinner sier seg enige i er en forventning om å få innblikk i lokale saker. De forventer altså at de skal få større kunnskap om sitt eget nærmiljø, noe som må kunne påstås å være en forventning om at de selv skal ha utbytte av engasjementet. Jeg vil undersøke om de kvinnene jeg intervjuer har en slik, eller andre forventninger.

De neste tre påstandene i figur 3.1 som har fått størst oppslutning er: ”delta i interessante diskusjoner”, ”bli tatt på alvor” og ”få gjennomslag for dine argumenter og synspunkter i partigruppen”. Også disse påstandene kan sies å omhandle hva informantene tror de vil oppnå for sin egen del. På den andre siden kan det argumenteres for at informantene gjennom for eksempel å få gjennomslag for sine argumenter i partigruppen også mener de bidrar til lokalsamfunnet. Om man aksepterer at kandidatene gjennom sin deltagelse representerer forskjellige grupper i lokalsamfunnet, vil det være flere i lokalsamfunnet som har de samme holdninger og meninger som den enkelte representant. Gjennom dette vil også representanten

ved å få gjennomslag for sine argumenter gjøre en innsats også for dem han eller hun representerer.

Den påstanden i figur 3.1 som virker som den minst egennyttige, påstand nummer tre, å bidra til å skape et bedre lokalsamfunn, har relativt lav oppslutning. Denne er kanskje den som ligner mest på den normative begrunnelsen til å delta politisk som ble presentert i forrige underkapittel. Påstand nummer fem, å få innflytelse, er imidlertid enda mindre viktig for respondentene. Denne påstanden er den som ligner mest på ”ønske om makt”.

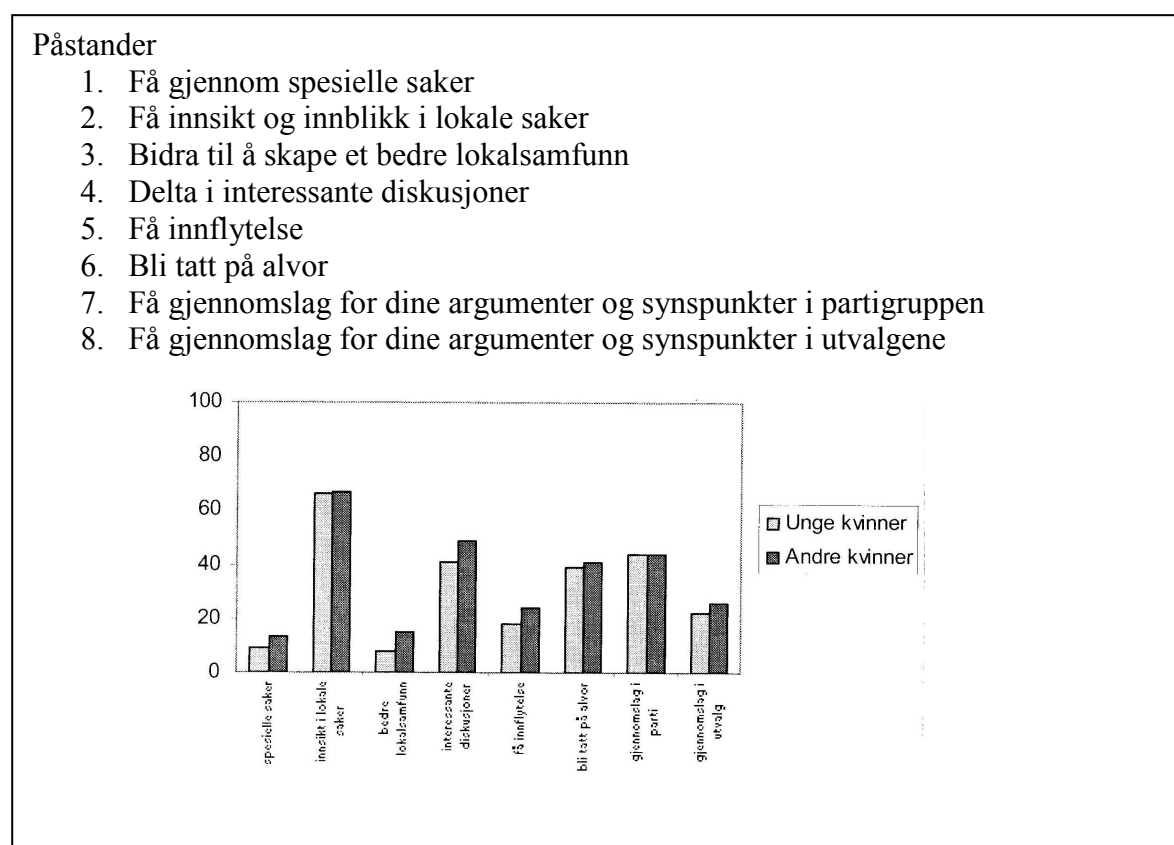
I min undersøkelse vil jeg se om informantenes motivasjon kan ses i sammenheng med den Berglund (2005) har funnet.

3.2.2 Erfaringer fra det politiske arbeidet

I Berglunds (2005) forskning er de samme påstandene som de som er vist i figur 3.1 presentert også i forbindelse med kvinnes erfaring. Figur 3.2 viser at det er relativt godt samsvar mellom forventninger og erfaringer. De fleste påstandene har imidlertid mindre oppslutning når de presenteres som en erfaring enn hva kvinnene forventet i forkant av arbeidet. Berglunds (2005) undersøkelse gir i så måte liten mulighet til å si at avvik mellom forventninger og erfaringer i seg selv er årsak til endret innstilling til det politiske arbeidet. Den påstanden som kanskje avviker mest er nummer 3. Det var en del færre kvinner som opplevde at deres politiske engasjement bidro til et bedre lokalsamfunn, enn de som forventet at deres engasjement skulle gjøre det.

Berglunds (2005) undersøkelse er imidlertid basert på at man har presentert en rekke påstander som kvinnene har sagt seg enige eller uenige i. Det kan selvsagt være en rekke andre momenter som påvirker kvinnes opplevelse av det politiske engasjementet, men disse vil ikke komme fram i denne typen undersøkelser. I min undersøkelse har jeg stilt åpne spørsmål, og på den måten kan det hende jeg i min undersøkelse har funnet andre momenter enn det som har kommet frem tidligere.

Figur 3.2 Erfaringer fra det politiske arbeidet

Kilde: Berglund 2005

Hellevik og Skard (1985) gjorde i sine undersøkelser en analyse av hvilke erfaringer kommunestyrerepresentantene fortalte om. Kvinnene ble intervjuet om hva de opplevde som belastninger ved det politiske arbeidet. Det var tidsbruken de opplevde som den overveiende negative faktoren. De begrunnet dette med at det gikk utover familie, hjem og jobb. I tillegg til dette fremholdt mange at partnerens innstilling påvirket denne opplevelsen. Denne erfaringer har også tidligere danske undersøkelser understreket (Bentzon 1978 i Hellevik og Skard 1985:55).

Sissel Breie (1981) Har oppsummert informantene i Hellevik og Skards undersøkelse sitt utbytte av det politiske engasjementet. Hun deler inn erfaringene i seks kategorier, gjengitt også i Hellevik og Skard 1985:

- *Personlig utbytte*: Utbyttet ligger på det personlige plan, deltakingen er lærerik, givende, interessant, utviklende og engasjerende. "Jeg er interessert i politikk, og nå kan jeg følge bedre med i det som skjer", "Jeg får innsikt i forholdene i kommunen" og "Jeg lærer om ting jeg ikke har visst fra før".

- *Sosialt utbytte*: Utbyttet ligger på det mellommenneskelige plan, en lærer mennesker å kjenne, får venner og blir verdsatt av andre. ”Jeg får god kontakt med andre mennesker” og ”Jeg treffer mange hyggelige folk, også i andre partier”.
- *Saksorientert utbytte*: Det betydningsfulle er å kjempe for eller få gjennom saker en er opptatt av. ”Jeg kan arbeide for det felles beste”, ”Det er tilfredsstillende å gjøre noe for å fremme partiets syn” og ”Jeg kan slåss for de svakstiltes interesser”.
- *Maktorientert utbytte*: Utbyttet har sammenheng med innflytelsen, muligheten representantene har for å innvirke på beslutningsprosessene. ”En kan påvirke samfunnsutviklingen”, ”Jeg er med på å avgjøre hvordan forholdene her på stedet skal være” og ”Jeg får utrettet noe for lokalsamfunnet der jeg bor”.
- *Pliktoppfyllelse*: Det blir ikke sagt noe om eget utbytte, men gitt uttrykk for en generell holdning om deltakelse som en borgerplikt: ”Det er en samfunnsplikt å delta” og ”Alle må ta sin tørn”.
- *Negativt utbytte*: Bare ulemper angis: ”Det er bare stress”, ”En har ikke noe igjen for det, bare mas og kjefting” og ”Utbyttet er økonomisk tap”

Det er ikke alltid noe klart skille mellom de ulike kategoriene, og spesielt det saksorienterte og maktorienterte går lett over i hverandre slik at det her er brukt en del skjønn. Representantene oppgir også ofte flere former for utbytte, men disse er sjelden så ulike at svarene må plasseres i flere enn to grupper.”

(Breie 1981:69–74 sitert i Hellevik og Skard 1985:62–63).

Hellevik og Skards (1985) undersøkelse er gjort blant både kvinner og menn. En oppsummering av hvordan fordelingen av utbytteforklaringer fordelte seg på de forskjellige kategoriene og kjønn er vist i tabell 3.3.

Tabell 3.3. Kvinnelige og mannlige kommunestyrerepresentanters utbytte av de kommunale verv (landsomfattende utvalg 1979, i prosent*)

Type utbytte	Kvinner	Menn	Prosentdifferanse
Personlig	70	52	18
Sosialt	15	12	3
Saksorientert	13	15	-2
Maktorientert	18	27	-9
Pliktoppfyllelse	1	2	-1
Negativt	4	10	-6
Sum	121	118	
Basis (n)	(1117)	(937)	

* Summen blir mer enn 100 prosent, ettersom flere har oppgitt mer enn en type utbytte.

Kilde: Hellevik og Skard 1985

En sammenligning med Berglunds (2005) kategorier viser at det i Hellevik og Skard sin undersøkelse er tatt høyde for flere typer erfaringer. Samtidig er det også svært tydelig at det er de kategoriene som også Berglund sine informanter har tatt stilling til som har fått størst

oppslutning i hans undersøkelse. De kategoriene med desidert størst oppslutning, personlig og sosialt utbytte kan også påstås å være de som gir informantene individuelt avkastning.

Ser man disse resultatene i sammenheng med diskusjonen i forrige delkapittel, er det tydelig at det er den siste motivasjonskilden, selvrealisering, som virker som den som representantene opplever mest innfrielse fra. Det normative utbyttet, innfrielse av pliktfølelsen, som ble omtalt i kapittel 3.1.3 er det svært få som rapporterer at de oppfatter som at de har opplevd.

Undersøkelsen Hellevik og Skard baserte seg på ble gjennomført i 1979, noe som medfører at det selvfølgelig er mulig dagens kommunestyrerepresentanter har andre oppfatninger når det gjelder utbytte. Berglunds nyere undersøkelse blant kvinner kan imidlertid ses på som støtte til dette forskningsresultatet, sammenfallet er stort i de kategoriene som kan sammenlignes.

I min analyse vil jeg se om kvinnene trekker fram de samme momentene som Berglund (2005) og Hellevik og Skard har kommet frem til (1985). Jeg vil undersøke hva de legger vekt på i sine forklaringer på hvorfor de fortsetter med sitt politiske engasjement.

3.3 Makten i lokaldemokratiets struktur og representantenes erfaring

Jeg har nå kommet frem til den delen av kvinnenens politiske opplevelser som kanskje er både mest ømtålelige og mest diffuse. Makt er i seg selv et begrep som ikke lett lar seg definere. I kapittel 2 knyttet jeg min bruk av begrepet til makt i strukturen i lokaldemokratiet og makt i erfaringen til representantene og denne kategoriseringen vil jeg videreføre i dette kapitlet. Kunnskap er også et diffust begrep, og jeg vil ikke her gjøre et forsøk på å lage en definisjon på hva som for eksempel er tilstrekkelig kunnskapsmengde til å gjennomføre sitt politiske arbeid. Jeg vil vise hva tidligere forskning har sagt omkring kunnskapsmengden blant norske kommunepolitikere. Jeg antar at man med økt erfaring også får økt kunnskap om politisk arbeid. Ut fra de forskningsresultatene som er vist til i kapittel 3.2.2, er det ganske entydig at det fleste informanter anser som det viktigste utbytte av sin politiske aktivitet, er økt innsikt og kunnskap.

3.3.1 Makten i strukturene i lokaldemokratiet

Jeg anser i denne oppgaven den lokalpolitiske arena som et felt i Bourdieus (1996, 1997) betydning av begrepet. Det finnes, som på mange andre områder, en rekke formelle og uformelle regler for hvordan man skal handle på det lokalpolitiske feltet, og dette er utdypet i kapittel 2.4.1. Hellevik og Skard (1985) registrerte også dette hos informantene i sin undersøkelse. De kvinnelige informantene nevner både debattform, debattinnhold og dokumentenes form og språk som momenter de synes det kan være vanskelig å forholde seg til.

Videre er informantene lite fornøyd med hvordan tidsbruken i det politiske arbeidet arter seg, og de mener generelt de har for lite tid til å sette seg inn i sakene. Mange mener tidspunktene for møtene er ubeleilige og at møtene tar for mye tid (Hellevik og Skard 1985). Dette er interessant, da tidligere forskning har vist at det i forbindelse med villighet til å delta politisk ikke virker som at tilgang på tid er en signifikant faktor når man vurderer om man skal stille til valg (Strømsnes 2003), se forøvrig kapittel 2.3.1.

Det politiske engasjementet kan påstås å ligge i et skjæringspunkt mellom arbeid og hobby. På den ene siden er det ikke betalt arbeid og det foregår på kveldstid, på den andre er man forpliktet til å møte opp og har ansvar for å forberede seg og tar beslutninger som påvirker innbyggerne i en hel kommune. Kommunestyrerepresentantene bruker altså sin fritid på arbeidet, og de kan bli stilt til ansvar for beslutningene som blir tatt av innbyggerne i kommunen.

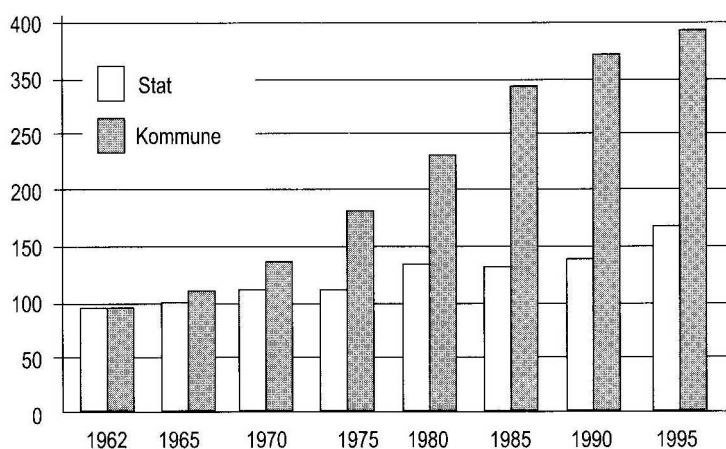
Det har lenge pågått en debatt om hvorvidt arbeid i kommunestyret skulle være lønnet. I 1967 ble det vedtatt at å få lønn for å ha kommunale verv var upassende. Ikke før i 1980 kom det et gjennomslag for å utbetale godtgjørelser for vervene. Det var to argumenter for dette, for det første mente de at det var urimelig å forvente at folk som lar seg velge til offentlige tillitsverv skal ha kostnader i forbindelse med sin deltagelse, og for det andre, om en ikke får godtgjørelse er det bare dem med økonomisk evne til å delta eller som har mulighet til det gjennom sitt yrke som vil delta (NOU 2006). Resultatet av denne debatten har blitt at kommunestyrerepresentanter har krav på godtgjørelse for utlegg i forbindelse med utøvelsen av vervet. De har også krav på dekking av tapt arbeidsfortjeneste dersom møtene foregår i arbeidstiden. Man har også godtgjørelse for deltagelse på kommunestyremøtene, satsen for utbetalingen per møte er bestemt av kommunestyret selv (NOU 2006).

3.3.2 Behovet for kunnskap i rollen som lokalpolitiker

De offentlige tjenestene i Norge er styrt av folkevalgte, både på kommunalt, fylkes- og nasjonalt nivå. Systemet er basert på en tanke om at folket skal kunne være med å påvirke de beslutninger som blir tatt blant annet gjennom å velge representanter til å sitte i styre på de forskjellige nivåene. Argumentet for å ha et lokalt nivå har vært at befolkningen i en region kan ha andre ønsker enn dem som bor i en annen, og disse forskjellene bør styringssystemet ta hensyn til (Hagen, Sørensen 2001).

Kommunenes ansvarsområde har økt radikalt, på midten av 1800-tallet utgjorde offentlig konsum under 5 % av bruttonasjonalproduktet, i 2000 utgjorde det offentlig forbruk 23 % (Hagen, Sørensen 2001). Figur 3.3 viser økningen av årsverk i offentlig sektor. Økningen kommer av en utbygging av offentlige tjenester, og at mange av disse legges til det kommunale forvaltningsnivået (Hagen og Sørensen 2001).

Figur 3.3 Antall årsverk i offentlig sektor

Kilde: Hagen, Sørensen 2001

Denne utviklingen har ført til at man i dag benytter begrepet velferdskommune. Velferd kan i denne sammenheng betegnes som at det offentlige tar ansvar for oppgaver familien eller det sivile samfunn tidligere måtte tatt hånd om. Kommunen har for eksempel ansvar for grunnskolen, barnehager, drift av fritidsklubber, fastlegetjeneste, sosialtjeneste og eldreomsorg, alle disse oppgavene kan kalles som velferdsoppgaver (Hatland, Kuhnle og Romøren 2001).

Dette påvirker også kompleksiteten til det arbeidet som utføres i kommunestyrene.

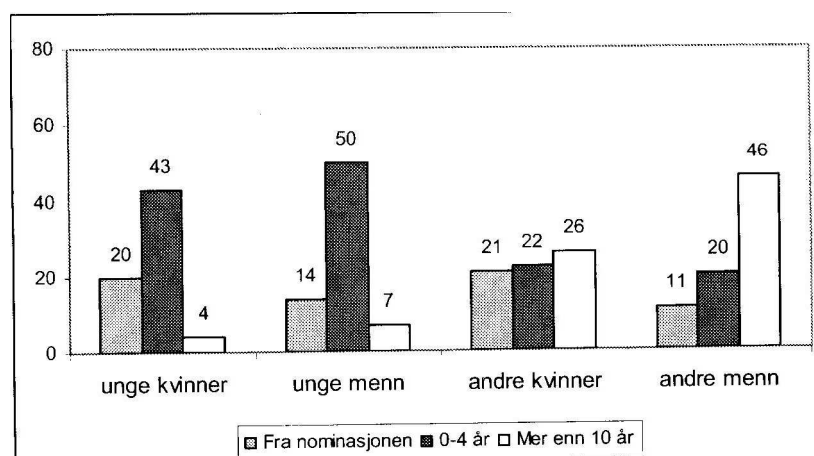
”I Nordisk Ministerråd sin rapport ”Demokrati i Norden” påpekes det at bare et fåtall politikere har den oversikt og kunnskap som skal til for å manøvrere innenfor en kommune sitt interessefelt. Denne utviklingen kan lett føre til en økende kløft mellom en elite og en masse blant våre folkevalgte (Nordisk ministerråd 2005)”

(NOU 2006)

Dersom lokalpolitikere skal ha en reell påvirkningsmulighet må de besitte nok kunnskap til å forstå kompleksiteten i den kommunen de styrer. Nordisk ministerråd setter i sitatet spørsmålstegn ved om alle politikere har den kompetanse som kreves. Ser en dette i sammenheng med figuren nedenfor, figur 3.4, som viser politisk erfaring ved nominasjon til valglisterne, er det tydelig at dette kan være en viktig skillelinje både mellom erfarne og uerfarne folkevalgte.

Et sentralt tema for kvinneforskere har vært den defineringsmakten man kan inneha i den politiske sfæren. ”Det avgjørende er hvem som setter dagsorden og hvem som bestemmer hva politikk er eller ikke er” (Siim 1997:205). Om man tar utgangspunkt i dette perspektivet blir det for det første viktig at kvinner er representert. I tillegg blir det sentralt at kvinner også bruker denne representasjonen aktivt til å være med på å bestemme hva som er på dagsorden. For å gjøre dette aktivt kan man tenke seg at erfaring blir viktig. I forhold til denne problemstillingen er også Berglund (2005) sin konklusjon at en av de viktigste utfordringene innen lokalpolitikken er å beholde kvinner.

Figur 3.4 Politisk erfaring ved nominasjon

Kilde: Berglund 2005

Her er det også mulig å se en kobling til teorien til blant annet Putnam (Putnam 1993) som ble presentert i kapittel 3.1.2. Han mener politisk deltagelse blant annet er avhengig av sosial kapital, og selv om han har en noe annen begrepsdefinisjon enn den jeg har vist med Bourdieu i kapittel 2.3.2, er kjernen den samme. Poenget er at jo mer kunnskap og erfaring man har, og jo større nettverk man har på det lokalpolitiske feltet, jo bedre er ens forutsetninger til å arbeide innenfor det på en kompetent måte.

I Guldviks undersøkelse i 2005, fant hun at en del av informantene mener at kvinner i utgangspunktet er lette å få med på å stille til valg, problemet er at de ikke tar gjenvalg og sitter flere enn en periode. Hennes informanter mener forklaringen på dette kan finnes i partienes håndtering av sine kommunestyrerepresentanter (Guldvik 2005). ”De driver ikke med systematisk opplæring, motivasjon, nettverksbygging etc. De søker etter kvinner i nominasjonsprosessen og det er det” (Guldvik 2005:177). Her er det også mulig å se sammenhenger med den teori som er presentert kapittel 2.2.3 som viser at man for å få en velfungerende gruppe er avhengig av å jobbe mer eller mindre bevisst med gruppens samarbeid. For at en gruppe skal fungere effektivt må man jobbe aktivt både med gruppens medlemmer og med ledelse av gruppen.

I min analyse vil jeg se på hvordan momenter som møtetidspunkter og økonomisk kompensasjon påvirker kvinnenenes muligheter til å delta. Samtidig vil det være interessant å se på i hvor stor grad de erfarer at ulik kunnskap påvirker deres muligheter til å utøve makt. Det vil også være interessant å se på hvordan det jobbes med partigruppen. Om det for eksempel blir gjort forsøk på å jevne ut eventuelle forskjeller som følge av ulikt kunnskapsnivå ved for eksempel kursing. Kursing kan skje både i partienes regi, og i det offentlige, for eksempel gjennom at den enkelte kommune avholder folkevalgt kurs i regi av kommunenes sentralforbund.

Kapittel 4 – Metodologiske tilnærminger

Den fenomenologiske retningen kjennetegnes i dag av en grunnleggende konstruktivistisk måte å tilnærme seg sosiale fenomener på. Alfred Schütz utdypet dette ved å hevde at forskerens oppgave er å definere hva slags kunnskap personer bruker til å organisere og konstruere en forutsigbar hverdag (Schütz 1932). Videre viser Schütz tre kjennetegn som betegner den kunnskapen aktørene benytter. De er:

- ”typifisert”, som betyr at man gjør nytte av tidligere kunnskap til å klassifisere nye inntrykk og ordner dem i kategorier av fenomener
- felles, aktørene har omtrent lik måte å klassifisere på
- tatt for gitt, man har ikke et bevisst forhold til denne kunnskapen, dette skjer uten at man tenker over det (Schütz 1932.).

Jeg har hatt dette som grunnlag i valg av metode. Jeg antar informantene forholder seg aktivt til sine omgivelser og konstruerer en virkelighet som gir mening i deres livsverden. Sentralt med hensyn til dette er at jeg forutsetter at kvinnene tolker sin egen situasjon med utgangspunkt i egne erfaringer og kunnskaper. Informantene formidler sin subjektive fortelling (Thagaard 1998). Mitt mål har vært å forstå hvordan kvinner opplever en situasjon som folkevalgt, og derfor fant jeg ut at kvalitativ metode ville være riktig fremgangsmåte. *”Et viktig formål med kvalitative studier er å oppnå forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fylldige data om personer og situasjoner”* (Thagaard 1998:11). Videre bestemte jeg meg for å gjennomføre dybdeintervjuer for å samle inn data om hvordan kvinnene vurderte sine politiske omgivelser. *”Interviews share with any conversation an involvement in moral realities. They offer a rich source of data which provide access to how people account for both their troubles and their good fortune.”* (Silverman 2001). En annen grunn til å bruke kvalitativ metode er at det meste jeg har funnet av tidligere forskning har vært basert på kvantitative undersøkelser. Min kvalitative tilnærming kan dermed bidra til å få en litt annen innfallsvinkel til kvinner sine erfaringer.

4.1 Innledning til mine metodiske valg

Siden jeg allerede hadde et stort nettverk i Nord-Trøndelag, bestemte jeg meg for å gjøre mine undersøkelser i det fylket. Jeg bestemte meg også for å begrense meg til ett parti, for å ikke bli nødt til å ta hensyn til eventuelle vedtektsforskjeller i partiene. Temaet for mine intervjuer

berørte partispesifikke tema i liten grad, og dermed anså jeg valget som forskningsmessig forsvarlig. Det finnes selvsagt områder ved politisk engasjement som kan tenkes å oppleves forskjellige fra parti til parti, og resultatene fra mine intervjuer gir ingen mulighet til å vurdere hvilke sider ved politisk engasjement som påvirkes av partitilhørighet. Det store sammenfallet mellom mine funn og tidligere forskning kan imidlertid styrke mitt syn på at mitt empiriske materiale kun i liten grad preges av det partiet mine informanter tilhører.

Jeg endte opp med å bruke kommunestyregrupper i tre kommuner. Som ledd i anonymiseringen har jeg valgt å ikke offentliggjøre hvilke kommuner jeg har undersøkt. Det er mange som vet hvilket parti jeg har intervjuet kvinner i, og jeg har heller ikke avtalt med informantene at dette skal ikke redegjøres for. Likevel velger jeg ikke å tilkjennegi hvilket parti det dreier seg om, da det etter min mening ikke har noen betydning for problemstilling og forskningsresultat.

4.1.1 Metodologiske beslutninger

Jeg har som nevnt hovedsaklig benyttet kvalitativ metode, men i noen sammenhenger har det vært naturlig å trekke inn statistiske data for å underbygge analysen. Jeg gjennomført dybdeintervjuer av ni kvinner som var folkevalgte i perioden 2003–2007. I tillegg har jeg i forkant av intervjuene benyttet kontakter til mer uformelle samtaler omkring temaet for å få et mer komplett bilde. De uformelle samtalene har vært med politikere med lang erfaring fra både lokal- og fylkespolitikk, noe som gjør at de har innsikt i det politiske arbeidet. Deres bidrag har vært nyttige blant annet i arbeidet med å utvikle en god intervjuguide.

Statistiske data er brukt først og fremst til å beskrive sammensetningen i kommunestyrene. Jeg vil her benytte foreliggende materiale, kilder til dette er SSB (2007), og tidligere forskning referert i kapittel 3. Jeg har valgt å ikke gjøre en sammenligning av menn og kvinners erfaringer. Denne oppgaven omhandler altså kun en beskrivelse av kvinners opplevelser og erfaringer.

4.2 Forarbeid

Før jeg begynte med studien brukte jeg lang tid på å skrive ned hva jeg forventet å finne. Jeg jobbet grundig med å kartlegge hva som var mine forventninger til både intervjuprosessen og

det empiriske materialets karakter. Som forsker vil man alltid i forkant av et prosjekt ha en forforståelse av hva man vil finne. En tydeliggjøring av denne vil være til hjelp i det man skal tilstrebe en nøytral tilnærming til sine funn (Widerberg 2001).

Jeg forberedte meg også ved å gjennomføre prøveintervju med en venn, og gjennomførte også to pilotintervjuer. Dette gjorde jeg for å forberede meg på rollen som intervjuer, og det bidro også til å gjøre intervjuguiden min bedre. Prøveintervjuet fungerte ganske godt. Jeg intervjuet en mannlig venn som selv var aktiv i kommunepolitikk, og dette var en fin erfaring før jeg satte i gang med de virkelige intervjuene.

4.2.1 Valg av kommuner

I Nord-Trøndelag er det mange veldig små kommuner, det vil si at 16 av 24 kommuner har mindre enn 4000 innbyggere (SSB 2007 b). Kommunestyrene i disse kommunene er også små og noen av dem har så få som ni representanter. Siden jeg hadde bestemt meg for å holde meg til kvinner fra et bestemt parti, fant jeg ut at å gjennomføre intervjuer i de minste kommunene ville medføre at de andre i partigruppa, om det var noen, lett ville kunne identifisere hvem som ble intervjuet. Jeg intervjuet derfor kvinner fra kommuner med mer enn 4 000 innbyggere og kommunestyrer større enn 15 personer. I det jeg skulle bestemme hvilke av de aktuelle kommunene jeg skulle besøke, la jeg vekt på å komme inn både på steder hvor partiet var i en maktposisjon og hvor de ikke var det. Videre passet jeg på at det var flere kvinner i partigruppa enn det jeg hadde planlagt å intervju. På den måten ville det ikke være selvsagt for noen hvem av dem jeg snakket med, og dermed kunne den enkelte informant selv bestemme hvorvidt hun ønsket sin deltagelse offentliggjort. Jeg endte opp med to kommuner hvor partiet ikke hadde ordføreren og en hvor de hadde det.

4.2.2 Kriterier for utvalg

I utgangspunktet var tanken å intervju tre kvinner fra hver av de tre kommunene, men siden det i en av kommunene var færre som kunne intervjues ble dette noe forskjøvet. Jeg ønsket å intervju både kvinner som hadde, eller hadde hatt, lederposisjoner. Jeg behandlet alle lederposisjoner likt, enten det var leder av gruppe eller komité, men jeg satte som krav at ledervervet måtte være i forbindelse med kommunestyreaktiviteten. Videre ønsket jeg å ha med informanter fra ulike aldersgrupper. Jeg la stor vekt på å ha med kvinner som satt i sin

første periode og kvinner som hadde vært aktive lengre enn dette. I tillegg ønsket jeg å ha med noen som hadde små barn. Et annet element jeg la noe vekt på var erfaring i forkant av kommunestyreengasjementet og spesielt om de hadde vært medlemmer av partiets ungdomsorganisasjon.

Tabell 4.1 Informantenes bakgrunnsvariabler

Informantnummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Antall perioder, inkl. inneværende	1	2	1	1	2	3	1	1	4
Lederverv		X				X			X
Alder	18-25	35-50	25-35	35-50	18-25	50-	35-50	35-50	35-50
Barn mellom 7 og 15 år			X	X			X	X	
Tidligere engasjement i partiet	X			X	X	X		X	X
Tidligere engasjement i ungd.org.	X				X	X			X

Tabell 4.1 viser at jeg lyktes relativt bra i dette. Av mine informanter hadde tre av dem lederverv i den inneværende perioden, alle disse hadde deltatt lenger enn den inneværende perioden. Jeg hadde to informanter under 25 år, og fire over 35 år, bare en av disse var over 50 år. Fire av informantene hadde sittet i kommunestyret i en periode før inneværende. To av disse hadde mer enn to perioders erfaring. Ingen av informantene hadde helt små barn, men fire av dem hadde barn i grunnskolealder, og til sammen hadde sju av dem barn. Av engasjement i perioden før kommunestyredeltakelsen hadde seks av informantene deltatt i partiarbeid, fire av dem hadde deltatt i ungdomsorganisasjonen. Når jeg senere i oppgaven omtaler informanter som ”de erfarne” inkluderer dette informant nummer 2, 5, 6 og 9. Altså dem som har sittet i kommunestyret minst en periode før.

4.3 Forskningsprosessen

4.3.1 Innpass i partigruppene

Da jeg hadde funnet ut hvilke kommuner som var aktuelle, ba jeg om å få komme på et gruppemøte i den aktuelle partigruppa. Alle gruppelederne ønsket meg velkommen, derfor ble disse kommunene også de endelige. På gruppemøtet presenterte jeg meg selv og oppgaven min i plenum. Jeg ga alle kvinner mulighet til å melde sin interesse til å være med. Det var imidlertid viktig for meg at de ikke ga beskjed umiddelbart, da jeg ikke ønsket at de andre skulle ha noen mulighet til å si hvem som hadde deltatt. For å sikre at dette fungerte i praksis fikk alle medlemmene av gruppa utdelt et skjema hvor de oppga alder og antall perioder i kommunestyret, mens kvinner også kunne krysse av for at de ønsket å bli intervjuet, og da også noterte et telefonnummer jeg kunne nå dem på.

Jeg har en del erfaring med presentasjoner på denne måten og opplevde det som relativt uproblematisk. Alle deltagende på møtet fikk et brev som inneholdt en beskrivelse av oppgavens tema, vedlegg 1. Ikke alle skjønnte hvorfor jeg forsøkte å legge mye vekt på anonymitet, og på spørsmål om dette svarte jeg med utgangspunkt teori om gjennomføring av kvalitativ forskning, se forøvrig kapittel 4.4.1. Utover dette hadde deltakerne få spørsmål, men mange kommenterte at de mente jeg gjorde en viktig jobb. De ønsket at jeg skulle komme tilbake når arbeidet med oppgaven var ferdig, noe jeg også lovet dem å gjøre.

4.3.2 Utvikling av intervjuguiden

Jeg brukte mye tid i løpet av høsten og vinteren til å tenke ut problemstilling og hvilke tema som måtte tas opp i intervjuene. I samtaler med andre studenter og ikke minst politikere kom jeg etter hvert frem til en liste som ville dekke de områdene jeg fant interessante i forhold til problemstillingen. Denne lista inneholdt følgende punkter: rekruttering og motivasjon for deltagelse, beslutning om å stille til valg, forventninger til politikerrollen, opplevelse av og erfaringer fra kommunestyret og forholdet til makt og kunnskap i det politiske arbeidet, se forøvrig vedlegg 2⁷.

⁷ Rekkefølgen av tema i intervjuguiden er ordnet i den rekkefølge jeg fant ut at ga en mest mulig naturlig samtale. Analytisk sett er det en noe annen organisering som er fornuftig. Intervjuguiden skiller seg derfor noe fra tematiseringen i analysen.

Grunnen til at nettopp disse punktene er dem jeg satt igjen med, finner man først og fremst i den problemstilling og de underproblemstillingene jeg har definert for oppgaven. I tillegg er mange av momentene tatt opp i tidligere forskning, eller samtalene med politikere har dreid seg om dem.

Gjennom pilotintervjuene fant jeg at disse temaene dekket det jeg ønsket informasjon om. Dessuten brukte jeg det til å spesifisere underpunkter for hvert av temaene. Jeg valgte å ikke skrive konkrete spørsmålsstillinger i intervjuguiden, men heller bruke den som en liste over punkter jeg ønsket at samtalen skulle berøre for å dekke problemstillingen.

Jeg bestemte meg for å begynne intervjuet med å snakke om rekruttering altså hvordan de ble engasjert og politisk erfaring. Det er som regel er her et kandidatur til kommunestyret starter, og alle har en historie om hvordan de ble med, som sjelden er særlig ”skummel” å snakke om. Videre tok jeg opp tema som motivasjon og ikke minst hvorfor de sa ja til å være med. Videre tok jeg opp hvilke forventninger de hadde til det å komme inn i kommunestyret. Jeg ville at informantene skulle sammenligne forventningene de hadde før valget med hvordan det ble etterpå som folkevalgt. Etter dette spurte jeg om hvordan de opplevde partiet sitt, hvordan de ble tatt imot som nye og uerfarne politikere, opplevelse av å være med og bestemme, og så videre. Jeg spurte om hvilke politiske saker som opptok dem. Dette førte til at intervjuene har litt forskjellige tema.

Det siste tema i intervjuene var gjenvalg, hva slags forhold de da ville ha til ny ”posisjon”. Dessuten spurte jeg om hvilke kvinner de mente ”gjør politisk karriere”. Grunnen til at jeg ville ha dette til slutt, er blant annet at jeg tenkte at den gjennomgangen vi nettopp hadde hatt, omkring de forskjellige temaene, ville bidra til også for dem å klargjøre hva de egentlig syntes om politisk arbeid. Dessuten at de da kunne vise tilbake til elementer i samtalen, og bruke disse til å begrunne.

Etter pilotintervjuene bestemte jeg meg for å ha et bevisst forhold til bruk av ordet makt. Dette fordi begge pilotintervjuene bar preg av at informantene med engang jeg tok opp ordet makt, ville omskrive det med andre ord som innflytelse, medbestemmelse etc. Det virket makt i utgangspunktet ble assosiert med negativt ladede betydninger av begrepet. Jeg forsøkte å ikke bruke ordet ”makt” til å begynne med, men erstatte det med uttrykk som for eksempel

mulighet til å påvirke. Senere forsøkte jeg imidlertid å ta opp tråden og spørre eksplisitt om makt for å se om det ga annen respons enn tidligere formuleringer.

4.3.3 Gjennomføringen av intervjuene

Jeg tok kontakt med de kvinnene som hadde krysset av at de ønsket å bli intervjuet, og som til sammen dekket alle de kriteriene jeg hadde valgt, jfr. 3.2.2, informantene. Jeg lot informantene bestemme hvor vi skulle møtes, men vektla at jeg ønsket å bruke omkring to timer og at det var en fordel om vi kunne snakke uforstyrret.

Intervjuene ble veldig forskjellige. Det første intervjuet jeg gjennomførte var det jeg selv opplevde som vanskeligst. Jeg var ganske usikker, og opptatt av hvordan jeg ordla meg. Senere gikk dette bedre. Samtidig har jeg i noen intervjuer mer eller mindre bevisst stilt ledende spørsmål for å få informanten inn på tema andre informanter har tatt opp som vanskelig. Jeg opplever dette med ledende spørsmål som vanskelig, for på den ene siden kan det være at man ”planter” problemer hos informanter, samtidig kan det være at dette er tema de ikke selv har vært bevisst, men som de opplever at er elementer som også gjelder for dem.

Jeg merket at når jeg begynte å kikke i papirene mine, stoppet ”flyten” i samtalen opp litt. Thagaard (1998) vektlegger at det er viktig å være åpen for informantens beretning, og ikke bryte den naturlige rekkefølgen i deres beretning. Derfor har jeg forsøkt å holde på så lenge som mulig uten å bruke dem, og heller ta en sjekk på slutten av intervjuet om det er noe jeg har glemt.

Jeg hadde ett intervju hvor informanten var ganske stille. Her prøvde jeg å stille spørsmål som ga henne mulighet til å snakke (Thagaard 1998). Samtidig som jeg prøvde å gi henne inntrykk av at hennes erfaringer ikke var uvanlige eller merkelige. I ettertid er jeg litt usikker på om dette var en god måte å løse det på. Det kunne jo tenkes at hun med det ble enda mer usikker, og trodde at jeg sammenlignet henne med de andre. Jeg tror imidlertid at det fungerte relativt greit. På opptaket av intervjuet er det tydelig at samtalen blir mer uanstrengt etter hvert.

Jeg har hatt blandede erfaringer med det at jeg selv har vært relativt aktivt politisk engasjert. På den ene siden kan dette påvirke hvordan jeg vurderer forskningsresultatene mine, noe jeg kommer tilbake til i kapittel 3.4. I tillegg kan dette påvirke mitt forhold til informantene. Man

bør i følge Thagaard (1998) være bevisst på sin posisjon i forhold til informantene, og her kan en rekke bakgrunnsvariabler som kjønn, alder, etnisitet og sosial status spille en rolle. For meg var det mitt eget politiske engasjement som virket som den faktoren som gjorde seg mest gjeldende i mitt forhold til informantene.

På den ene siden har dette medført at jeg sannsynligvis har hatt uvanlig god tilgang på informanter. Jeg fikk i løpet av få uker innpass, og avtalt gjennomføring av intervjuer. På den annen side har jeg i noen sammenhenger opplevd informantene har hatt en overdreven respekt for. Jeg er usikker på om svarene ville være annerledes om jeg var en person uten politisk erfaring og som de ikke hadde hørt om tidligere. På den andre siden ville en person uten partipolitisk erfaring kanskje spørre mindre, og kanskje ikke komme inn på noen av de temaene jeg har fått informantene til å snakke om. Det beste hadde kanskje vært å sende ut en person uten politisk erfaring, og se om intervjuene skilte seg markant fra mine. Dette berører også tema om "nærhet og distanse" i kvalitative intervju (Pål Repstad 2007)

Jeg hadde informanter som jeg både hadde kjennskap til fra før, og personer jeg aldri hadde møtt tidligere. Ved sammenligning av intervjuene i ettertid oppdager jeg at dette har hatt mindre betydning enn jeg hadde trodd på forhånd.

Et problem jeg har er at noen informanter som ikke helt klart skiller mellom gruppearbeidet i partiet, og kommunestyret i seg selv. Disse har en tendens til å snakke om dette uten å fortelle hvilket av dem de omtaler, og det har i ettertid vært en utfordring å sortere hvilken gruppe uttalelsene omhandler. Jeg innser at jeg kunne vært med å klargjøre dette under intervjuene.

Jeg tror at jeg har vært litt feig når det gjelder å "tømme" et tema. Jeg er redd for å gjøre det ubehagelig for informanten, og trekker meg fort om jeg opplever at de ikke helt vet hva de skal svare. Intervjuene er noe kortere enn jeg hadde forventet på forhånd, men alle er omtrent like lange. Her kan min politiske bakgrunn til syne, i det at det ikke er så vanlig å dele personlige tanker med hverandre i politiske miljø, dermed føler man et ubehag ved å skulle bli personlige. Det hadde vært spennende å se om en person uten politisk bakgrunn ville fått andre resultater.

4.4 Den kvalitative forskningsprosessen

Gjennomføringen av et kvalitativt forskningsopplegg stiller en del krav til meg som ansvarlig. Noen av områdene ved prosessen blir avhengige av forskerens faglige skjønn (Thagaard 1998). Jeg har forsøkt å være bevisst dette ansvaret. Jeg har lagt vekt på å overveie forskjellige alternativer og gjøre valg jeg mener er forskningsetisk riktige.

4.4.1 Behandling av og vurdering av data

Ved behandling av data er det to momenter jeg har lagt spesielt vekt på. For det første har jeg vært bevisst på at jeg i utgangspunktet hadde muntlig kildemateriale, i form av intervjuer. For det andre har jeg vært opptatt av å gjøre analysen av dette materialet på en så god måte som mulig.

Jeg gjennomførte åtte av intervjuene ved å ta opp samtalen på bånd. Etter at et intervju var gjennomført, skrev jeg et sammendrag hvor jeg oppsummerte erfaringene og følelsene fra intervjuet. Det niende intervjuet har jeg kun et sammendrag fra. Bruken av båndopptaker har jeg positive erfaringer med. Som regel glemte både den intervjuede og jeg at den var der.

Da alle intervjuene var gjennomført transkriberte jeg dem, og slettet lydopptaket. Jeg har vært bevisst på at man i overgangen fra tale til tekst mister en del informasjon (Fog 2001). Under intervjuet er man hele tiden i dialog med informanten, under transkriberingen blir dialogen borte (Fog 2001). Man mister all informasjon som ligger i kroppsspråk og stemmebruk. I den forbindelse har sammendragene vært fine å støtte seg på. Jeg har også hørt intervjuene flere ganger, for å sette meg inn i intervjusituasjonen igjen.

I analysen, presentert i kapittel 5 – 7, har jeg valgt en temasentrert tilnærming. En temasentrert tilnærming innebærer at man sammenligner intervjuers innhold med tanke på tema (Thagaard 1998). Denne analysemetoden valgte jeg fordi jeg også utarbeidet en temabasert intervjuguide.

Jeg har vektlagt å sikre at mitt empiriske materiale og min analyse tilfredsstillende krav til reliabilitet og validitet. I den forbindelse har jeg vektlagt troverdighet og bekreftbarhet. Troverdighet har jeg forsøkt å sikre ved å gjennomføre forskningen på en oppriktig, grundig og forskningsmessig riktig måte. For å sikre bekreftbarhet har jeg presentert annen forskning

på området, og mine funn er, i den grad de er sammenlignbare, stort sett sammenfallende med tidligere forskning. Jeg har forsøkt å være bevisst i sammensetningen av mitt informantutvalg. I tillegg har jeg sikret at intervjuguiden har vært kvalitetssikret med hensyn til hvilke tema som er tatt opp, både med tanke på relevans til problemstillingen og også de momenter tidligere forskning har vektlagt.

4.5 Etiske vurderinger og oppsummering av forskningsprosessen

Når det gjelder kommunene og informantene har jeg hatt fokus på de prinsippene Thagaard (1998) vektlegger: informert samtykke, konfidensialitet og at det ikke skal ha noen negative konsekvenser for informantene å delta i forskningen. Jeg ga alle informantene et informasjonsskriv hvor de fikk informasjon om intervjuet og oppgaveprosessen. Jeg har anonymisert både kommuner og informanter. Jeg har vært i tvil om hvordan jeg skal anonymisere de kommunene jeg har undersøkt. Det er vanskelig å oppnå anonymitet i den grad det er ønskelig, fordi det er et lite miljø i utgangspunktet. Samtidig er det ikke sensitive opplysninger jeg presenterer. I dag vet jeg også at det ikke blir aktuelt å presentere denne oppgaven før det neste kullet med kommunestyrerepresentanter har tatt over, og dette mener jeg vil være positivt for informantenes anonymitet i hjemkommunen.

Alt i alt er jeg fornøyd med datainnsamlingsprosessen. Behandling av data, analyse og oppgaveskriving har vært lærerikt. I prosessen har jeg reflektert over ting som kunne vært gjort annerledes, men først og fremst over det jeg har lært om metode og gjennomføring av et prosjekt av dette omfanget.

Kapittel 5 – Informantenes motivasjon for det politiske arbeidet

Dette kapittelet skal gi en utdypende besvarelse på den første delproblemstillingen, Hva er det som motiverer kvinner til et politisk engasjement? Det inneholder en analyse av hvorfor informantene bestemte seg for å bli politisk engasjerte. Jeg vil skille mellom motivasjon for å bli medlemmer i et politisk parti og motivasjon for å stille til valg.

5.1 Å bli medlem av et politisk parti

Informantene er her delt inn i tre grupper: 1. De som har politisk engasjert familie, og har vært politisk engasjerte siden før de ble myndige, 2. De som ble medlemmer i partiet i forbindelse med engasjement i en spesiell sak, 3. De som ble medlemmer av partiet fordi de hadde sagt ja til å stille til valg. Dette fordi det viste seg at de tre gruppene hadde noe forskjellige begrunnelser for sitt politiske engasjement.

5.1.1 Politisk engasjert familie – informanter med stor feltspesifikk kapital

Bakgrunnen for at kvinnene bestemte seg for å begynne med politisk aktivitet var rimeligvis forskjellig fra informant til informant. Flere forteller om engasjerte foreldre og bestefedre. Det kan tenkes at denne påvirkningen fra oppveksten kan ha bidratt til å gjøre dem mer motiverte til å engasjere seg politisk.

Helt i starten var det vel at både mora og faren min var politisk aktiv, så det har bestandig vært mye politikk hjemme hos oss. Det var det. Arvelig belastet.

Informant nummer 6

To av informantene hadde politisk aktive foreldre i samme parti som de selv. Disse informantene har kanskje hatt mer kunnskap om hva et engasjement av denne typen innebar. De sa de hadde sett hvordan foreldrene har jobbet, hørt diskusjoner og selv blitt involvert i politisk arbeid tidlig. Strømsnes (2003), referert i kapittel 3.1.2 hevder også at politisk aktivitet i hjemmet, øker sannsynlighet for at en selv begynner å engasjere seg politisk. Kanskje opplever også personer med politisk engasjerte foreldre en sterkere sosial forventning om at de selv skal vise et politisk engasjement.

Begge informantene begynte med politisk arbeid før de ble myndige og har fortsatt engasjementet hele livet. Den tidlige starten har medført at de gjennom hele sitt engasjement har hatt et relativt stort politisk nettverk. Deres utsagn underbygger altså både den tidligere forskningen som peker på at sosial kapital i form av kunnskap og sosialt nettverk er med på å styrke medborgerskap og motivasjon for politisk deltakelse (Strømsnes 2003, Putnam 1993, Brochmann 2002).

Det er også mulig at informantene med politisk aktiv familie har blitt sosialisert på en måte som tilsier at politisk engasjement er verdifullt, noe informant 6 gir uttrykk for.

Og det er kjempeviktig at det er "vi". Det skal ikke være sånn, at man gjør ting for egen vinnings skyld. Du må være med fordi du vil prøve å gjøre noe med det vi har rundt oss, ikke sant. Nå som jeg er med i lokalpolitikken i min kommune så er det "vi" som må gjøre jobben sammen. Ikke jeg som skal sitte alene på ett eller annet sånt og.. Det er vi som må gjøre det, vi skal være sammen om det. Det har jeg lært av faren min.

Informant nummer 6

Informanten gir her uttrykk for at hun er motivert av den normative begrunnelsen for et politisk engasjement. Hun vektlegger at kommunestyrerepresentantene skal gjøre en jobb, og denne jobben skal de gjøre sammen. Dette utsagnet som kan tolkes i retning av at alle medlemmene i partigruppen har et ansvar for å arbeide for å nå partiets mål, og ikke drive med politikk for å arbeide for personlig gevinst.

Det kan virke som sosialiseringen har bidratt til at internalisering av ideologi og holdninger hos de intervjuede med politisk engasjerte foreldre. De forteller at de aldri egentlig tvilte på hvilken politisk ideologi de var enige i. De har vokst opp med holdningene i hjemmet, og siden hjemmet er den primære sosialiseringsinstitusjonen kan man anta at tankegangen mer eller mindre læres gjennom oppveksten. Å stå for et partis ideologi kommer dermed ikke i et motsetningsforhold til selvrealisering for disse informantene. Det politiske arbeidet blir heller et uttrykk for allerede internaliserte holdninger. Forpliktelsen til partiet innebærer ikke at informantene må gi opp egne meninger, den er en måte å vise dem på.

5.1.2 Engasjement i en sak – informanter med medlemskap som uttrykk for egen individualitet

Av de som ikke hadde politiske aktive foreldre var det noen av kvinnene som kom inn i politikken gjennom engasjement i en sak. For dem var begrunnelsen for deltagelse preget av en egen motivasjon og vurdering som ikke hadde med oppvekst eller ideologi å gjøre. Flere av forskerne presentert i kapittel 3.1.2, hevder at dette kjennetegner moderne menneskers forhold til politisk engasjement.

Det at informantene viste og følte et engasjement for en sak i lokalsamfunnet førte enten til at de ble kontaktet av et parti eller at de selv tok kontakt. Flere forteller at de først ble medlemmer for så i etterkant å finne ut at de var enige i det partiet stod for.

Dermed meldte mannen min inn oss begge, så ble vi medlemmer. Det første året tenkte jeg egentlig ikke så mye over det. Men så ble det valg, og i forbindelse med det så begynte å få ting i posten som medlem så får man det. Da begynte jeg å lese, og skjønne at dette er jeg veldig enig i.

Informant nummer 7

Informantene forteller at de enten ønsket å få igjennom en bestemt sak, eller at de ønsket å motarbeide en bestemt sak. Flere av dem forteller at de for å få gjennomslag, tenkte at det var mest taktisk å bli medlem av et parti med mange representanter i kommunestyret. Det virker altså ikke som om det er allmenn enighet med partiet i utgangspunktet som fører til at man velger å bli medlem.

Innmelding i et parti behøver altså ikke å være et uttrykk for at man har tatt et ”helhetlig” politisk standpunkt. Det kan virke som engasjementet for dem uten en politisk engasjert foreldregenerasjon i utgangspunktet er mer et pragmatisk uttrykk for at man ønsker å engasjere seg, som beskrevet i kapittel 3.2.2. En kan ikke i utgangspunktet sidestille innmelding i et parti med å forplikte seg til å fronte de meningene og den ideologien partiet står for i alle saker, når det gjelder de som har vokst opp uten politisk engasjerte foreldre. For dem kan det virke som deres personlige meninger er viktigere i begynnelsen. Alle forteller imidlertid at de etter hvert har oppdaget at de er enige i det meste partiet står for. Det virker

ikke som denne gruppen opplever at de gir opp mulighet til egen meningsdanning gjennom den politiske forpliktelsen, men ser medlemskapet som et uttrykk for egne meninger.

5.1.3 Ny i partiet, kommunestyrerepresentant og folkevalgt

To av informantene forteller at de ble vervet til partiet i forbindelse med valg. De begynte altså sin politiske aktivitet med å stille til valg. Deres motivasjon var først og fremst at de syntes det var greit å stille, og var enige med det partiet stod for.

Det var jo spørsmål om å stå på liste da, og jeg hadde ikke noe problem med å stå inne for det som partiet står for, så det var ikke noe problem. Også tenkte jeg, har jeg tid til det her da, ja, har jeg interesse, så fant jeg ut at jeg hadde det da. Jeg så jo heller ikke for meg at jeg skulle komme inn, eller bli valgt inn da.

Informant nummer 3

Informantene i denne situasjonen hadde mer fokus på hva partiet stod for enn dem som meldte seg inn i forbindelse med en sak. Det var viktig for dem å påpeke at de var enige i det partiet stod for. En forklaring på dette kan være at de var bevisste på at de ved å stille til valg forpliktet seg til partiets program. Dermed ville de fleste av dem som stemte på dem gjøre det med utgangspunkt i nettopp det partiet de representerte. Det var ingen av dem som forventet å komme inn i kommunestyret. Dette drøftes videre i neste delkapittel.

5.2 Stille til valg – motiver for å la seg nominere

De forskjellige informantenes politiske erfaring hadde en del å si for hvordan de begrunnet sin beslutning om å stille til valg.

De karrierebevisste

De som hadde sittet i kommunestyret tidligere, og skulle i gang med sin andre, eller tredje periode hadde et bevisst forhold til listeplassering. De stod gjerne på ”sikker plass”, noe som innebar at de ganske sikkert ville komme inn. Dessuten visste de også i forkant av valget at de kom til å få oppgaver i ettertid, enten som gruppeleder, medlem av formannskapet eller lignende. For dem lå vurderingsprosessen i om man ønsket å bruke fire år til på politikk.

Dersom de skulle velge å forplikte seg for fire nye år ønsket de å ha noe mer ansvar enn forrige gang.

De motvillige

De som hadde politisk erfaring, men ikke tidligere hadde sittet i kommunestyret, ønsket i utgangspunktet ikke å stille til valg. De var motvillige, og når de først stilte ville de helst stå langt nede på lista. Begrunnelsen for at de sa ja var enten at de ønsket at flere kvinner skulle være med, eller med at de følte at det var ”deres tur”.

Egentlig sa jeg ikke ja til å stille på lista til å begynne med. Jeg sa nei kjempelenge, men så begynte jeg å synes at det var så pinlig, for jeg var jo med i styret og så holdt vi på å ringe rundt, også sa alle damene nei. Jeg synes det er trasig at vi damer aldri skal ta på oss noen ting. Jeg møtte meg selv i døra, så jeg følte at jeg ikke hadde noe alternativ lenger.. Dagen før fristen gikk ut så stoppet jeg en annen i styret og sa ”jeg kan være med likevel”. Da skjemtes jeg litt. Jeg begynte å se at alle brukte akkurat de samme argumentene som meg, at de hadde små unger og full jobb. Unger som var med på ting og tang og en mann som jobbet veldig mye. Alle hadde jo akkurat den samme begrunnelsen, de hadde lyst, men skulle komme tilbake til det senere. Derfor så fant jeg ut at jeg ikke kunne være så feig. (...) Jeg sa jeg kunne stå nederst da, jeg skulle stå helt nederst, men så begynte de å bearbeide meg, også sa jeg ja til å stå lengre opp.

Informant nummer 8

Informanten begrunner sin beslutning ut fra et en mening om at også kvinner bør være med. Hun følte at hun hadde en plikt til å stille og at det var hennes tur. Hun gir altså uttrykk for at den normative motivasjonen presentert i kapittel 3.1.1 var den som til slutt førte til at hun sa ja. Samtidig mener hun at det er typisk kvinner å ikke ville ta på seg ansvar. Kvinner viser til sine roller som mødre, husmødre, hustruer og arbeidstakere som begrunnelser for at de ikke vil ta på seg en rolle som politiker i tillegg. Hun viser altså til de samme begrunnelsene som Guldvik sine informanter gjorde, se kapittel 3.1.2.

I krysspress mellom plikt og likestilling

Informantene som ikke hadde erfaring fra kommunestyret hadde altså ganske lik innstilling til å stille til valg, uavhengig av hvorfor de ble medlemmer. De var i utgangspunktet lite villige til å stille, og når de stilte virker det som de gjorde det på grunn av en ansvarsfølelse. Denne

fikk dem til å si ja til å stille, men de ønsket helst ikke å komme inn. Her er mine funn altså på linje med tidligere forskning. Informantene med politisk erfaring lot seg overtale til å stå litt lenger opp på lista. Det faktum at det måtte overtalelse til for at de skulle si ja til å stå på en såkalt sikker plass, kan komme av at de ikke ønsket å stikke seg fram, noe flere av informantene omtalte i andre sammenhenger. En annen årsak kan være at heller ikke de ønsket å forplikte seg i den grad det å bli valgt ville kreve.

Denne innstillingen er helt i tråd med resultatene tabell 3.2 som viser at 49,4 prosent av kandidatene ikke ønsket å komme inn når de stilte til valg. En forklaring på denne holdningen kan være at informantene føler et ansvar for lokaldemokratiet. Dette kan henge sammen med at et sterkt samfunnsborgerskap, jfr. kap. 2.2.2, blant annet kan uttrykkes ved en lojalitetsfølelse overfor det samfunn man er en del av. Det kan altså virke som det er den normative motivasjonen som påvirker kandidatene. Samtidig kan det tenkes at et utstrakt politisk engasjement ikke passet inn i informantenes hverdag. Dersom de ikke har tidligere erfaring med politisk arbeid vil en periode som kommunestyrerepresentant ville være en helt ny erfaring. De ville på forhånd ha liten innsikt i hvilke forventninger politiker rollen ville innebære.

Det kan også tenkes at informant nummer 8 hadde rett i at det er typisk kvinnelig å ikke ville ta på seg ansvar. Dette er noe flere personer jeg har snakket med underveis i oppgaveprosessen trekker frem som en årsak. De mener kvinner gjerne ønsker å vite på forhånd at de behersker oppgavene de tar på seg. Denne teorien kan også være med å forklare hvorfor informantene med litt politisk erfaring i utgangspunktet ikke ønsket å stå langt oppe på lista. Kvinnene visste ikke på forhånd at de ville beherske rollen som lokalpolitiker.

5.3 Motivasjonsskildene til kvinners engasjement

Sammenligning med tidligere funn

En sammenligning av informantenes vektlagte indre motivasjonsfaktorer og de påstandene respondentene i surveyen referert til i kapittel 3 viser en viss konsistens. Figur 3.1 og 3.2 viser at påstanden flest kvinner sa seg enige i som begrunnelse for sitt politiske engasjement var ”innsikt i lokale saker”. Dette er også noe informantene i min undersøkelse bemerker som en viktig motivasjonsfaktor. Videre viser figurene at ”interessante diskusjoner” og ”å bli tatt på alvor” ga nest høyest utslag blant respondentene i Berglunds (2005) undersøkelse. Dette er

momenter informantene i min undersøkelse ikke fokuserer på. De påpeker imidlertid at å være i et miljø med mennesker som bryr seg og å fremme sine meninger er meningsfylt for dem. Det går an å tolke disse utsagnene som sammenlignbare med påstandene i surveyen. Det er ofte en sammenheng mellom å oppleve ”interessante diskusjoner” og oppleve at man har fått fremmet sine meninger som påstand 4 og 7 i figur 3.1 går ut på.

I surveyen var det få respondenter som mente innflytelse var viktig for dem, og i min undersøkelse var det bare en av informantene som vektla dette. Dermed er mine funn her på linje med tidligere forskning. Blant mine informanter var det først og fremst de yngste som snakket om tema som kan tolkes som ønske om å få gjennomslag i partiet. I surveyen fikk denne påstanden like stor oppslutning blant både eldre og yngre respondenter. Her skiller altså mine informanters fokus seg fra surveyens respondenter. De yngste informantene i min undersøkelse har også bakgrunn fra partiets ungdomsorganisasjon. Dette kan være med å forklare deres ønske om gjennomslag i partiet. I ungdomsorganisasjonen går mye av det politiske arbeidet ut på nettopp dette: å få partiet til å ta hensyn til de standpunkt ungdomsorganisasjonen har. De eldre informantene kan kanskje tenkes å føle seg mer som en del av partiet, ettersom det er der de organisatorisk sett hører hjemme. Gjennomslag i partiet behøver dermed ikke å være en formulering som passer på deres motivasjon for det politiske arbeidet. Det kan også tenkes at forskjellen mellom unge og eldre kommer av en forskjell i styrke på den normative motivasjonen, noe som er beskrevet i kapittel 3.1.1. For de unge blir kanskje mer individuelle årsaker til engasjement mer sentralt.

Når det gjelder de forskjellige kategoriene av utbytte presentert i kapittel 3.2.2 nevner mine informanter til sammen alle de seks kategoriene. Alle nevner kategori en, personlig utbytte. Utover det er det vanskelig å sammenligne ettersom jeg bare har informasjon fra bare ni informanter. En kvantitativ sammenligning vil dermed ikke være mulig.

5.4 En oppsummering av kvinnenenes kilder til motivasjon

Primærsosialisering som motivator

Det sosiologiske perspektivet på individualisering, vist i kapittel 2.2.1, vektlegger hvordan det å finne måter å uttrykke egen identitet på er viktig for moderne mennesker. Gjennom informantenes utsagn kan det virke som om det politiske engasjementet kan fungere som en uttrykksmåte. Dette fordi de gjennom sosialiseringen har allerede innehar kapital som kan

tenkes å være viktig på det politiske feltet, eksempler på dette er kunnskaper om politisk engasjement og sosialt nettverk.

Saksorientert motivasjon

For de kvinnene som ikke har en politisk engasjert familie, virker engasjementet mer som et ønske om pragmatisk deltakelse. Grunnen til at de blir medlemmer er gjerne engasjement i en bestemt sak. Deres motivasjon for å delta er fundert i en egen interesse, en mer individualisert motivasjon. Det kan se ut som alle informantene etter hvert internaliserer mange av partiets politiske standpunkter. Det politiske arbeidet blir uttrykk både for partiets og deres egne meninger.

Stille til valg, motivert av både pliktfølelse og ønske om selvrealisering

Kvinnene vektlegger litt andre momenter i beslutningen om de skal stille til valg enn i beslutningen om hvorvidt de skal melde seg inn i et parti. Når bestemmelse tas om å stille til valg første gang, kan det virke som beslutningen tas som følge av en ansvarsfølelse. De er i utgangspunktet motvillige, og trekker frem rollen som mor, arbeidstaker og hustru som årsaker til at de ikke kan forplikte seg til å bruke tid på politikk. Når de likevel vil stille til valg, gjør de det fordi de anser det som en "samfunnsplikt". De mener også kvinner skal representeres i den folkevalgte forsamlingen, og tar på seg et ansvar for dette.

For informantene med erfaring fra kommunestyret dreier vurderingen seg om hvorvidt dette er noe de ønsker å bruke tid på. Kvinnene opplever at de ønsker seg utfordringer og ansvar. De ønsker seg altså mulighet for videre læring og selvutvikling. Begrunnelsene deres blir mer motivert ut fra egne behov.

Det kan her virke som det oppstår en motsetning i motivasjonen for engasjementet. Kvinnene stiller til valg for å gjøre sin samfunnsplikt. De gjør med andre ord en innsats for samfunnets felles beste. Dette er en bakgrunn som ikke henger sammen med et personlig ønske om en politisk karriere. Ikke før de har fått mer erfaring blir det aktuelt å vurdere mer egen nyttige begrunnelser for engasjementet. På samme tid ønsker kvinnene å avansere om de skal fortsette sitt politiske engasjement.

Kapittel 6 – Informantenes erfaringer fra det politiske arbeidet

Målet med dette kapittelet er å besvare delproblemstilling nummer to: Hvilke erfaringer fra det politiske arbeidet vektlegger kvinnene? Først presenterer jeg et underkapittel om hva de forventet før de kom i gang med det politiske arbeidet. Del to omhandler familien og de nærmeste omgivelsenes påvirkning på informantenes engasjement. Del tre er en analyse av de erfaringene kvinnene har vektlagt i mine intervjuer med dem. Den siste delen tar for seg hvordan kvinnene beskriver selve det politiske arbeidet. Beskrivelsen tar utgangspunkt i hvordan arbeidet i partigruppen foregår, da dette er det viktig verksted for politisk arbeid.

6.1 Forventningene til arbeidet som kommunestyrerepresentant

Mye papir og mange møter

På spørsmål om hva slags forventninger de hadde når de skulle inn i kommunestyret, svarte informantene uten politisk erfaring at de egentlig ikke hadde noen forventninger. Om de skulle trekke frem noe så var det at de trodde det var mye papir og mange møter. De forklarer mangelen på forventninger med at de ikke hadde regnet med å komme inn.

Jeg hadde jo egentlig ikke noen forventninger for jeg stod jo så langt nede på lista at jeg skulle jo ikke komme inn. Så jeg hadde jo egentlig ikke forventninger, men når jeg først kom inn, så var det første jeg tenkte at oi, nå kommer det til å være mange helger som kommer bort i å lese papirer

Informant nummer 7

Mange sa ja til å stille litt motvillig. De sa ja fordi de følte de hadde en plikt, ikke fordi de var svært interesserte. De uten erfaring fra kommunestyret ba også om å stå langt nede på valglista, for ikke å komme inn.

Mulighet til innflytelse

Informantene med erfaring fra kommunestyret forventet å møte ærlighet og en mulighet til å påvirke. De som hadde engasjert seg i ungdomsorganisasjonen kom med utsagn om at de ønsket å påvirke. Gjennom den erfaringen de hadde i partiet fra før har de vært med på å ta bestemmelser i politiske saker tidligere. Kontakten med partiet har sannsynligvis stimulert til

det. For eksempel har de kjennskap til partifeller som har deltatt i kommunestyret tidligere, noe de som ikke var involvert i det politiske miljø hadde før de ble valgt inn. De som hadde deltatt i ungdomsorganisasjonen hadde ofte deltatt på kurs i politiske tema. Dette kan ha medført at informantene hadde noe mer innsikt i hva rollen som lokalpolitiker ville innebære.

Forventningene informantene forteller om er først og fremst et uttrykk for at de ikke hadde klart definerte forventninger. Det som trekkes frem er først og fremst negativt ladete forventninger som mye bruk av tid på politisk arbeid. Forventningene til politikerrollen knyttes altså til konsekvenser som vil gå utover de andre rollene de bruker tid på, som morsrolle og rollen som arbeidstaker.

Ingen av dem nevner å få innsikt i lokale saker, som er den forventningen med høyest utslag i figur 3.1. Flere nevnte imidlertid mulighet til å jobbe med saker de var spesielt opptatt av som årsaker til at de begynte å engasjere seg i politikken. ”Å få gjennomslag” er en påstand som får middels høyt utslag blant kvinnene i undersøkelsen referert i kapittel 3.2.1. Informantene mine skiller seg ikke spesielt ut her heller. Det var en del som vektla det å få gjennomslag, men det var også en del som ikke gjorde det. Når det gjelder de andre faktorene som ble undersøkt i surveyen som å få gjennom spesielle saker, bidra til å skape et bedre lokalsamfunn og å få innflytelse, er det interessant at få av forventningene nevnes av informantene. Det kan tenkes at surveypåstandene er momenter de ville krysset av for om de fikk dem presentert som skriftlige påstander. Jeg stilte åpne spørsmål og dermed kan det tenkes at dette er poenger de ikke selv opplevde som sentrale.

Det at informantene uten politisk erfaring fokuserte på negativt ladete forventninger kan være med å forklare hvorfor de ikke ønsket å komme inn i kommunestyret i utgangspunktet. De negative forventningene kan være med å styrke antakelsen om at de først blir med i kommunestyret motivert av en pliktfølelse. De forventer seg i utgangspunktet ikke en personlig gevinst av engasjementet. På den andre siden kan man påstå at også pliktfølelsen er en personlig motivasjonsfaktor. Det å stille til valg for å få god samvittighet kan likevel ikke sidestilles med å stille til valg for å få personlig utbytte av det.

Kandidaturet fremstår som en forpliktelse som kan bidra til at informantenes muligheter til å være fleksible avtar. Å bli medlem av et kommunestyre innebærer at man forplikter seg til å inneha en rolle man ikke vet om man behersker og trives med fire år frem i tid. Dette er

momenter som kan komme i et motsetningsforhold til teorien som selvrealisering og individualisering presentert i kapittel 2.2.1. I denne teorien vektlegges moderne menneskers behov for ikke å bli fastlåst i en identitet, og stadige behov for nye utfordringer og muligheter til å utvikle seg selv (Bauman 1996, Korsnes mfl. 1997). Den samme teorien kan også forklare hvorfor kvinnene med politisk erfaring vektlegger et ønske om nye utfordringer dersom de skal velge å bruke fire nye år på politisk arbeid.

6.2 Det politiske engasjementet og de nærmeste omgivelsene

Informantene vektlegger at deres nærmeste familiemedlemmer er viktige for at deres politiske engasjement skal være gjennomførbart. De er også opptatte av hvordan venner og bekjente forholder seg til deres politiske engasjement.

6.2.1 Partnerens rolle som støttespiller

Mange av informantene sier at partnerens positive innstilling til politisk aktivitet var avgjørende for at de skulle si ja til å stille til valg, og siden for at de skal ønske å fortsette. De berømmer mennene i familien for at de er flinke til å stille opp på ”hjemmebane”, og forteller om partnere som har oppmuntret dem til å ta på seg ansvar. De påpeker også at det at partneren viser interesse og at man kan diskutere saker med dem er viktig.

Jeg har som sagt en mann som er veldig interessert i politikk. Han vil ikke være med selv, men vi diskuterer mye. Og det er klart, om han ikke hadde vært interessert i det jeg holdt på med. Så hadde han kanskje ikke likt det, med tanke på tidsbruk. Men nå er vi jo to voksne da. Han er interessert og kommer med mye vettugt. God samtalepartner det er det.

Informant nummer 6

Å ta del i politisk arbeid var for de fleste en beslutning tatt sammen med familien. Det kan virke som informantene antar arbeidet kan komme til å gå utover familien i en eller annen form, og ønsker derfor å sikre seg at de nærmeste er inneforstått med det. Flere trekker uoppfordret frem hvordan partnere ordner seg i forbindelse med at de er borte i forbindelse med politikk. De vektlegger hvordan partnerne klarer seg uten dem i hjemmet, og dette er med på å rettferdiggjøre prioriteringene for dem selv. Disse uttalelsene er helt i tråd med funnene til Hellevik og Skard (1985), som viste at engasjementet var avhengig av partneres

støtte. Argumentene virker altså like gyldige nesten 30 år etter Hellevik og Skards undersøkelse ble gjennomført.

6.2.2 Politikerrollen og morsrollen i konflikt

To av informantene hadde barn i skolealder. Resten av informantene har barn som er relativt voksne. En av dem som har små barn mente at barna ikke har så veldig stor forståelse for at mamma må være borte en del. Hun beskrev hvordan hun observerte at barnet opplevde hennes engasjement. Utsagnet virker som en tolkning av hva som skjedde og ikke et uttrykk for bekymring for hvordan barnet blir påvirket av hennes fravær. Hun påpekte at hun ikke har dårlig samvittighet for dette fordi barna får være sammen med faren i denne tiden, og at hun tilbringer mye tid sammen med barna likevel. Hun vektlegger at tiden sammen med faren er verdifull for barna. Hun mener hun må ha lov til å bruke noe av fritiden sin på andre roller enn å være mor.

Det siste hun [datteren] sa når jeg dro ut gjennom døra var "Mamma når er du ferdig med den driten der?", så sier jeg "Hva er det du sier?", "Jeg blir så lei av de derre politiske greiene for du er aldri hjemme". Så det er sånn som ungene har oppfattet. Hun har ei venninne som har en pappa i et annet parti, og de ungene snakker: "Faren min snakker politikk hele tida" sier hun ene "Ja, det gjør mora mi også" sier datra mi. "og mora mi er uenig med faren din" og "faren min er uenig med mora di". Så ungene behøver ikke være gamle før de begynner å oppfatte at ting kan være kompliserte og at foreldrene bruker tid på sånne ting. Hun skjønner ikke hvorfor jeg skal bruke tid på å lese kart og ting om prosjekter. Det er jo ikke jeg skal gjennomføre det. Det synes ungene er litt komplisert. Og det går litt for mye tid til sånne ting synes dem da.

Informant nummer 7

Flere av informantene mener at det må være vanskelig for aleneforeldre eller personer med helt små barn å være med i kommunestyret. De fleste nevner at det til tider er slitsomt å organisere hverdagen. Noen er aktive i flere organisasjoner i tillegg til barnas deltagelse i aktiviteter som krever at foreldrene stiller opp på dugnader og lignende. Det stemmer overens med teorien omkring samfunnsborgerskap fra kapittel 2.2.2. De har et sterkt engasjement i samfunnet, og begrenser ikke aktiviteten til det som er pålagt dem gjennom formelle lover. De

forklarer at de klarer å holde aktivitetsnivået oppe med at en er mer strukturert; når en har mye å gjøre så en får gjort mer, og dessuten går det greit når de er så godt i gang allerede.

Det at de to informantene med lang erfaring har valgt å gå ut av sine politiske verv i forbindelse med at de fikk barn, kan være et tegn som viser at man ikke har maktet å lage en ordning i det politiske systemet som gir mulighet til å la småbarnsmødre delta uten at politikerrollen kommer i konflikt med rollen som omsorgsperson. På den andre siden kan det også være at de som mødre ikke føler at det er greit å være borte fra barna. Det kan også være et tegn på at likestillingssamfunnet ikke har kommet så langt i å akseptere far som omsorgsperson at det er greit for mor å være borte fra barnet i forbindelse med politisk arbeid. Som vist påpeker imidlertid en av informantene at det er positivt for barna at de tilbringer tid med faren, mens hun er borte. Og det kan også tenkes at det er positivt for mor å styre forholdet mellom hjemme og utarbeid.

Det kan virke som økningen i antall barnehageplasser ikke har noen innvirkning på kvinners politiske engasjement. Ingen av informantene er som nevnt småbarnsforeldre, og flere påpeker at småbarnsforeldre nok ville ha problemer med å delta i kommunestyret. En årsak kan være at møtene ofte gjennomføres på kveldstid, og svært få barnehager gir per i dag tilbud om barnepass på denne tiden av døgnet. En annen forklaring kan være at småbarnsforeldre mener det er nok tid borte fra barna i løpet av arbeidsdagen, og at de ønsker å disponere fritiden som de selv ønsker. Her er mine informanter tildels enige i hva Guldviks (2005) informanter mener om hvorfor så få kvinner engasjerer seg politisk, nemlig at det fremdeles er kvinner som har mye av ansvaret i hjemmet. Mine informanter knytter imidlertid ikke deltagelse til det å være kvinne, men til foreldrerollen. I alle utsagn hvor de vurderer om det er vanskelig for noen grupper å delta, er det først og fremst småbarnsforeldre som trekkes fram.

6.2.3 Venner og bekjentes syn på politisk engasjement

De unge informantenes omgangskrets gir ofte uttrykk for at de ikke skjønner hvorfor informantene bruker tid på politikk, men utover det er de ikke direkte motstandere av engasjementet. De unge informantenes familie er i likhet med resten positive til engasjementet.

De [vennene] skjønner ikke at jeg orker det, men innen familien og sånn, så har mamma begynt med politikk og søstera mi har begynt med politikk, så det har ikke vært noe negativt. Jeg tror mamma er veldig stolt av meg. Jeg har ikke møtt noe motgang sånn, selv om vennene mine ikke skjønner hvorfor jeg orker, så bryr jeg meg ikke noe om det.

Informant nummer 5

Årsaken til at vennene til de unge informantene har en annen holdning til politisk engasjement enn vennene til de eldre, kan henge sammen med at unge har hatt en oppvekst med annet fokus enn de litt eldre. De har vokst opp i en relativt rolig verden, i et land med god økonomi. I samfunnet er det store krav til at enkeltindivider tar egne valg, og utvikler seg selv. Å finne seg selv, og å utvikle en egen identitet, kan virke som det er en av de viktigste oppgavene til unge i Norge. Dette kan komme i motsetning til deltagelse i det politiske system, som i stor grad bygger på at man innordner seg i et partis organisasjon, og står for de verdier og holdninger partiet har, vist i kapittel 2.2.1.

For de mer voksne informantene gjelder det at venner og familie synes det er interessant at de engasjerer seg. Deres omgangskrets synes også det er spennende med den kunnskapen de får. Flere forteller om mennesker som kommer til dem med problemer de ønsker å få hjelp med.

Men de synes det er veldig interessant å høre på når jeg prater, om ting de ikke har snøring på. Du får jo ganske mye informasjon.

Informant nummer 2

De eldre informantenes venner kan ha hatt større befatning med velferdstjenester enn sine yngre medborgere. Dette kan ha påvirket deres interesse for å få kunnskap om hvordan disse institusjonene fungerer. Det kan også være uttrykk for at det politiske arbeidet for de voksne blir en måte å utvikle seg selv på. De lærer mye nytt og gir de uttrykk for at arbeidet de gjør er interessant. Som kapittel 2.2.1 viser er dette viktige verdier i moderne menneskers liv.

Det kan også hende at det for de eldre informantenes venner, spesielt kvinnelige, gjelder at deltakelse på den politiske arena er en relativt ny mulighet, jfr. kapittel 2.2. For de unge kan den politiske arena heller fremstå som en mer selvfølgelig mulighet og en av mange arenaer de kan velge mellom.

6.3 Kvinnenes erfaringer fra det politiske engasjementet

Etter at de har begynt med politisk arbeid har informantene gjort seg mangeartede erfaringer som resten av dette kapittelet vil vise. De har klare svar på hvorfor de fortsetter med arbeidet de holder på med. Svarene er også bemerkelsesverdig sammenfallende mellom informantene.

6.3.1 Ny kunnskap om byråkratiets kompleksitet

Alle informantene nevner at arbeidet er interessant og lærerikt. Flere sier at det er artig og at utfordringene gjør det spennende. I tillegg nevner nesten alle at de liker å være informert om det som skjer i kommunen deres og å være oppdaterte. De opplever å få en større innsikt og forståelse for hvorfor ting blir som de blir i kommunen.

Jeg synes det er kjempeartig jeg, jeg lærer jo mye av det. Jeg ser på ting på helt annet vis nå enn jeg gjorde før. Før så var jeg veldig kritisk til hva de tullingene holder på med nå. Enn å sitte og beslutte sånne ting og hvorfor gjør kommuneadministrasjonen sånn og sånn. Jeg har fått et helt annet syn på saker. Et byråkrati fungerer forferdelig komplekst, det er ikke så enkelt som jeg trodde før.

Informant nummer 7

Flere av informantene vektlegger at de blir inspirert av å lære mer, både om sitt eget nærmiljø og om politisk arbeid i seg selv. Dette er poenger som stemmer godt overens med teorien om selvrealisering og individualisering i kapittel 2.2.1. Det er også funn som stemmer godt overens med Berglunds (2005) undersøkelse. Informantene forteller at de liker muligheten det politiske arbeidet gir dem til å fremme sine meninger, og å bli utfordret på dem. Her uttrykker de ikke bare at de blir utfordret og må ta valg, men de nettopp dette trekket ved det politiske arbeidet. Dermed understreker både Ziehe (1983) og Baumans (1996) teori om at mennesker i dag stadig er i utvikling og at utvikling i seg selv er et mål i livene deres.

Erfaring om kollektive normer og deltakelse i gruppe

Informantene påpeker at selv om det ikke er deres synspunkt som blir gruppens standpunkt, så har de i alle fall vært med og presentert sin mening.

Men det er ikke alltid at det er det jeg mener som blir bestemt. Det hender seg noen ganger at jeg er uenig i det som blir bestemt i gruppa, men jeg har jo vært med. Også av og til så

skjønner jeg det. Selv om jeg egentlig føler at dette er galt, så vet jeg at det ikke er noen mulighet til å gjennomføre det på den måten som jeg synes er rett. Man må tenke litt praktisk av og til. Selv om jeg ville hjulpet alle de gamle og hatt perfekte skoler så ville vi ikke hatt mulighet til det. De har ikke så mye penger kommunene. Man må lære seg å tenke litt sånn.

Informant nummer 5

De finner en verdi i å være med å fremme sine meninger, selv om det ikke blir deres holdning som blir den man velger å gå for på møtet. Det kan virke som den forståelsen de nå har fått av hvordan kommunen fungerer bidrar til at de nå vil være med på å ta andre avgjørelser enn de kanskje ville før de begynte. Organiseringen i kommunen blir tydeligere for informantene, de bruker denne kunnskapen aktivt, og gjør seg opp meninger i politiske saker med grunnlag i denne. Man lærer at kommunen er en kompleks organisasjon med en rekke sammensatte oppgaver. Kunnskapen er med på å påvirke hvordan man tenker i nye saker som blir forelagt en.

Ingen av informantene nevnte verken innsikt i nye saker, eller et ønske om å fremme sine meninger som forventinger til det politiske engasjementet. I forkant av perioden virket det som de fleste så på det kommende arbeidet som noe de måtte gjøre. Selv om de negative forventningene, i forhold til tidsbruk, møter osv., i stor grad slo til, fant informantene altså andre, positive faktorer som fører til at de liker rollen som kommunestyrerepresentant.

6.3.2 Ungt opprør mot politikken forpliktelser

De som kom inn i kommunestyret som unge (under 20 år) var alle medlemmer av ungdomsorganisasjonen i forkant av kommunestyrevervet. De hadde planer om å jobbe spesielt for ungdomsrelaterte saker, men de måtte raskt akseptere at ting i kommunen ikke gikk så raskt som de kanskje hadde trodd.

Da skulle jeg inn å revolusjonere jeg da. Jeg trodde var sånn at dersom man fremmet et forslag eller noe, så gikk det an å gjennomføre det i løpet av kort tid. At det ikke var sånn lærte jeg veldig fort. Det var to saker da som jeg brant for. Det var et fritidstilbud til ungdom og ønske om fartsdempere i området jeg bodde. Det var de to første sakene jeg tok opp, og det tok ti år for begge sakene før ting var på plass, og det var ganske frustrerende. Jeg var veldig

i opposisjon altså, jeg gikk i skitne dongeriklær og skulle liksom vise hele verden hva de var. De pampene skulle ikke jeg ha noe mye med å gjøre altså.

Informant nummer 9

Begge informantene gir også uttrykk for at de opplevde at mulighetene for å påvirke var mer begrenset enn de hadde regnet med på forhånd. Moderne individers liv, er i følge Bauman (1996), preget av en sekvens med hendelser heller enn et livsprosjekt. I stede for å arbeide mot et livs mål er de heller fokusert på mer umiddelbare hendelser. At det tar ti år å få en sak gjennomført kan dermed oppleves som svært lang tid og dermed virke demotiverende. Det kan tenkes at moderne unge mennesker ikke synes gevinsten er stor nok til at de vil legge ned så mye arbeid i et prosjekt.

Sitatet gir også uttrykk for en opprørsholdning. Informanten sier at hun vil sette ”pampene” i partiet på plass. Den ene av informantene nevner også at hun på bøllekurs i ungdomsorganisasjonen hadde lært hvordan hun skulle gjennomskue ”pampene”. Erfaringen fra ungdomsorganisasjonen virker som den bidrar til at hun er bevisst på å se etter maktforhold i organisasjonen og å stå på egne meninger. Det kan for eksempel tenkes at de som har erfaring fra kurs i forskjellige organisasjoner har bedre forutsetninger å gjennomskue hersketeknikker enn dem uten kursing fra andre organisasjoner før de begynte i kommunestyre. Dette vil diskuteres videre i kapittel 7.3.

6.3.3 Et ønske om stadig nye utfordringer

Bare to av informantene nevner et ønske om å avansere politisk. De andre informantene nevner ikke dette, eller de sier det er greit så lenge de beholder den posisjonen de har per i dag. På samme tid virker det som om de nye ønsker seg mer ansvar enn de trodde til å begynne med.

Informant – Jeg ville ikke inn i formannskapet for det synes jeg virket litt for skummelt å begynne på med.

Intervjuer – Hvorfor det?

Informant – Nei, jeg innbilte meg at det var for vanskelig... Jeg angrer på det nå, for jeg ser jo at det er der det er morsomt å være der. Det er jo der det foregår. Men på det tidspunktet de spurte meg syntes jeg at jeg var uerfaren og alt sånt, barnslig.

En forklaring kan være at man før man begynner har liten innsikt i hva man begir seg utpå. Kanskje er også kvinner, som nevnt i kapittel 5.2, redd for å ta seg vann over hodet. Etter hvert som man blir kjent med arbeidet og prosessene, kan det tenkes at posisjonene virker mindre skremmende. Representantene får større innsikt i hva det innebærer for eksempel å sitte i formannskapet, og tror de kunne klart det. Disse momentene kan knyttes til teorien omkring både kunnskap og selvrealisering. Det er vanskelig å vite hvor mye en skal ta på seg av verv og ansvar før man har innsikt i hva det innebærer. Samtidig kan det virke som dagens mennesker stadig ønsker seg nye utfordringer, noe som vil bidra til kontinuerlig mulighet for selvutvikling, jamfør Bauman i kapittel 2.2.1. Dersom noe blir for statisk vil mange savne utfordringer.

I én kommune var det en uerfaren kvinne som tok på seg å være leder i en komité. Informantene fra den kommunen trekker alle fram denne personen og skryter av arbeidet hun har gjort, og beundrer innsatsen hennes. De ser at hun klarer jobben godt, og kanskje kunne de selv ønske at de også hadde noen av de samme utfordringene.

Det kan virke som at etter hvert som man tilegner seg erfaring, kommer også ønskene om ytterligere utfordring. Informantene med noe lengre fartstid sitter alle med verv utover det å være kommunestyrerepresentant. De har flere verv i andre organisasjoner. De legger vekt på at de ønsker nye utfordringer. Dersom de ikke får dette innen politikken, er det heller ikke attraktivt for dem å fortsette.

Jeg ble spurt om jeg ikke kunne ta gjenvalg. Jeg rykket langt opp på lista, og kom da inn i formannskapet. Og det hadde jeg lyst til å gjøre for jeg satt jo ikke i formannskapet sist. Det er jo der mange av avgjørelsene treffes. Så egentlig var det vel det. For hadde jeg fått spørsmål om å være lengre ned på lista, så vet jeg ikke hvor interessant det ville være.

Her kan man kjenne igjen de moderne menneskene Bauman omtaler. Heller enn å jobbe med en ting hele livet, ønsker de nye utfordringer og søker nye situasjoner å bruke kunnskapene sine i. Informant nummer 2 presiserte også at nye utfordringer var en forutsetning for at hun

skulle fortsette. Dersom politikken ikke kunne tilby henne dette, ville hun slutte med politikk, og finne nye utfordringer andre steder.

6.3.4 Samfunnsengasjement, en viktig verdi, men ikke verdifullt

Representantene opplever at de blir lagt merke til i lokalmiljøet. Spesielt dem som har andre verv i tillegg til å være kommunestyremedlemmer opptrer mer i media. Gjennom dette er det kjent for innbyggerne i kommunen at de sitter i folkevalgte organ. Alle informantene opplever å bli spurt om saker og konfrontert med avgjørelser tatt i kommunestyret. For dem som bor i små kommuner er dette spesielt fremtredende. De fleste påpeker at de synes dette for det meste er positivt, selv om de kanskje ikke var forberedt på det før de begynte.

Ja, til å begynne med så synes jeg egentlig at det var litt pyton, for jeg følte det at de fleste som stoppet meg skulle angripe meg for noe. Jeg kom veldig i forsvarsposisjon, men så lærte jeg det at du skal jo overhodet ikke gå i forsvar. Jeg snudde på det. Når jeg fikk spørsmål som saker og ting, så snudde jeg det på hodet, og tar dem litt på senga med at jeg spør dem - Hva mener du? For da får du en annen dialog. Jeg har funnet ut at man med å sitte i kommunestyret i en liten kommune så blir en litt mer offentlig person enn når du er bare deg selv. Jeg tenker faktiske annerledes også. (...) Jeg har blitt nødt til å jobbe litt med meg selv. Jeg tar meg sammen litt når jeg går inn på butikken, prøver å smile.

Informant nummer 7

De fleste opplevelsene informantene beskrev med hensyn til det å bli mer offentlig, bærer preg av å være negative. En person forteller om hvordan noen i kommunen tok kontakt med sjefen hennes for at hun skulle ha klare regler for hvordan hun oppførte seg. En annen forteller om en sak hvor en person i gruppa var med på et vedtak som ble ikke ble likt i hjembygda og hvordan han fikk merke det.

Jeg husker da jeg kom inn første gang som vara. Da var det en sånn tung sak i forhold til ei bygd, og da var det en som kom til meg, også sa han at dette klarer jeg ikke. "Hva er det da", sier jeg. Det viste seg at han fikk trusler. Folk var på han som hauker oppi der da, også sier han: "jeg mister nattesøvnen". Da er det noe en må begynne å vurdere. Når det går på helsa løs, det er ikke bra. For de hadde vært ganske kvasse mot han da oppi bygda der da.

Informant nummer 6

Disse utsagnene viser at lokalbefolkningen går til kommunestyrerepresentantene og stiller dem til ansvar for det for beslutningene som tas. Flere av informantene føler at de blir syndebukker for de beslutningene som tas i kommunestyret. Det virker ikke som noen av dem har fått mange henvendelser med positivt innhold. Kommunestyrerepresentantene kan derfor antas å ikke oppleve å få tilbakemelding om at de gjør en viktig jobb, men heller at de ikke gjør jobben sånn som de som henvender seg til dem kunne ønske.

Sitatene viser også at informantene finner måter å reagere på. Den ene av dem går i seg selv, og finner en løsning hun mener vil fungere og møter befolkningen på den måten. Informant nummer 7 forteller om hvordan hun har lært seg å kommunisere med dem som kommer bort til henne på en ny måte. Hun spør dem hva de mener, og på den måten får hun nye innspill med seg tilbake til partigruppen. Informant nummer 6 forteller i sitatet om hvordan han som opplevde problemer noen andre i gruppen som støtte i en situasjon han opplevde som vanskelig.

Informantene mener i utgangspunktet at det er verdifullt å engasjere seg i saker, og det gjør også deres nære venner og bekjente. De synes det er givende å være sammen med andre som har samme innstilling. På den ene siden kan det virke som om man føler det som en plikt å stille til valg og at lokaldemokratisk engasjement er en viktig verdi for lokalsamfunnet. På den andre er det ikke særlig sentralt for informantene at jobben de gjør er verdifull. En mulig tolkning av dette er at det å stille til valg oppleves som en samfunnsplikt, i alle fall for personer med sterkt medborgerskap, men at innfrielse av plikten gir lav grad av utbyttefølelse, blant annet på grunn av lite anerkjennelse fra lokalsamfunnet.

6.4 Arbeidet i partigruppen og kommunestyret

Med arbeid regner jeg det arbeidet som foregår innad i partigruppen, og arbeidet i kommunestyret. Altså de interpersonlige prosessene som foregår innen det politiske liv. Her er det ikke oppgavens fokus å vurdere organisasjonen i seg selv, kun kvinnes erfaringer med de eksisterende ordningene.

6.4.1 Møtetider og tidsbruk, utfordringer for kvinnens roller

Når kvinnene begynte i kommunestyret møtte de en ganske innarbeidet struktur med tanke på hvordan det arbeides. Det forventes at hver enkelt representant skal sette seg inn i sakene og gjøre seg opp en mening omkring dem.

Vi har jo gruppemøter og vi har forholdsvis effektive gruppemøter. Vi går igjennom sakene og vi diskuterer dem frem og tilbake, så vi bruker mye tid der på det. Samtidig så er vi jo nødt til å sette av tid utenom gruppa på å gå igjennom ting, for at jeg vil i alle fall være forberedt på saken når jeg kommer til gruppa. Å sitte og lese gjennom saken når en kommer til gruppa, da klarer ikke jeg å konsentrere meg om å være med på diskusjonen og være med å fremme meningene mine.

Informant nummer 7

I den ene kommunen hadde de i en periode hatt kommunestyremøtene i vanlig arbeidstid, noe som medførte at representantene ble frikjøpt fra sin vanlige jobb under møtene. Denne ordningen ble endret og møtene begynner nå midt på dagen. Alle informantene fra kommunen omtaler det som negativt at man endret møtetiden. De mener det er vanskeligere for mange grupper med den ordningen de har nå. Ingen kan forklare helt hvorfor møtetiden ble endret, men de tror det kommer av at det ble for dyrt å frikjøpe hele kommunestyret på alle møtene.

Vi får jo dokumentert ganske ettertrykkelig nå da at for oss som er i arbeid, både hjemmearbeidende og utarbeidene, at når møtene begynner på formiddagen blir hele dagen ødelagt. Man er ikke ferdig før barnehagen stenger, også må du til med å ha hjelp. Starter en fra morgenen av, og blir en ferdig i riktig tid når arbeidsdagen er slutt så hadde en fått et annet system på det. Da tror jeg en kunne fått mer motiverte folk. Nå når folk liksom skal starte dagen andre steder, så blir dette andrehåndsarbeid. Det blir tussig og du har tankene dine et helt annet sted en hva en burde hatt tror jeg.

Informant nummer 9

Her er en av de mulige forklaringene på hvorfor kvinner venter med å engasjere seg politisk til etter at barna har blitt store tilbake. Informanten hadde opplevd hvordan det var å ha møtene på dagtid og syntes den ordningen var mye lettere å kombinere med familie og jobb, enn møter på ettermiddag og kveld. De som hadde barn fortalte blant annet om hvordan de nå

var avhengige av å ordne med barnevakt i tilfelle møtet ikke ble ferdig til skolefritidsordningen sluttet. Dette er et eksempel på hvordan formell organisering påvirker forskjellige gruppers mulighet til å delta. Også Hellevik og Skards (1985) informanter vektlegger ubeleilige møtetidspunkter som moment som vanskeliggjør det politiske arbeidet. Dette er altså en faktor som ikke har endret seg for kvinner de siste 20 årene.

Informant nummer 9 kommer også inn på at møtetiden påvirker kommunestyrerepresentantenes holdning til arbeidet. Hun mener de blir mindre motiverte siden møtene holdes på ettermiddagen. Om møtet hadde begynt på morgenen ville kommunestyret fungert som representantens oppgave den dagen. Den vanlige jobben ville være avsluttet dagen før, og ikke påbegynnes igjen før etter møtet.

De fleste mente den andelen av tid de brukte på politikken i seg selv ikke var for stor. I kombinasjon med jobb og familie kunne det bli mye, og noen av dem knytter dette til vurdering av om de skal ta gjenvalg.

Samtidig så er fire år lang tid, og du vet jo ikke hva som skjer. Det kan jo være hjemmesituasjon, helse og jobb, vil endre seg. Det vet en jo ikke. Sånn i utgangspunktet kan jeg tenke meg det å ta gjenvalg.

Informant nummer 8

Ingen av informantene var overrasket over hvor mye tid de faktisk brukte på det politiske arbeidet. I vurderingene av tidsbruk dette ble andelen tid holdt opp mot hva de følte de ofret. Så lenge de mente verken familie, helse eller arbeid led nød under engasjementet innen politikken, syntes de det var greit. Dette gjenspeilet også vurderinger omkring gjenvalg. Tidsbruk ble ikke nevnt som en årsak til å slutte så lenge det ikke belastet familie, helse eller arbeidsplass på en urimelig måte. Dette er i strid med det som ble presentert i kapittel 3.4 hvor tidsbruk var den desidert viktigste årsaken til at kvinnene bestemte seg til å slutte. På den andre siden kan det hende at de andre momentene, som familie, helse og arbeidsplass gjerne blir belastet på urimelig måte som en følge av mangel på tid.

Dette poenget kan man se i sammenheng med funnene i kapittel 6.2.2, politikerrollen i konflikt med morsrollen. Kvinnene virker som de er helt klare i sine prioriteringer av hva de ønsker å bruke tid på: først hjem og barn, så helse, deretter jobb og til slutt politikk. De

vurderer hele tiden sitt politiske engasjement opp mot de andre ansvarsområdene sine, og er klare på hva som må vike, om det oppstår store motsetninger. Samtidig er det, som vist i kapittel 2.2, først de siste 60 årene kvinnene har hatt en reell mulighet til å delta i politisk arbeid. Det går også frem av fremstillingen der, at den politiske arenaen er en forholdsvis ny arena i kvinnenens liv. Derfor er det grunn til å tro at kvinner i dag likevel synes det er lettere å bruke tid på politikk enn de ville gjort for noen år siden. Denne påstanden styrkes også av det faktum at for eksempel informantene i kapittel 6.6.2 vektlegger at tiden hun er borte, er det far som er omsorgsperson.

6.4.2 Partigruppen, læringsarena og sosialt nettverk

Når man begynner i kommunestyret, utgjør partigruppen noen av de viktigste menneskene omkring en. Dette er de menneskene man kan diskutere alle saker med før de skal avgjøres i kommunestyret. Det er også dem som i utgangspunktet har samme politiske ideologi til grunn for sitt politiske engasjement.

Gruppen som læringsarena

På spørsmål om hvordan partigruppen fungerer er det stort skille på hvordan erfarne og uerfarne forholder seg til spørsmålet. De uerfarne forteller om hvordan de har opplevd gruppa, mens de erfarne forteller om hvordan de ønsker de uerfarne skal mottas. De erfarne er veldig opptatt av å lage et trygt miljø og å inkludere de nye. De mener det er veldig viktig å ta vare på de nye.

Informantene mener det er viktig å ta vare på den støtten man får fra de andre i gruppa. De som ikke hadde tidligere erfaring fra kommunestyret, synes også de får god støtte fra de erfarne. De mener det er akseptert å stille spørsmål, og at de erfarne er villige til å lære bort. Dessuten føler de at diskusjonene i gruppa er veldig givende. I to av kommunene mener informantene det er stor takhøyde i gruppa og at diskusjonene er nyttige. Gruppene i kommunestyret fungerer altså i stor grad som læringsarena.

Jeg synes gruppemøtene fungerer kjempegreit jeg, det er artig faktisk. Alle er godt forberedt når vi kommer alle har lest sakspapirene. Jeg kan komme og ha forberedt meg godt til en sak og funnet ut hva jeg mener, også kommer jeg dit og, vi diskuterer. Også oppdager en at det

alltid er noen som har en annen innfallsvinkel så plutselig kan du være med på å ombestemme deg. Det er en veldig fin tone, og det er artig.

Informant nummer 8.

Gruppen som sosialt miljø

Å føle seg vel i miljøet blir vektlagt av bare en informant. Mange nevner at de synes møtene i gruppen har en god tone. Noen synes til og med at gruppemøtene er morsomme.

Også har jeg blitt veldig glad i miljøet. Å være sammen med mennesker som vil, og får gjennomført ting, som prøver å gjøre noe med sakene i stedet for å bare skyve det bak ryggen på seg.

Informant nummer 4

At det eksisterer et godt miljø omkring kommunestyrearbeidet, og at man trives i dette kan altså virke som viktig selv om informantene ikke nevner det eksplisitt. En årsak til at miljøet ikke trekkes fram av flere som en begrunnelse for at de velger å fortsette politisk kan for eksempel være at miljøet fungerer som en hygienefaktor⁸. Dersom det er et dårlig sosialt miljø vil det altså kunne bidra til å gjøre det politiske arbeidet mindre attraktivt. Men når det er godt vil det ikke bidra til å motivere til videre arbeid. Motivasjonsfaktorene kan ligge i andre elementer.

Mange nevner at de kunne tenke seg å møte de andre i gruppa i sosiale sammenhenger. Personene i gruppa har mye med hverandre å gjøre i politisk sammenheng. Det kan virke som den manglende kontakten utenom møtene fører til at det blir et slags sosialt underskudd. Det føles kanskje merkelig å dele så mye i en sammenheng, og ingenting annet.

Jeg synes det er ganske greit egentlig jeg, men om det hadde vært litt mer, litt mer sosialt utenom kanskje, men det er ganske vanskelig å få til igjen.. for at, å bli litt mer kjent, utenom politikken på en måte, men det er jo så vanskelig å få det til, for politikken tar jo så mye tid, det er jo mange som er foreldre og som så har de ikke tid til å mye mer.

Informant nummer 5

⁸ Dette begrepet er hentet fra Herzberg (1966) sin teori om motivasjonsfaktorer og hygienefaktorer. Han hevdet at faktorer i personers omverden ikke enten virker motiverende eller demotiverende. Hygienefaktorer kan bidra til å senke motivasjonen om de ikke er tilstede, men de bidrar ikke nødvendigvis til å motivere når de er til stede.

Å presentere sine synspunkter i en sak kan sammenlignes med å dele sine tanker og ideer. I følge gruppeteorien presentert i kapittel 2.2.3 er det vanskelig å gjøre dette i et forum hvor en ikke kjenner de andre gruppemedlemmene relativt godt. En gruppe må alltid gjennom en del prosesser før en kommer frem til en ”arbeidsordning” (Tuckmann og Jensen 1977). Å bli kjent med de andre gruppemedlemmene, få innsikt i hva de står for og deres ressurser, er sentrale deler av denne prosessen. Når man så ikke møtes i mer sosiale sammenhenger kan det hende gruppeutviklingsprosessen blir tregere, og det tar lang tid før en føler seg ordentlig ”hjemme” i gruppa.

Noen av informantene mener at miljøet i gruppa kan være årsak til at man velger å slutte med politikk. De erfarne informantene forteller også om at man planlegger aktiviteter for å bli kjent med hverandre og å skape et trygt miljø, men at det sjelden blir noe av det.

Jeg og en til hadde planlagt, før vi startet opp, at vi skulle gjøre noen andre ting sammen. Noe annet en politikk, da skulle det være obligatorisk at ingen kunne si det at jeg må hjem og sånt. Da hadde vi lyst til å prøve forskjellige metoder for å bli mer kjent. Ta bort bordene og være sammen på en annen måte. Det er ikke det at vi skulle gå inn i noen dype greier, men at vi kunne være sammen litt annerledes. At vi var oss og ikke politikere.

Informant nummer 6

Informantene gir inntrykk av at sosiale sammenkomster er noe alle ønsker, men som ikke blir gjennomført. I det hele tatt virker det uvanlig at man har kontakt utover det politiske. I den ene kommunen sier to av informantene at de av og til møtes på kafé, dessuten sitter de ofte igjen litt etter at de er ferdige med gruppemøtene og snakker med hverandre litt mer uformelt. Forklaringen de gir på alle planene om sosiale samlinger og den dårlige gjennomføringsevnen, er mangel på tid.

Samtidig som de ønsker sosiale sammenkomster mener de det vil ta for mye tid. Ser man dette i sammenheng med at de allerede opplever at det politiske engasjementet går utover fritid, kan det hende de ikke føler de kan rettferdiggjøre rent sosiale møter, de er med i kommunestyret for å gjøre en jobb. I den grad de skal møte noen med en rent sosial hensikt vil de heller prioritere andre personer i omgangskretsen, som familie og venner. Dette kan kanskje virke som en politikkens tidsklemme. De politisk engasjerte må prioritere hva de ønsker å benytte

den tiden de har satt av til politisk arbeid på, og i de fleste sammenhenger blir det til at de jobber med politikk.

Funksjonelle og dysfunksjonelle konsekvenser av gruppemøtene

Flere forteller om at gruppa har vært en viktig støttespiller i vanskelige saker. På den annen side kommer de også med eksempler på ganske harde oppgjør i gruppa, enten de selv er direkte involvert eller det er en av de andre medlemmene. En av informantene forteller om hvordan hun flere ganger forsøkte å ta opp nye sider ved en sak. Hver gang hun la frem sine argumenter, var det enkelte i gruppen som overså henne. Det viste seg at andre i gruppen hadde vært med på å utarbeide saken, og dermed var interessert i at saken skulle vedtas som den forelå.

Da ble jeg forbannet rett og slett. Hadde aldri trodd jeg skulle klare å bli det på den gjengen, men da slo jeg i bordet også sa jeg ”Om det skal være sånn her, at det ikke skal være takhøyde nok til at vi skal kunne prate om ting på dette rommet, når døra er stengt og ingen hører oss, så må dere finne vara for meg, for jeg er her for at jeg skal kunne komme med meningene mine og for at vi skal kunne tjene folket i kommunen, vi skal ikke sitte her å koste for hverandres dør, vi er faktisk valgt av folket. (...) Jeg var skjelven jeg i flere timer etterpå men jeg er vant til at en skal ha et åpent og ærlig forhold, jeg er ikke vant til at det skal tiskes og hviskes og ting skal foregå under bordet og på bakrommet og sånne ting. Og når vi tross alt er ei gruppe som vi er, så fordi om vi er uenige så må vi kunne snakke.

Informant nummer 7

Å ha et miljø hvor en kan komme med de synspunkter og forslag man mener er sentrale er viktig for et godt kommunikasjonsmønster. Dersom noen i gruppa bidrar til å hindre at denne prosessen foregår på en god måte, er det viktig at noen tar det opp. I følge sentral gruppeteorien er dette en oppgave som tilfaller gruppeleder, kapittel 2.2.3. Gruppeledere skal følge med på hvordan arbeidet i gruppa foregår, og gripe inn dersom noe hindrer en god prosess. Her var det en av de uerfarne i gruppa som tok det opp, ikke gruppelederen. Det var også et gruppemedlem med lang erfaring som førte til problemene. En tolkning av dette er at man ikke er spesielt opptatt av gruppeprosesser i forbindelse med kommunestyrearbeidet. Dersom man ikke har en bevisst holdning til gruppeprosesser, kan det føre til at gruppen blir dysfunksjonell uten at man legger merke til det. At det var en av de nye som tok det opp kan da forklares med at hun kom inn i gruppen utenfra, og så hva som foregikk med andre øyne.

En annen måte å se det på kan være at gruppen fungerer svært godt, og at den som føler at det finnes et problem, ikke synes det er vanskelig å ta det opp.

Gruppen som arena for positiv og negativ sanksjonering

Siden det er i gruppa man bestemmer og vedtar felles holdning i saker, blir det også gruppa som fungerer som sanksjonsinstans. En informant forteller om en situasjon hvor en av de nye i gruppen fremmet et forslag som ikke var diskutert på forhånd i et kommunestyremøte. Hun var selv veldig enig i forslaget og stemte for det. Hun forteller at det i den situasjonen kom sterke reaksjoner både fra egen partigruppe og medlemmer i andre partier. Situasjonen ble tatt opp på neste gruppemøte. Det ble sagt klart og tydelig fra om at den typen oppførsel ikke var akseptert, og at man var nødt til å avklare hva man hadde tenkt å gjøre i gruppen på forhånd.

Dette gruppemedlemmet fikk en reaksjon på at han ikke oppførte seg i tråd med hva som var forventet av de andre gruppemedlemmene. I følge Bourdieus teori om doxa, kan en anta det her var de mer erfarne medlemmene som følte det sterkeste behovet for irettesettelse.

Informanten som også er en av de nye, stemte som hun sa for forslaget, dette er med på å støtte den teorien. En kan imidlertid ikke se ut fra historien hennes hvem som tok initiativet til irettesettelsen.

Et annet eksempel er en informant som forteller om hvordan hun følte at hun måtte stille opp for en av de andre i gruppa, og at det påvirket deres forhold i fremtiden. De fikk et forhold hvor de virkelig kunne diskutere saker og planlegge sammen.

Det var engang jeg syntes at han fikk stygg behandling, og da reiste jeg meg også sa jeg noe om det. Og da, etter det så fikk vi en sånn kjempegod tone, for han opplevde det at jeg så ham, jeg så ikke bare politikeren, jeg så ham også. Og det er ikke snakk om å være hårsår for du skal behandle mennesker ordentlig, ikke være ekkel og utidig. For alle har krav på å bli behandlet med respekt, selv om du ikke er enig i ting, så er det saken og ikke personen. Han fikk stygg behandling og da reiste jeg meg også sa jeg noe om det.

Informant nummer 6

Gruppa fungerer altså som en viktig sosial arena i forbindelse med kommunestyrearbeid. Medlemmene utvikler forhold til hverandre, og på tross av den manglende utenompolitiske

kontakten forteller informantene om forhold til de andre som strekker seg forbi den rent formelle kontakten. Gruppa blir målestokken for hva som er akseptabel atferd både blant partiets egne politikere og politikere fra andre partier.

Den samme informanten forteller også om hvordan hun selv brukte partigruppa som sted for å avreagere. Hun opplevde i forbindelse med en sak at tilhørere til et møte reagerte kraftig på hennes standpunkt. På neste gruppemøte brukte hun litt tid til å avreagere i forhold til de opplevelsene hun hadde hatt på møtet. Hun brukte gruppen som støttespiller i forhold til de opplevelsene hun hadde. De andre medlemmene i gruppen hadde sett hva som hadde skjedd, og kunne kanskje vise en forståelse utenforstående ikke ville hatt forutsetninger for. Gruppen er altså arena både for negativ og positiv sanksjonering av oppførsel. I tillegg fungerer den som et sted for både opplæring, meningsutveksling og psykisk støtte. Dette innebærer at gruppen på alle måter har de egenskaper som gruppeteorien presentert i kapittel 2.2.3 vektlegger.

6.4.3 Management og leadership i partigruppen

Det er vanlig for partigruppene med mange medlemmer å ha en gruppeleder. Informantene påpekte alle sammen at denne personen hadde en viktig rolle i deres gruppe. For det første har lederen ansvar for at medlemmene av gruppa samles for å diskutere saklistene. I tillegg mener de det er viktig at gruppelederen passer på å informere medlemmene av gruppa når det skjer noe f.eks. i media. Det som i kapittel 2.2.3 er definert som "leadership"

Ja, hun drar oss nå sammen, hun sender nå ut melding når det er møter og følger opp. Er det oppslag i media og ting som skjer, så sender hun ut SMS hvor hun forteller at noen i partiet har gjort sånn og sånn. Så vi blir aldri tatt på senga i forhold til ting som blir gjort av noen i partiet.

Informant nummer 7

I en kommune var ikke gruppelederen veldig bevisst betydningen av å informere de andre i gruppa, og informantene uttrykker frustrasjon over dette.

Dette handler også om det med nettverksbygging. Når vi kom opp i en vanskelig politisk situasjon, og vi fikk ikke høre noe før det kom på radioen, ikke sant. Da skulle det fungert

sånn at ok, nå kontakter jeg den, også tar vi den runden, for du behøver ikke så mye tid for å ringe mindre enn 10 stk. Og på samme måte bør enkelte brev komme ut til alle. Når du tar på deg en sånn jobb, så har du faktisk et ansvar for den gruppa. Da går det ikke an å komme å si at "nei, det så jo greit ut." og "Nei, det husker jeg ikke for jeg noterte ikke.."

Informant nummer 6

Denne informanten mener ansvaret strekker seg utover det formelle ved å samle gruppa. Hun mener det er viktig å spre informasjon kontinuerlig. Å holde tilbake informasjon er en av de fem definerte hersketeknikkene Ås (1981) definerte. I kommunen det angår har de kvinnelig gruppeleder, så det handler ikke om menn som utøver hersketeknikker overfor kvinner, men gruppeleder som gjør det overfor gruppa. Tilbakeholdelse av informasjon fører til at gruppemedlemmene får ulik mulighet til å delta i arbeidet.

En av de nye i partigruppen påpeker også at det at man ikke føler seg inkludert i gruppa, kan være en grunn til at noen velger å slutte etter en periode. Hun mener at dersom lederen, eller en av de andre erfarne hadde hatt som oppgave å følge opp disse, som en slags fadderordning, ville en sikre seg bedre mot dette.

Det kan ikke være det at de ikke føler seg velkomne. Det er rett og slett det at det er ingen som er der, som viser dem vei. Som lar dem få være, føle at de er med i gruppa. Det er vel det det mangler på akkurat det der å få folk til å føle at de er sammen om dette. Jeg tror at om noen i gruppa, f.eks. som lederen da, hadde tatt seg av alle de nye som kommer inn, da ville det bli bedre.

Informant nummer 4

Her er de erfarne helt enige. I tillegg til å vektlegge inkludering, mener de at man har for lite fokus på gruppelederens rolle.

Så der har det politiske systemet noe å lære i forhold til ledelse, for det er det det handler om. Skal man ha en god bedrift til å fungere må man inkludere, og skal man ha et godt parti til å fungere, må man også inkludere. Det må ikke være sånn at det er dem over 70, som ble inkludert den gangen som sitter og styrer. Du må inkludere dem som er yngre, og meningene deres og alt det.

Informant nummer 2

Informantene, og spesielt de erfarne mener at den delen av lederskap som i teorien er definert som ”management”, er viktig. De mener at jobben til gruppelederen ikke er begrenset seg til å samle gruppen i forkant av møtet. Informantene mener at lederen har et ansvar for å informere, inkludere og ta vare på og ikke minst ”høre” alle medlemmene av gruppa. Gruppelederen bør være bevisst på sin rolle, og passe på at alle gruppemedlemmene får mulighet til å utnytte sitt potensial. Informantene er altså inne på de samme momentene som Katz (1955) og Shackleton og Wale (2000) vektlegger i sine teorier.

Når det gjelder valget av lederen, sier informantene fra kommunene at det ikke er lederegenskaper man tenker på, det er heller politisk erfaring eller ”rang”. En av informantene mener dette er feil. Hun mener man bør legge vekt på at personen som skal bli gruppeleder bør ha gode lederegenskaper. For eksempel kan evne til å inkludere være like viktig som politisk kunnskap. Samtidig som hun tror det vil være vanskelig å endre det, fordi tradisjonene for å belønne lang erfaring fra kommunestyregruppa er så sterk.

Ettersom man ikke baserer valg av gruppeleder på noen formening om hvilke egenskaper en gruppeleder bør ha, blir det personavhengig om en gruppe fungerer eller ikke. Denne situasjonen vil føre til at personene som velges til gruppeledere vil ha ulik grad av bevissthet med hensyn til sin rolle som gruppeleder. Informantene med lang erfaring sine utsagn om grupper som har fungert med forskjellig grad av suksess, er med på å understreke dette. Om gruppelederen er bevisst sin rolle, er det grunn til å tro at denne vil få en mer velfungerende gruppe, enn om man har en person som ikke har fokus på dette. Både Gullestad (2005) og Berglund (2005) fremholder dette som et viktig moment i arbeidet med å beholde kvinner i kommunestyrer.

6.4.4 Lite fokus på systematisk opplæring av nye representanter

For å kunne forstå og bruke det systemet av organisasjonsstruktur, regler, forskrifter og sedvaner som styrer arbeidet i kommunestyret, er det en fordel å vite hvordan det fungerer. Alle informantene nevnte kunnskap og innsikt som grunner til å fortsette og holde på med politikk. Representantene skal sette seg inn i alt det nye, helst før de begynner å ta avgjørelser i kommunestyret. Ofte er det komplekse saker man skal ta avgjørelser i. Kunnskap om forholdet mellom hva som er politikernes ansvar og administrasjonens muligheter i forhold til

forskjellige saker er sannsynligvis mindre kjent for nye og uerfarne medlemmer, noe en av informantene påpeker:

Jeg visste egentlig ingenting. Visste jo at vi skulle ta en del avgjørelser, men... Jeg tror det tok to år før jeg skjønnte hvordan det hele hang sammen. Med kommunebudsjettene, som er helt totalt forskjellig fra et bedriftsbudsjett, som vi i bedrifter er vant til, og kommuneregnskap kontra bedriftsregnskap, helt forskjellig. Helt annet regelverk. Så det var nok å sette seg inn i. Også skulle man sette opp en del handlingsplaner, og revidere budsjettene med handlingsprogram fremover i tid. Jeg brukte hvert fall 2 år før jeg skjønnte hvordan dette hang sammen.

Informant nummer 2

Kommunene jeg besøkte har avtale med Kommunenes Sentralforbund som gjennomfører folkevalgtopplæring med det nye kommunestyret. Dette skjer relativt raskt i forbindelse med det nye kommunestyrets oppstart. Informantene sier de er fornøyde med opplæringa de fikk gjennom dette besøket, men sier de kunne ønsket seg mer intern opplæring. Dette er noe også Guldvik (2005) sine informanter vektlegger. Det virker som alle lokalpartiene hadde planlagt å gjennomføre opplæring før perioden begynte, men at det i likhet med sosiale arrangementer (for to av kommunene ikke), ble noe av. I den siste kommunen arrangerte man noe opplæring, men informantene jeg intervjuet hadde prioritert bort denne og forklarer det med tidspress:

Nei, jeg føler at vi skulle hatt intern skolering jeg. At vi skulle prøvd oss mer internt, det kunne vært lagt opp annerledes. Sånn at vi kunne, i ulike saker kunne valgt oss saksordfører nærmest. Det blir jo gjort da, men det er ikke formalisert. Da må jeg si: "den vil jeg ha" og det kan jeg sikkert gjøre da, men så føler jeg at, nei de andre er mye flinkere til å legge frem det, de som har vært med lenger enn meg.(...) Ja, vi har snakket om å ha noe opplæring, men det har ikke blitt noe mer av det. Nei, så den interne skoleringa har glimret med sitt fravær.

Informant nummer 3

De som har sin første periode i kommunestyret mener det er opp til dem selv hvor mye de lærer, og at mye av det de har lært har de lært ved å høre på de med mer erfaring.

Ja den opplæringa jeg føler jeg har fått, det er vel egentlig å sitte og høre på de andre. Vi skulle jo ha noe kursing og opplæring da, men jeg synes ikke det har vært noe spesiell

opplæring. Det savner jeg. Jeg lærer av det som de andre gjør, og hører på dem, og jeg synes det også er veldig god opplæring. Jeg er også på alle møtene deres for å få bakgrunnen da.

Informant nummer 4

Å føle seg utilstrekkelig på grunn av manglende kunnskap, blir av en informant trukket frem som årsak til å slutte med politikk. Hun føler hun ikke bidrar med nok, og for at hun skal kunne bidra med mer må hun føle at hun behersker oppgavene sine bedre.

”Om jeg føler mer enn jeg gjør nå at jeg har grep om oppgaven, at jeg føler at jeg behersker, behersker... ja de teknikkene da. (...) Jeg må føle selv, at jeg bidrar med mer enn det jeg gjør nå.

Informant nummer 3

De fleste synes altså opplæringen fra partiets side har vært svak, om i det i det hele tatt har vært noe tilbud. Å lære om hvordan det fungerer er opp til dem selv gjennom å sette seg inn i sakspapirer og saksgang. Her blir det en kunnskapskløft mellom dem som sitter i sin første periode og dem som har deltatt tidligere. Dette er i tråd med hva rapporten fra Nordisk Ministerråd (sitert i NOU 2006) påpeker. De med erfaring har allerede kunnskap om hvordan sammenhengene er, og behøver kun å konsentrere seg om å sette seg inn i saker, og bruke den kunnskapen de allerede har. Kunnskapskløften mellom erfarne og uerfarne vil nok uansett være tilstede, men en grundigere opplæring fra partiets side ville muligens bidra til å gjøre den mindre.

6.4.5 Inkludering i beslutningsprosessen i kommunestyret

I tillegg til partigruppa sitter de fleste av kommunestyrerepresentantene i en komité som har som oppgave å behandle saker før de kommer opp i kommunestyret. Flere av informantene ser på dette arbeidet som mer interessant enn møtene i kommunestyret. Samtidig opplever de også arbeidet som mer tidkrevende. Ingen av informantene ser imidlertid på det som positivt å sitte i kommunestyret uten å sitte i en komité eller formannskap. På spørsmål om hvordan de tror det ville vært å delta i kommunestyre uten å være med i en komité, svarer informant nummer 8:

"Jeg vet ikke, går det an det da? Nei, jeg tror det er greit å sitte i komité, for da har du dine saksområder. Du har et ansvar. Vi, fra vårt partiet som sitter i komiteen fordeler oppgaver. Det handler om å fordele, at alle må liksom ta sitt da.

Informant nummer 8

En av de erfarne påpeker at det i komiteene legges mye føringer for den videre behandlingen av sakene i kommunestyret. Hun mener dette kan føre til at man mister engasjementet om man ikke er inkludert i forarbeidet.

"Ja, kommunestyret er jo et sandpåstrøingsorgan sånn sett, altså det blir jo tygd og tygd og er jo ferdig når det gjelder kommunestyret sant.(...) Det er kanskje det som tar litt sånn knekken på deg da at du.. Nei, når du ikke har vært med og hatt debattene i utvalgene så blir du sittende der..".

Informant nummer 9

Informantene mener at man kan gå glipp av deler av beslutningsprosessen dersom man ikke sitter i en komité. Det å ikke være medlem i noen av de fora hvor behandlingen av saker gjøres kan medføre at man mister informasjon og argumenter som brukes i forarbeidet. Flere av informantene tror dette oppleves som lite tilfredsstillende. En kan anta at det blir opp til den enkelte representant i hvor stor grad han eller hun klarer å sette seg inn i hver enkelt sak. I tillegg til dette vil en også få mindre politisk trening og erfaring ved å ikke medvirke i en komité. Et poeng i denne sammenhengen er at komiteene har mange færre medlemmer enn et kommunestyremøte. En debatt i et komitémøte kan derfor i større grad foregå i form av en diskusjon, mens debattene i kommunestyremøtene foregår mer formelt. Dermed kan man anta at de som ikke deltar i diskusjonene i en komité går glipp av en type debatter som kan være veldig lærerike.

En annen informant mener det er kjedelig å være med i kommunestyret uten å være med i et utvalg. Hun mener det bør gjøres en jobb for å inkludere disse i det som skjer mellom kommunestyremøtene. Dette bør i så fall må gjøres bevisst da en i utgangspunktet ikke får møtepapirer eller innkallinger til møter en ikke har plikt til å møte på.

"Om man bare sitter i kommunestyret er det møte en gang i måneden og du beslutter nesten ingenting der. Da blir det kjedelig. For du klarer ikke å være med å dra opp hele tida. Nå

sitter en del i utvalg, da er det litt bedre, for da får man et eget fagområde, å engasjere deg i. Men sitter du i kommunestyret, og kun det, er jeg usikker på hvor interessant det er å være med over tid. Noen sitter i utvalg, og noen sitter i formannskap da har du plutselig masse møter. Da er det greit å gå på gruppemøter hver mandag. Men er du bare i gruppa, så skjer det en del ting mellom de andre møtene. Så enten må du møte opp der, selv om du ikke har noen saksliste, og det er da det er snakk om å inkludere. Så de føler at de blir tatt med inn.

Informant nummer 2

I alle sammenhenger når det blir snakk om inkludering i arbeid, sier de erfarne at de ikke er flinke nok til å inkludere de nye. De som nettopp har kommet inn synes i utgangspunktet de blir inkludert nok, men mener samtidig at hvor mye man får ut av vervet er opp til en selv. Her kan en rimelig tolkning være at man som ny representant blir godt mottatt i partigruppa. Man får komme med sin mening og blir behandlet med respekt. Når det gjelder å inkludere de nye i form av opplæring, hjelp til å lære om det politiske systemet, og hvordan man jobber med saker er de erfarne lite aktive. Dette kan forklare at de erfarne føler at de ikke er flinke nok til å ta i mot nye, samtidig som de nye føler seg inkludert. Videre vil de av de nye som sitter i komiteer få en del erfaring og innsikt i saker gjennom dette. De som ikke deltar i en komité havner utenfor. De har mulighet til å lese seg til informasjon, men får ikke mye hjelp til å sette seg inn i saker utover det. Når det gjelder diskusjoner har de mulighet til å delta på gruppemøter. Informantene hevder det er vanlig at de som sitter i en komité har ansvar for å redegjøre for komiteens saker og behandlingsprosess overfor de andre i partigruppa. Slik kan kommunestyrerepresentantene uten komitétilhørighet, i likhet med andre som ikke sitter i den respektive komiteen, komme med sine synspunkter i saken. Det videre arbeidet, for eksempel å fremme partiets syn på saken i kommunestyremøte, blir så gjerne opp til dem som sitter i komiteen. De som ikke deltar i en komité får altså delta i en veldig liten del av prosessen.

6.5 Oppsummering av kvinnenenes erfaringer fra det politiske arbeidet

Negative forventninger til den politiske forpliktelsen

Kvinnenenes forventninger til det politiske arbeidet var stort sett negativt ladet. Kvinnene uten erfaring fra kommunestyret forventet stort sett at de kom til å bruke mye tid på arbeidet. De hadde ingen forventninger til at de skulle ha noe personlig utbytte av arbeidet. Dette kan være med å forklare hvorfor de fleste ikke ønsket å stille til valg i utgangspunktet. Om de ikke tror

de kommer til å ha noe igjen for å gjøre en innsats, er det kanskje heller ikke så rart at de ikke er motivert til å forplikte seg til den.

Kvinnerollen versus politikerrollen

Kvinnene vektlegger at partnerens positive innstilling til engasjementet deres er viktig for at de skal kunne holde på. I utgangspunktet mener de også de kan være borte fra barna med god samvittighet. De mener det kan være problemer med å kombinere det å ha småbarn med politikerrollen, men de knytter dette til foreldrerollen og ikke til det å være kvinne. Samtidig er kvinnene klare i sin plassering av politikerrollen. Dersom de ser at det politiske arbeidet går utover hjem, helse eller arbeid vil de slutte.

Omgivelsenes blandede tilbakemeldinger

Kvinnene mener vennene deres i det store og hele er positive til deres politiske engasjement. De fleste kan imidlertid også fortelle om negative tilbakemeldinger lokalt i samfunnet. Det kan virke som de nærmeste ser på engasjementet deres som en viktig verdi, mens mer fjerne bekjenskapere ikke deler denne oppfatningen. Flere har enten opplevd selv, eller sett andre i partigruppen bli uthengt som syndebukk. Informantene gir inntrykk av å finne måter å beherske disse erfaringene på, men det kan hende det bidrar til at de føler innsatsen er mindre verdifull. Har man som utgangspunkt at de stilte til valg relativt motvillig, kan det hende tilbakemeldinger fra omgivelsene er med på å styrke denne negative holdningen. På den andre siden viser kvinnene til mange områder av det politiske arbeidet som har gitt dem stort personlig utbytte.

Selvrealiserende erfaringer

Informantenes erfaringer var stort sett i tråd med forventningene i forhold til tidsbruk. De trekker imidlertid frem en rekke positive erfaringer fra det politiske arbeidet. Mange av dem synes arbeidet er interessant og lærerikt. Flere av dem sier også at de liker det sosiale miljøet. Mange av dem opplever også at de ønsker seg større utfordringer enn de først trodde. I begynnelsen var de gjerne litt usikre på om de ville beherske politikerrollen. Etter hvert ser de imidlertid at de ønsker seg mer ansvar enn de ville ta på seg til å begynne med.

Gruppen som en sentral arena i det politiske arbeidet

Gruppen fungerer som en viktig arena på mange områder innen det politiske arbeidet.

Informantene forteller at de lærer mye i gruppen. De kan fortelle om sammenhenger hvor de andre gruppemedlemmene står for sanksjonering i forhold til de normer og regler, doxa, som gjelder i gruppen. Kanskje kan man se på partigruppen som stedet for politisk primærsosialisering.

Tar man dette i betraktning er det litt merkelig at det ikke legges mer vekt på gruppens rolle i lokal demokratiet. Verken partiet, eller tidligere forskning har fokusert på denne.

Informantene forteller også at de selv må ta ansvar for å lære seg det de behøver for å ha innflytelse utover å sitte på kommunestyremøter og delta i avstemninger. Mye arbeid foregår mellom møtene, og dersom de ikke engasjerer seg i dette vil deres påvirkningskraft være mindre, enn om de bruker tid på politikken også mellom møtene.

De sosiale relasjonene som oppstår i gruppen fremstår også som en av de sentrale faktorene for trivsel innen det politiske arbeidet. Derfor er det rart at man ikke fokuserer mer på gruppeprosess – i alle fall når man ser det i sammenheng med at enkelte av informantene også knytter trivsel til om folk vil ta gjenvalg eller ikke. At det heller ikke fokuseres på ledelse av gruppen føyer seg inn i det som virker som en generell mangel på oppmerksomhet om gruppen som institusjon. De erfarne informantene synes både leadership- og management-sidene ved ledelse er viktige i prinsippet. I praksis fokuserer man imidlertid mest på leadership, altså lederens formelle rolle som leder.

Kapittel 7 – Kvinner og makt i kommunestyrene

I dette kapitlet vil jeg besvare den tredje delproblemstillingen, som lyder: Hvilket forhold har politisk engasjerte kvinner til kunnskap og maktbruk? Som nevnt allerede kan man anta at de som velger å engasjere seg politisk er ønsker makt. Å være med på å ta beslutninger som angår en hel kommune kan defineres som maktbruk. I tillegg ligger det maktdimensjoner i de organisatoriske strukturene som er beskrevet i kapittel 1.4. I kapitlet bygger jeg videre på en del av funnene som er presentert i de foregående kapitlene, men nå vil jeg vektlegge maktdimensjonen i funnene. I tillegg omhandler kapitlet det de erfarne informantene beskriver som ”spillet”. I oppgaven forsøker jeg å tydeliggjøre hva begrepet ”spillet” innebærer i kapittel 7.3 og 7.4. En annen dimensjon som drøftes nedenfor er kjønn i et maktperspektiv, spesielt med henblikk på hersketeknikker.

7.1 Konsekvensene av ønsket om utfordringer og tid som en begrensende ressurs

De formelle strukturene for organisering av kommunestyret legger føringer for deltagelse og innflytelse. De økonomiske godtgjørelsene er allerede nevnt, noen grupper taper økonomisk på å være med. Dessuten er en nødt til å legge inn en del av sin fritid for å kunne møte forberedt til møter. Møtetidene kan også være med på å vanskeliggjøre deltagelse.

For noen av dem jeg snakket med er ordningene som de er i dag, med å bestemme om de kan ta på seg mer ansvarsfylte verv. Blant annet følte en av dem som var selvstendig næringsdrivende at hun ikke ville ta på seg ytterligere ansvar så lenge hennes engasjement hadde negative konsekvenser for bedriften.

”Nei, ikke så lenge jeg har den arbeidssituasjonen, og har trøbbel med å komme meg fri. Om det hadde vært ei frikjøpsordning, ei litt annen ordning i forhold til det, så kanskje, ikke foreløpig”.

Informant nummer 7

Informanten er ikke redd for å ta på seg ansvaret rollen innebærer. Grunnen til at hun ikke ønsker å ta på seg mer ansvar, er at hun tror mer tid på politisk arbeid vil gå utover bedriften

hennes. Sett i sammenheng med at informanter forteller at de ønsker seg nye utfordringer om de skal fortsette med det politiske engasjementet, kan man her se en årsak til at folkevalgte velger å slutte.

Alle informantene gir uttrykk for at de synes politikken er interessant og byr på spennende utfordringer og de ønsker å fortsette. Samtidig ser de at organisatoriske momenter som møtetider, tidsbruk og økonomiske kompensasjonsordninger medfører at engasjementet belaster andre av deres ansvarsroller deres mer enn de er villige til å akseptere. Avlønning av politiske verv har, som vist i kapittel 3.3.1, jevnlig vært tema for debatt. På den ene siden har det vært et viktig prinsipp at man ikke ønsker lokale politikere som er motivert ut fra ønske om personlig økonomisk gevinst. På den andre er det et viktig prinsipp at alle skal ha mulighet til å delta i politisk arbeid, uavhengig av deres økonomiske situasjon. Det kan virke som man i dag har nådd et punkt hvor det siste prinsippet står i fare for å forvitres.

Det oppstår en motsetning mellom ønsket om nye utfordringer og det at nye utfordringer innebærer at de må ta på seg verv med mer ansvar. Etter hvert kan politikken bli kjedelig, og man velger å slutte. Sett i et maktperspektiv vil denne situasjonen medføre at personer som opplever tidsbruk som et problem ikke blir å finne blant dem som avanserer politisk. Foreløpig har jeg ikke grunnlag for å si noe definitivt om hvem disse menneskene er, men utsagn fra informantene kan tolkes i retning av at dette gjelder spesielt småbarnsforeldre, eneforsørgere, mennesker med høyt lønnede yrker og selvstendig næringsdrivende.

7.2 De erfarne, representantene for doxa

Som vist ser mange av de nye på den første perioden som en opplæringsperiode. De har de mye å sette seg inn i med tanke på organisasjonsstruktur og formelle regler. I tillegg må de som ikke har politisk erfaring sette seg inn i hvordan man oppfører seg på møter.

Det er en del taus kunnskap i dette også. (...) Det var ingen som fortalte, at du kan ha innlegg sant, også er det replikk. (...)Hva er det med den ene fingeren og hva er det med to? Det var ingen som sa det. En skjønte jo det da, etter hvert, men det var ingen som informerte oss nye om at det er sånn det foregår. Hva er en replikk, og hvor lang er den, og stille spørsmål til en replikk, og alle sånne, det har jo på en måte kommet som en taus kunnskap da.

Informant nummer 3

Det informanten forteller om her, kan betegnes som en del av de normer og regler som hører til ordskifte i en kommunestyre debatt. Disse reglene for oppførsel vil også kunne inngå som en del av doxa på det politiske feltet. De erfarne politikerne er representanter for denne kunnskapen.

Et annet eksempel på dette er for eksempel sitatet av informant 7 i kapittel 6.4.2, hvor hun forteller at gruppen, etter noe som ble oppfattet som uakseptabel oppførsel av en av de nye, hadde et oppgjør med denne personen. Det kan godt hende den aktuelle politikerens ikke var klar over hvordan sedvanen krevde at han skulle oppføre seg. Han kan ha trodd han hadde kommet på en god løsning, og presenterte den derfor kommunestyremøtet.

På den andre siden kan det også hende han var fullt klar over at han ikke burde komme med et forslag på den måten, men gjorde et forsøk på å påvirke utfallet i saken ved å overraske. Han laget en situasjon hvor ingen hadde avtalt på forhånd hvordan de skulle opptre, og dermed kan det hende mange stemte for hans forslag. Dersom dette er tilfelle kan man se dette som et eksempel på en situasjon hvor en av de nye utfordret doxa. Han oppførte seg på en måte som bidro til at de erfarne så seg nødt til å klargjøre hva som var akseptabel handlemåte ved forslagsstilling. Dermed ble denne kunnskapen gjort til ortodoxa, altså regler som er mer tydeliggjorte og definerte enn doxa.

7.3 Hersketeknikker, skjult maktbruk og synliggjøring av doxa

Flere av informantene hadde i forskjellige sammenhenger deltatt på kurs hvor de lærte å gjennomskue hersketeknikker. For dem som ikke har vært med på denne typen kurs kan det være vanskelig å identifisere hersketeknikker. De er ofte subtile, og en må være klar over hva de innebærer for å oppdage dem.

En av informantene forteller om hvordan hun synes forsøk på hersketeknikker bare blir dumt nå som hun gjennomskuer dem. Hun merker hvordan en annen i partiet ikke hilser på henne og ikke gir henne beskjeder hun skulle hatt. Hun synes handlingene hans blir tåpelige uttrykk for hvordan han forsøker å kontrollere henne, ved å overse henne og ikke gi henne den samme informasjonen som andre har. Selv om hun vet at dette kan karakteriseres som hersketeknikker føler hun likevel at det er sårende.

I ett tilfelle hadde hun snakket med denne personen om når det passet å ha et møte. Han hadde gitt henne et tips til dato, og hun bestemte seg for å legge møtet til denne datoen. Da hun senere kunngjorde datoen i gruppen, reagerte han med å forsøke å gjøre narr av forslaget hennes. Hun svarte med å si at det tross alt var han som hadde foreslått den datoen til henne. Hun ble altså forsøkt latterliggjort, men slo ned på det. Hennes måte å takle denne situasjonen på bidro nok til at hans forøk på å dumme henne ut ikke lyktes. Med Foucaults ord kan man si at den maktbruken som utfordres ikke er like sterk som den som foregår i det skjulte.

Det er bare to informanter som tar opp hersketeknikker. Begge disse har gått på kurs og lært seg å gjenkjenne dem. Det kan hende den manglende opplæringen fra partiet medfører at nye ikke gjenkjenner hersketeknikker når noen utsetter dem for det. Hersketeknikker dreier seg hvordan personer med lang politisk erfaring forsøker å øke sin innflytelse over personer med mindre politisk erfaring. At uerfarne kommunestyrerepresentanter ikke lærer seg å gjennomskue disse teknikkene kan dermed medføre at de erfarne duperer de mindre erfarne. Noe informant nummer 8 også gir uttrykk for. Hun mener imidlertid det også kan være nyttig at de erfarne hjelper dem.

”De prøver seg jo, vet du. Det er noen som tror de skal overkjøre oss (..) men det er veldig greit å ha med dem som har vært med lenge. Av og til, i store saker så er det vanskelig å holde tråden og da kan det være greit å ha de erfarne der. Til å liksom, ”Ja, men det var sånn, og jeg husker vedtaket da og da”, så den blandingen med dem som har vært med lenge og oss nye, den er grei den altså.”

Informant nummer 8

Ettersom de nye heller ikke får mye opplæring fra partiets side, kan en konsekvens være at det tar lengre tid før de når et kunnskapsnivå som de kan delta på lik linje med de erfarne. Den skjeve kunnskapsfordelingen behøver ikke være et problem. Den krever imidlertid at de erfarne, representantene for doxa, er bevisst sin rolle.

Også Siims (1997) argument om hvem som setter dagsorden har relevans i forhold til dette. Kanskje er ikke problemet at kvinner ikke er med på å sette dagsorden, men at det er stor forskjell på de erfarne og de uerfarne. På den andre siden viser figur 3.4 i kapittel 3.3.2 at kvinner jevnt over har kortere politisk fartstid enn menn ved nominasjon. Dette kan innebære

at de erfarne ofte er menn og de uerfarne ofte er kvinner. Noe som kan medføre at det likevel finnes et skille mellom menn og kvinner i forhold til mulighet til å påvirke den politiske dagsorden.

Når komplekse saker som krever utvidet kunnskap skal behandles, kan det være en fordel at de erfarne bidrar med sin kompetanse. Og dette er også en viktig debatt i forbindelse med demokratiets vilkår. På den ene siden er tanken bak å ha et lokaldemokrati at beslutninger skal tas av dem som de angår. På den andre har velferdsstaten etter hvert blitt så kompleks at det tildels krever inngående studier for å få oversikt over den. Problemet oppstår i sammenheng med prinsippet om at det skal være mulig for alle å delta i lokaldemokratiet. Dersom det i praksis er sånn at det for eksempel er bare dem som har deltatt i kommunestyret i minst to perioder som bestemmer i komplekse saker, er dette prinsippet ikke fulgt. Utfordringen blir å gi de nye tilstrekkelig med kunnskaper og innsikt til at de kan delta fullverdig med de erfarne, samtidig som de erfarne alltid vil ha erfaringen sin i tillegg. En løsning kan være å bevisstgjøre de erfarne mer på sin rolle som bærere av kunnskap og tradisjoner; doxa.

En av de erfarne beskriver hvordan hun nå som hun ser ”spillet” føler seg tryggere i politikken. Hun mener hun nå har større mulighet til å påvirke det som foregår i kulissene.

Tidligere, sist jeg satt i kommunestyret, skjønte jeg ikke helt spillet for å si det sånn. Nå kan jeg klare å se spillet, og da kan jeg også klare å gjøre noe med det og si fra når jeg ser at noen traver ureint, for det liker jeg ikke.

Informant nummer 6

Hun setter ord på hvordan hun selv har gått fra å være en av dem uten politisk erfaring, til en av de erfarne. I begynnelsen så hun det som foregikk fra utsiden, og forsøkte å forstå hva som foregikk, men ikke før hun fikk mer erfaring klarte hun å gjennomskue hva som foregikk. Dette viser hvordan hun med økende feltspesifikk kapital endrer sin posisjon på feltet fra å være en av de uerfarne til å bli en av representantene for doxa. Hun har imidlertid vært bevisst på dette, og er klar over at dette har skjedd.

7.4 Sosialt nettverk, en viktig kapital på det politiske feltet

En av de andre erfarne setter fingeren på hvordan ”spillet” foregår. Hun beskriver hvordan det arbeides utenom de demokratiske organene for å oppnå flertall i en sak. Hun påpeker selv at denne måten å arbeide på ikke er demokratisk, men hevder samtidig at det er sånn det jobbes. Derfor mener hun at man om man ønsker å nå gjennom med sine saker, er nødt til å arbeide på denne måten.

”Du snakker med den og den, og jeg snakker med den og den, også foreslår du det og det og da har du fått flertall for saken din. Det er litt sånn altså, og vi har jo folk i gruppa som sier at den måten skal man ikke jobbe på. Fordi det er udemokratisk. Ja vel, men sånn jobbes det. Sånn jobbes det i forhold til nominasjoner og sånn jobbes det i forhold til saker. Og jeg ser jo det at de sakene som kommunestyret vedtar nå det er jo sånt som de andre har blitt enige om. De har hatt felles gruppemøter også da er det enkeltpersoner, ordføreren, varaordføreren og gruppeledere som snakker sammen, og bestemmer hva man skal gjøre og så gjør de det.”

Informant nummer 9

Alt i alt handler det hun beskriver her om nettverk, og å kjenne de riktige personene. Hun forteller at enkeltpersoner tar kontakt med andre som har makt, og gjennom dette i stor grad påvirker hva som blir bestemt i kommunestyret. Flere av de erfarne informantene vektlegger også at deres sosiale nettverk har vært en sentral kapital for at dem, i deres politiske karriere.

7.5 Kjønnssroller lite viktige i det politiske arbeidet

I alle kommunestyrene jeg undersøkte er det omtrent like mange av hvert kjønn, noe mange trekker frem som positivt. Det tydeligste budskapet fra informantene er at kvinner må være bevisste, men samtidig at forskjellene innen politikk og politisk gjennomslagskraft kanskje ikke først og fremst har med kjønn å gjøre. Dessuten er det et poeng at de stadig kommer tilbake til at det er bedre nå enn før, og at de gir kvoteringsreglene noe av æren for det. De uerfarne mener uerfarne menn opplever mye av det samme som dem. Det kan virke på utsagnene deres som om erfaring er viktigere enn kjønn i med tanke på muligheter for innflytelse. På samme tid er det et poeng at de fleste med lang erfaring er menn.

En av informantene forteller om generell oppførsel i møter, og hun mener kvinner oppfører seg bedre enn menn. Selv om spørsmålet er direkte knyttet til forskjeller mellom menn og kvinner, knytter informanten forskjellene sterkere til hvor lenge en har holdt på med politikk, og dermed erfaring. Informantene har altså lite fokus på kjønnsforskjeller i kommunestyregruppa.

7.6 Oppsummering av kvinnes opplevelse av kunnskap og maktbruk i kommunestyret

Mange av informantene forteller at de etter hvert ønsker seg nye utfordringer. Samtidig ser de at for å få flere utfordringer må de ta på seg mer ansvar, i form av verv. Mange av dem føler de ikke har tid til å bruke mer tid på politikk, og velger derfor å ikke ta på seg flere oppgaver. Dette medfører at de ikke får nye utfordringene de ønsker seg, og at det politiske arbeidet etter hvert blir kjedelig. Flere av dem er inne på at dette kan være en årsak til at enkelte kvinner velger å slutte.

Erfaring er en viktig kapital på det lokale politiske feltet. De erfarne informantene ser hva som foregår i politikken på en annen måte enn de nye. De er de eneste som beskriver hersketeknikker. De erfarne er også veldig opptatte av å inkludere de nye. På samme tid er det tydelig at de er representanter for doxa, og altså har en slags oppdragende rolle overfor de uerfarne. Dette i kombinasjon med at partiet ikke driver et systematisk arbeid for å lære opp de nye, overlater et stort ansvar til de erfarne. I denne situasjonen blir det viktig at de erfarne er seg sin rolle bevisst, og passer på at de ikke bruker det kunnskapsovertaket de har på en negativ måte.

En annen kapital som virker viktig er sosialt nettverk. De erfarne kvinnene beskriver hvordan ”noen snakker sammen” for å få politisk innflytelse, og å vite hvem man skal snakke med blir essensielt i forhold til å ha mulighet til å være med å sette den politiske dagsorden.

Kapittel - 8 Kvinneres opplevelser med motivasjon, erfaring og makt i kommunestyrene.

I dette avslutningskapittelet skal jeg oppsummere de viktigste funnene i undersøkelsen min og knytte de til de omtalte problemstillingene i kapittel 1.1. Jeg henter opp tråden fra de teoretiske perspektivene i kap. 2 og drøfter funnene noe mer utdypende.

8.1 Motivasjon for å engasjere seg politisk

Som vist i kap. 5 hevdet jeg at det å melde seg inn i et parti og det å stille til valg, representerer ulike motivasjoner. I motivasjonen bak å bli medlem i et parti fant jeg tre hovedbegrunnelser: 1) Primærsosialisering, eller det at foreldrenes var positive til politiske engasjement, 2) Motivert gjennom engasjement for en sak og 3) beslutning om å stille til valg; altså bli deltaker i et politisk parti og stille til valg samtidig.

De kvinnene som har hatt politisk aktive foreldre vektlegger deres engasjement i forklaringen på hvorfor de meldte seg inn i et politisk parti. For denne gruppen virker det som det ikke oppleves noen motsetning mellom politikkenes fundament i fellesskapsverdier og eget ønske om individuell utvikling. De fokuserer på fellesskapsverdier i sitt politiske engasjement, og synes det er viktig at man i et parti jobber sammen mot felles mål.

Den gruppen informanter som meldte seg inn i partiet i forbindelse med engasjement i en sak har en mer tydelig individuell motivasjon for det politiske engasjementet. I forbindelse med innmelding fokuserte disse informantene ikke på partiets helhetlige politikk, men på den saken de var spesielt interesserte i. Dermed kan deres engasjement synes å være basert på en mer individualistisk motivasjon. Etter hvert ser de imidlertid sine meninger i større grad i sammenheng med partiets standpunkt, og det kan virke som de mer eller mindre internaliserer partiets verdigrunnlag.

Stille til valg: ja. Ønske om å komme inn: nei.

I beslutningen om å stille til valg hadde ingen av informantene uten tidligere erfaring fra kommunestyret, et ønske om å komme inn i kommunestyret selv om de sto på lista. Motivasjonen for beslutningen om å si ja til å stå på liste kan synes å være basert på en ansvarsfølelse. Ansvarsfølelsen gjelder overfor samfunnet og det politiske system og demokratiet i seg selv, men også overfor et ønske om at kvinner skal representeres, altså en

holdning basert på positiv holdning til likestilling. Den negativt ladede innstillingen gjelder uavhengig av hva som først var årsak til at kvinnene ble medlemmer. I beslutningen om hvorvidt man ønsker å gå inn i en mer formell politikerrolle, kan det dermed virke som mer individuelle vurderinger ligger til grunn. Dette kan være et argument for at en pliktfølelse med hensyn til lokaldemokratiet fremdeles eksisterer, i motsetning til påstandene til Bang og Sørensen som hevdet at den moralske pliktfølelsen ikke lenger er like tilstedeværende (jfr. kap. 3.1.2). Det kan også tenkes at kvinnes forsiktige innstilling i forhold til en formell politikerrolle kan komme av at kvinner har vanskelig for å ta på seg oppgaver de ikke er sikre på at de behersker på forhånd.

Dette kan være et mønster i moderne kvinners konstruksjon av den komplekse sammensetningen av dagens kvinnes rolle. For eksempel vil mange kvinner erfare at det forventes at hun er mor, sjef i heimen, yrkesaktiv og stiller opp i lokalpolitikken samtidig. Samtidig forventes det at hun ønsker innflytelse, men tar sterk avstand fra maktmisbruk. Begrepet makt har et slikt dobbeltsidig innhold og dermed innebærer politikerrollen i bunnen holdninger som den moderne kvinne har et ambivalent forhold til. Hun ønsker egentlig ikke å stille opp, men føler det er en samfunnsplikt. En teori om at hun har et sterkt samfunnsborgerskap kan være med på å forklare hvorfor hun føler denne plikten så presserende at hun velger å stille til valg.

Måten å takle denne indre konflikten på, blir at hun stiller til valg, noe motvillig. Når hun blir valgt tar hun tak i politikerrollen og tilpasser den til sitt eget rollesett. Gjennom å forme rollen unngår hun de store rollekonfliktene og skaper meningsfullhet i den forpliktelsen hun har tatt på seg.

Ønske om nye utfordringer i videre politisk engasjement

Blant de som skulle i gang med andre eller tredje periode ble det vektlagt at de ønsket seg nye utfordringer, noe som kan ses i sammenheng med teori om selvrealisering og moderne mennesker presentert i kapittel 2.2.1. De yngre kandidatene vektla å påvirke samfunnsutviklingen i større grad enn de eldre, men den sterkeste motivasjonsfaktorene var først og fremst basert på selvutvikling og egen nytte. Disse funnene stemmer godt overens med tidligere forskning for eksempel Berglund (2005) og Hellevik og Skard (1985).

Funnene viser interessante aspekter ved moderne kvinneliv. Ved å fokusere på hva de selv forstår som den motivasjonen som ligger bak enten det er å gå inn i et parti eller stille til valg, viser undersøkelsen et mer nyansert og kompleks samspill av tradisjoner, forventninger til rollen som politiker og motiver for å ønske innflytelse og makt, enn tidligere antatt. Spesielt viktig er påvisning av prosessen og der ulike trinn i karrieretrappa fra å være uerfaren nybegynner til mer erfarne og med ønske om mer makt.

8.2 Forventninger til og erfaringer med politikerrollen

Proessen med å utvikle politikerrollen

Kvinnene hadde få forventninger til det politiske arbeidet før de begynte i kommunestyret. De konkrete forventningene de nevnte var negativt ladet, noe som også kan være med å forklare hvorfor de ikke ønsket å bli valgt i utgangspunktet. De anså altså rollen som lokal politiker som lite forlokkende, og hadde lite kunnskap om hva oppgavene i arbeidet besto i. De anså også at det kunne oppstå konflikter mellom tidsbruk til andre sosiale roller som de hadde, enten som yrkesaktive eller i forhold til familie.

Samtidig kan funnet om manglende forventninger til politisk arbeid, den politiske rollen, forstås som at poenget med at kvinner går inn i politikken for å realisere seg selv ikke er uttrykk for en bevisst strategi. Det er ikke sann at kvinnene har dette som mål når de begynner, men de opplever at den politiske arenaen gir rom for selvrealisering. Dette perspektivet kan dermed ikke forklare hvorfor kvinner begynner med politisk arbeid, men være en av grunnene til at de velger å fortsette når de først har begynt.

Informantene beskrev hvordan erfaringen med deltakelse i lokalpolitikken gradvis endret denne forståelsen. Selv om erfaringene fra det politiske arbeidet er både positive og negative, er det interessant å merke seg alle de positive som ny lærdom, interessante saker, innsikt og utfordringer er først og fremst knyttet til individuelle erfaringer de har fått gjennom politikerrollen. Ja, noen beskrev deltakelsen og samspillet med de andre i gruppe som virkelig artig.

De negative erfaringene er delvis forårsaket av de organisatoriske strukturene ved kommunestyret. To poeng som trekkes frem av mange er at forberedelser til møter går utover andre ansvarsroller de innehar fordi de tar mye tid, og det at møtetider, spesielt på kveldstid

har negative konsekvenser for deres privatliv. De opplevde altså et visst krysspress i forventinger fra andre roller de hadde.

Nye krav til utfordringer

Det virker som alle informantene når de føler at de har begynt å beherske politikerrollen ønsker seg nye utfordringer. De som hadde tatt gjenvalg vektla dette som en viktig forutsetning for fortsatt engasjement. I utgangspunktet er denne innstillingen i motsetning til den felleskapstankegang det politiske system baserer seg på, og årsaken til at de stilte til valg i første omgang. På den andre siden kan det hende de etter en periode føler de har gjort sin plikt og synes politiske forpliktelser utover det må være begrunnet av egen interesse.

Positive og negative tilbakemeldinger fra nærmiljøet

Alle informantene vektlegger at en positiv innstilling fra deres partner er viktig. De forteller også om positive tilbakemeldinger fra sine venner. Utover dette er det meste av de tilbakemeldingene kvinnene forteller om negative. Ofte opplever de å bli stilt til ansvar for beslutninger som er tatt i kommunestyret.

Mye arbeid mellom møtene og i partigruppen

Mange av informantene omtaler partigruppa som et viktig sted for både læring og politisk arbeid. Det er også i gruppen mange beslutninger tas. Samtidig er det så og si ikke noe fokus på hvordan det kommuniseres i gruppen eller gruppeledelse i praksis. De erfarne informantene forteller at man gjerne har ambisjoner om å ha kurs og ”bli kjent”- opplegg i begynnelsen av en kommunestyreperiode, men at dette omtrent aldri gjennomføres i praksis.

Når det gjelder gruppeledelse synes kvinnene det er for lite fokus på dette. Den personen som velges, velges fordi han eller hun fortjener å avansere, og ikke med argumenter om lederegenskaper. Det er i gjennomføring av lederarbeidet mer fokus på management-delen av lederskapet enn leadership-delen, jfr. kapittel 2.3.3. Dette samsvarer med de funn Gulsvik refererte i sin avhandling i 2005.

Dessuten var det mange som påpekte at mye arbeid skjer i komiteer og mellom kommunestyremøtene. Arbeid for å inkludere alle i disse prosessene vil dermed kunne bidra til at de opplever arbeidet som mer interessant.

8.3 Erfaringer med makt og kunnskap

Kunnskap, sosialt nettverk og erfaring

Det kan defineres tre typer kapital som er viktige på det lokalpolitiske feltet; kunnskap, sosialt nettverk og politisk erfaring. I følge mine funn er det disse faktorene som har mest å si for hvordan kvinnene opplever den politiske hverdagen. I denne sammenhengen kan man se at dem som har politisk engasjert familie, eller erfaring fra politikk har hatt en fordel i forhold til dem med kortere fartstid. De har gjennom sin oppvekst og erfaring fått et sterkt utgangspunkt og innehar kapital som bidrar til å styrke deres posisjon på feltet.

Opplæringen i partigruppene oppfattes av informantene som svak. Dette er noe både de erfarne og de nye bekrefter. Dette sett i sammenheng med et mer komplisert ansvarsområde for kommunestyrene og omfattende både normer for oppførsel og regler for framgangsmåter, bidrar til at det blir en kunnskapskløft mellom de erfarne og de uerfarne. De uerfarne er takknemlige for at de erfarne tar ansvar i saker hvor de selv ikke føler de har nok kunnskaper. Samtidig som de erfarne kan fortelle om hvordan arbeid i kulissene kan bidra til at beslutninger i en sak tas lenge før den kommer opp i et kommunestyremøte.

Det virker som det er en sterk sammenheng mellom makt, kapital på feltet og doxa. Et sterkt medborgerskap, med stor kapital på feltet og lang erfaring, noe som innebærer at man er representant for doxa, medfører også at man har muligheter for å utøve makt. Informantene i denne undersøkelsen vektlegger denne sammenhengen i mye større grad enn kjønn når det gjelder forklaring på forskjeller i påvirkningsmuligheter.

Sammenhengen mellom erfaring og mulighet til å bruke manøvrere på det politiske feltet kan komme i konflikt med en av tankene som ligger til grunn for lokaldemokratisk deltakelse, nemlig at alle skal ha mulighet til å delta i lokal politikken. De erfarne kvinnene forteller om hvordan personer med stor sosial kapital på feltet har andre muligheter til å påvirke enn dem som ikke besitter denne kapitalen.

Kvinnene opplever også at ønsket om politisk avansement kan komme i konflikt med tidspress ellers i hverdagen. Siden det er viktig for dem å få nye utfordringer, er det flere som vurderer å slutte, da de ikke opplever at jobb, familie eller helse tillater at de bruker mer tid på politikk. Dermed har de ikke tid til å ta på seg roller som gir dem mulighet til å fortsette selvutviklingen innen politikken.

8.4 Veien videre

Denne avslutningen skrives i det kommune og fylkestingsvalget 2007 så vidt er avsluttet (10.sept 2007). Under valgkampen har jeg av og til tenkt at tema og empiri i oppgava mi er høyst relevant og interessant. Noen av resultatene kunne liketil vært godt mediestoff nå i høst. Media og den offentlige debatten har drøftet mange av disse spørsmålene under valgkampen; hva med kjønnsbalansen i partiene? Hvorfor så få kvinner på listetoppen? Hvorfor så mange kvinner som trekker seg? Hva skal til for å motivere kvinner til deltakelse? Hva med for eksempel oppslag om at *"kvinner slutter i politikken på grunn av at de synes det er gørr kjedelig"*, eller *"det er ikke kjønn som bestemmer om lokalpolitikere har innflytelse eller ikke, men erfaring som en trenger for å avdekke spillets regler"*.

Valget har gitt mange spennende kvinnepolitiske resultater, eller resultater som angår kvinner i politikken. Jeg skal dessverre levere oppgaven litt før man får avklart hvordan det går med kvinnelig ordfører andel og antall kvinner i formannskapene i Norge. Jeg registrerer at i Tranøy kommune (på Senja) er kvinnene kommet i flertall, slik sitatet fra den lokale nettavisa skriver (www.lokalavisa.no):

"I forrige periode var kommunestyret i Tranøy en mannsbastion, med 5 kvinner blant 12 mannfolk. Men nå er det kvinnfolkflertall. Av de 17 nyvalgte kommunestyremedlemmene er ni kvinnfolk. Dermed er mannfolket i mindretall. Budstikka synes det er flott, og ønske Siren, Ann-Iren, Janne, Bente, Hilde, Anne, Inger, Birgit og Herbjørg lykke til!"

(Lokalavisa.no 2007)

Det ville vært veldig interessant å undersøke, eller følgeforske på hvilke opplevelser og erfaringer disse kvinnene gjør seg i kommende fireårs periode!

Sannsynligvis vil vi finne flere slike lokale resultater rundt om i landet, om enn ikke så mange. Det er over førti år siden Berlevåg hadde kvinnelig ordfører (senere fiskeriminister), kvinnelig prest, kvinnelig kommunelege (senere Helseminister og nå ordfører i Vågan). Mange kvinner som var unge på den tida, trodde dette var starten på en ny trend. Så viser historia at utviklingen går mer i "rykk og napp" og uforutsette svingninger.

Derfor bør det forskes videre på de mer kvalitative sidene ved å delta i lokalpolitikken. Det kunne for eksempel være interessant å undersøke om kvinner har ulik erfaring med å være ”nybegynner” avhengig av om det er gjennomført introduksjonskurs eller ikke (KS-kurser eller andre), eller avhengig av organisasjonsmessig erfaring.

Det hadde også vært interessant å sammenligne unge og eldre kvinners erfaring mer inngående. Kanskje har dette med å ”lære spillets regler” og avdekke ”hersketeknikker” en annen betydning for unge kvinner enn for eldre? Eller kanskje det er forskjell på hvordan en tilegner seg denne kunnskapen avhengig av utdanning, yrke og tidligere organisasjonserfaring?

Denne oppgaven oppleves på mange måter som arbeid på et relativt nytt felt. Jeg har hatt lite tidligere forskning å basere resultatene mine på. Jeg har lagt ned mye arbeid i å finne passende teorier og tidligere forskning på området. Dessuten var det så og si ingen norsk sosiologisk forskning med kvalitative metoder på området, noe som førte til utfordringer med hensyn til å sette seg inn i forskning gjort av statsvitere.

Det politiske systemet opplever tildels svekket oppslutning. Dette gjelder både valgdeltakelse og tilliten til politikere. Denne valgkampen har jo også – godt hjulpet av media – vært full av mistillitshistorier (som spesielt gikk ut over Oslo Høyre, og som mange mente ville svekke høyre som parti favner et bredt spekter med velgere). Det synes imidlertid ikke å være en enkel sammenheng mellom slike historier, tillit og oppslutning.

Min oppgave dekker kun en avgrenset innfallsvinkel til et enkelt område på et stort felt. Ved bruk av et mer rendyrket kjønns- og/eller organisasjonsperspektiv som fordypning, ville sannsynligvis både forskningsopplegget, de teoretiske utgangspunktene og analysen blitt annerledes.

Det finnes her en rekke videre utfordringer som det bør gjøres ytterligere forskning på. Jeg har bare sett på kvinner i distrikts-Norge og fra ett parti. Det kan hende man finner andre resultater om man her velger andre informanter fra urbane kommuner. Spesielt interessant ville det være å undersøke opplevelser blant innvandrerkvinner som deltar i politikken. Heller ikke her er det mange å velge mellom, men forhåpentligvis kommer det flere slike representanter i kommende år.

Jeg har argumentert for at jeg tror partitilhørighet ikke har noen betydning for de funn jeg har presentert, og det store sammenfallet med tidligere forskning støtter dette. Likevel vil trolig ytterligere forskning ved bruk av kvalitative metoder nyansere denne kunnskapen. Å tilhøre et parti, la seg velge som representant for et parti er i ytterste konsekvens et verdivalg. Man kommer ikke utenom ideologien, selv om mange (nesten uavhengig av parti), bruker det å støtte seg på en ideologi som en belastning og nærmest som et skjellsord i den politiske debatten. Man ville trolig finne flere nyanser ved motivasjon, ønske om makt og innflytelse, og dermed om den erfaring og opplevelse kvinner har av politisk engasjement, om man gikk dypere inn i verdigrunnlaget for ulike parti.

Sist men ikke minst - det jeg selv har følt sterkest er et savn av kvalitative studier om hva også menn opplever i sin hverdag som kommunepolitikere. Mine data gir ikke grunnlag for å si noe om kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn, selv om vi i enkelte intervju har berørt tematikken. Jeg tror det innenfor denne problematikken kan være utfordringer som er interessante å forske videre på.

Litteraturliste

Almås, Reidar og Gullestad, Marianne. (1990) *"Livshistorier - Seks bidrag til selvbiografikonkurransen Skriv ditt liv"* Oslo: Universitetsforlaget.

Andersen, Jørgen Goul og Hoff, Jens (2001), *Democracy and citizenship in Scandinavia*. (Wiltshire: Palgrave.) i: Strømsnes, Kristin (2003).

Ansari, Atta og Naushad Ali Qureshi (1998): *Kolleger eller alibier. En studie av politikere med minoritetsbakgrunn*. (Høgskolen i Oslo, HIO-rapport 1998/7) i Guldvik 2005

Bang, Henrik og Sørensen, Eva. (1999), *"Hverdagsmagere – En utfordring til demokratiet og samfunnsforskningen"* i Strømsnes, Kristin (2003).

Bauman, Zygmund. (1996), *"Postmodernitet, identitet og moral"* i A. J. Vetlesen (red), *"Nærhetsetikk"* (s 122 – 138). Oslo: Ad notam Gyldendal.

Bentzon, Karl-Henrik (1978), *"Kvindelige og mandlige kommunalpolitikere"* Arbejdspapir 1978/20 (København: Institutfor samfundsfag) i Hellevik, Ottar og Skard, Torild (1985)

Berger, Peter (1967), *"Invitasjon til sosiologi – et humanistisk perspektiv"* Oslo: Pax forlag A/S

Berglund, Frode. (2005), *Likestilte Politikere? – Om rekruttering og frafall i lokalpolitikken* NIBR-rapport 2005:18

Bergqvist, Christina. m. fl. (red) (1999), *Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget.

Bolman, Lee G. og Deal, Terrence E. (2005), *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse – Strukturer, sosiale relasjoner, politikk og symboler*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS

Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D. (1993). *Den kritiske ettertanke. Grunnlag for*

samfunnsanalyse. Oslo: Det Norske Samlaget.

Bourdieu, Pierre (1996). *Symbolsk makt*. Oslo: Pax Forlag.

Bourdieu, Pierre (1997). *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels Forlag.

Breie, Sissel (1981), *Politisk deltakelse – mål eller middel?*(Universitetet i Oslo: Institutt for statsvitenskap, hovedoppgave) i Hellevik, Ottar og Skard, Torild (1985).

Brinkman, Johannes (1991), *Sosiologiske grunnbegreper* Ad notam Gyldendal AS

Brochmann, Grete., Borchgrevink, T. og Rogstad, J.(2002) "*Sand i maskineriet*" Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Chimel, Nik (red). (2000) *Introduction to work and organizational psychology – A european perspective*. Oxford: Blackwell Publishers

Christensen, Ann-Dorte, Ravn, Anna-Birte og Rittenhofer, Iris (1998) *Det kønnede samfund, forståelser af køn og social forandring*. Aalborg: Aalborg universitetsforlag.

Fog, Jette (2001), *Med samtalen som udgangspunkt. Det kvalitative forskningsinterview*. Danmark: Akademisk forlag.

Foucault, Michel (1982). *The subject and Power*" i Hubert L. Dreyfus og Paul Rabinow: Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics. New Yourk: Harvester Wheatshaf

Frønes, Ivar, Heggen, Kåre og Myklebust, Jon Olav (1997), *Livsløp – Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universistetsforlaget AS

Giddens, Anthony (1984) *The Constitution of Society. Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity.

Goffman, Erving (1992), *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax forlag A/S.

Guldvik, Ingrid. (2005), ”*Takt og utakt, sagt og usagt – Kjønnssrettferdighet og kvotering i lokalpolitikken*” Trondheim : Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosiologi og statsvitenskap.

Hagen, Terje P. og Sørensen, Rune J. (2001), *Kommunal organisering*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Hansen, T og Tjerbo, T (2003). *Politisk engasjement, borgerroller og sosial kapital*. Oslo: Makt og demokratiutredningen 1998-2003, rapportserien Nr 62, mai 2003

Hatland, A, Stein Kuhnle og Tor Inge Romøren (red.) (2001): *Den norske velferdsstaten*. Oslo: Gyldendal.

Hellevik, Ottar og Skard, Torild. (1985), ”*Norske kommunestyrer – Plass for kvinner?*”. Oslo: Universitetsforlaget AS

Herzberg, Frederic (1966), *Work and the nature of man* (Cleveland, Ohio: World) i Bolman og Deal (2005)

Katz, R. L. (1955) *Skills of an effective administrator*. (Harvard Business Review). I Levin, Morten og Rolfsen, Monica (2004)

Kirkpatrick, S. A. og Locke, E. A.(1991). *Do traits matter?* (The Executive, 5 s 48-60) i Levin, Morten og Rolfsen, Monica (2004)

Kotter, J. P. (1990), *A force for change: how Leadership differs from Management*. (New York: Freepress) i Chimel, Nik (red) (2000).

Korsnes, Olav, Heine Andersen og Thomas Brante (red.) (2001), *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kymlicka, Will and Wayne Norman (2000): *Citizenship in Diverse Societies*. Oxford: Oxford University Press

Larsen og Offerdal (1992) *Demokrati uten deltakere? Arbeidsvilkår og lederroller i kommunepolitikken*. Oslo: Kommuneforlaget.

Levin, Morten og Rolfsen, Monica (2004). *Arbeid i Team – Læring og utvikling i team*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lode, Veslemøy og Øvald, Camilla Bakken (red). (2000), *"Feminisjon"* Sosialistisk opplysningsforbund.

Martinussen, Willy (2001). *Samfunnsliv – Innføring i sosiologiske tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.

NOU 2006:7 *Det lokale folkestyret i endring? Om deltaking og engasjement i lokalpolitikken*. Oslo: Kommunal og regionaldepartementet

Phillips, Anne (1995), *"The Politics of presence"*. Oxford: Clarendon Press

Pitkin, Hanna Fenichel (1972). *The concept of representation* (University of Californiapress) i Guldvik, Ingrid (2005)

Putnam, R. D. (1993) *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*. (Princeton: Princeton University Press. i Strømsnes, Kristin (2003) og Hansen, T. og Tjerbo T. (2003)

Raaum, Nina. (1995), *"Kjønn og politikk"*. Bergen: Tano

Raaum, Nina. (1999), *Politiskmedborgerskap: Nye deltakere, nye verdier?* i Bergqvist, Christina m. fl. (red) 1999.

Repstad, Pål (2007), *Mellom nærhet og distanse – kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget

Ringkjøb, Hans Erik (1997), *Rekruttering til lokalpolitikken. Ei undersøkning av partia sitt rekrutterings- og nominasjonsarbeid i fire norske kommunar*. Bergen: Rapport nr 54, Hovedoppgave ved institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap.

Schütz, Alfred (1932), *Der sinnhafte Aufbau der sozialen Welt. Eine Einleitung in die verstehende Soziologie*. Wien: Springer Verlag.

Siim, Birthe (1997) *Politisk medborgerskap og feministiske forståelser*. i Christensen, A.D., Ravn, A. B. og Rittenhofer, I (red). (1997)

Silverman, David. (2001), *Interpreting Qualitative Data, Methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage Publications

Strømsnes, Kristin. (2003), *"Folkets makt – Medborgerskap, demokrati, deltakelse"*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Svanes, Anne Margrethe (1996): *Kvinner og representativitet. En analyse av sosial og substansiell representasjon mellom velgere, listekandidater og representanter i det norske lokaldemokratiet*. (Hovedfagsoppgave, Institutt for administrasjon og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen) i Guldvik 2005.

Thagaard, Tove (1998), *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Tuckman, B. og Jensen, M. (1977), *Stages of small group development revisited*. (Group and organizational studies, 2, s 419 – 427) i Levin, Morten og Rolfsen, Monika 2004.

Wheelan, Susan (2005) *The handbook of group research and practice*. Thousand Oaks, CA: Sage

Widerberg, Karin (2001), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Young, Iris M. (2000) *Inclusion and democracy*. (Oxford: Oxford university press) i
Guldvik, I. (2005)

Ziehe, T. og Stubenrauch, H. (1983) *Ny ungdom og usædvanlige læreprocesser*.
København: Forlaget Politisk revy.

Ås, Berit. (1981). *"Kvinner i alle land... Håndbok i frigjøring"*. Oslo: Aschehoug.

Artikler og nettsider:

Aftenposten (1999)

URL :<http://www.aftenposten.no/fakta/tusenarsskiftet/article448350.ece?service=print>
(lesedato 31.07.2007)

Altø, Elin Maire (2003), *Kan man forklare mønsteret for politisk deltakelse med sosiologisk teori?*, Semesteroppgave i SOS 2600 Velferdsstat og medborgerskap ved Universitetet i Oslo.
URL: http://www.uio.no/studier/emner/sv/iss/SOS2600/h04/politisk_deltakelse.pdf (Lesedato 21.08.2007)

Andersen, Kjell (2007), forelesningsnotat, Høgskolen i Agder
[URL:home.hia.no/~kjella/forelesninger/Motivasjon.ppt](http://home.hia.no/~kjella/forelesninger/Motivasjon.ppt) (Lesedato 21.08.2007)

De rødgrønnes regjeringserklæring (2005)

URL:http://www.fagforbundet.no/Modules/KB_Publish/ShowArticle.asp?PageID=3&ArticleID=10418&ShowMore=1 (lesedato 31.07.2007)

Lokalavisa.no (2007)

URL: <http://www.lokalavisa.no/artikkel.php?aid=40396> (lese dato 13.09.2007).

Statistisk sentralbyrå (2007)

a: URL: <http://www.ssb.no/emner/00/01/20/kommvalgform/tab-2004-06-11-10.html>
(lesedato 09.09.2007)

b: URL: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200104/03/tab-2001-09-20-01.html> (lesedato 09.09.2007)

c: URL: <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/folkemengde/tab-2007-03-08-18.html> (lesedato 09.09.2007)

Stemmerett.no (2005)

URL: <http://www.stemmerett.no/tema/delseier/delseier.html> (Lesedato 20.08.2007)

Trønderavisa (2007a) *"Refser "gubbete" Nord-Trøndelag"*

URL: <http://www.t-a.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20070719/NYHETER/707190008>

Trønderavisa (2007b) *"Kveli forbannet over gubbeutspill"*

URL: <http://www.t-a.no/apps/pbcs.dll/article?AID=/20070721/NYHETER/707210012>

Aakvåg , Gunnar (2004) Forelesningsnotater til sos 2001 våren 2004 ved Universitetet i Oslo, tilgjengelige på URL: <http://www.uio.no/studier/emner/sv/iss/SOS2001/v04/> (tilgang krever innloggingsrettigheter)

Alle kilder til denne oppgaven er oppgitt.

Oppgaven inneholder ord.

Vedlegg 1: Informasjonsbrev til informantene⁹:

Elin Marie Altø
Frode Rinnans veg 179
7050 Trondheim

Trondheim 23.2.2005

Jeg kontakter dere i forbindelse med at jeg i år skal skrive masteroppgave i sosiologi på universitetet i Oslo. I Oslo er dette lagt opp sånn at jeg nå skal bruke ett år på denne oppgaven. Jeg skal samle inn data, analysere dem, og når desember nærmer seg har jeg forhåpentligvis et ganske ferdig produkt. Underveis har jeg veileder på NTNU.

I løpet av min utdanning har jeg fordypet meg i det som kan betegnes som politisk sosiologi, med temaer som velferdsstat og medborgerskap. Min oppgave kommer også til å falle inn under denne overskriften. Jeg har som tema valgt ”Hvordan kvinner opplever sitt politiske engasjement.”.

Jeg antar de kvinnene som deltar i kommunestyre gjør seg en rekke erfaringer i forbindelse med sitt engasjement. Jeg vil se på hvordan disse erfaringene oppleves, og også hvordan man opplever sin egen mulighet til å påvirke. Videre er jeg interessert i hvordan forventningene man hadde før man kom inn stemte overens med hva som møtte en. Jeg kommer også til å vektlegge hvorfor de jeg snakker med valgte å si ja til å stille til valg.

Grunnen til at jeg har valgt dette som prosjekt er at jeg er veldig opptatt av det politiske system, og spesielt dette med representasjon. Jeg håper analysen av de data jeg finner, kan være med å gi en bedre innsikt i hvordan kvinner opplever politisk arbeid på godt og vondt.

Med vennlig hilsen

Elin Marie Altø

⁹ Dette brevet ble delt ut i sammenheng med en muntlig presentasjon på et møte. Det er kortfattet, da det kun er ment å oppsummere de punkter som ble presentert på møtet.

Vedlegg 2: Intervjuguide¹⁰

Motivasjon for å bli medlem i partiet/ rekruttering

Hvordan kom du i kontakt med partiet?

Noen i familien politisk aktive?

Hadde du erfaring før du ble medlem?

Hva tenkte du – hva la du til grunn for beslutningen?

Hvorfor stilte du til valg?

Forventninger og erfaringer

Da du stilte til valg – hva forventet du deg?

Familie og venner

Beskrive statusen til det å være kommunestyre representant

Organisering i hverdagen

Opplevelse av partiet – disse temaene omhandler også makt og kunnskap

Hvordan ble du tatt i mot?

Beskrive den første tida i partiet

Hvordan arbeider dere?

Bestemmelse

Blir du hørt?

Gruppa

Sosialt

Møtene

Opplæring

Oppgavene

Arbeidsbelastning

Opplevelsen av kommunestyret – disse temaene omhandler også makt og kunnskap

Organiseringen

Opplæring

Møtene

Oppgavene

Arbeidsbelastning

Hva liker du med det politiske arbeidet?

Utfordringer?

Gjenvalg

Hva tenker du om gjenvalg?

Hvorfor..

¹⁰ Som det er nevnt i oppgaven er denne guiden skrevet, med tanke på de tema jeg ønsket at alle intervjuene skulle berøre. For meg fungerer stikkord da best, fordi jeg da med et raskt blikk kan sjekke hvilke tema vi har vært innom i løpet av intervjuet.